

مرتبہ و مصحفہ

پروفیسر ڈاکٹر غلام مصطفیٰ خاں

آگاہی سید امیر کلال قدس سرہ

تعداد طبع ۵۰۰	اکتوبر ۱۹۶۱ء مطابق ۱۳۸۱ھ	پہلی بار
تعداد طبع ۱۰۰۰	فروری ۱۹۹۵ء مطابق ۱۴۱۵ھ	دوسری بار

ناشر

عبدالرحمن خاں نمبر ۳۲۸ پیر الہی بخش کالونی
کراچی

مطبوعہ خواجہ پر نٹرز اینڈ پبلیشرز - کراچی
ٹیلیفون نمبر 6684363, 626776

آگاہی سید امیر کلال قدس سرہ

۴

۷ ۷ ۲

(اعنی مرشد حضرت بہار الدین نقشبند بخاری رحمۃ اللہ علیہ)

از

مولانا شہاب الدین علیہ الرحمۃ
(کہ ماہر الشان نمبرہ آن امیر بودند)

مرتبہ دوم صحیح

پروفیسر ڈاکٹر غلام مصطفیٰ خان

ایم۔ اے۔ ایل ایل بی پی ایچ ڈی ، ڈی لٹ

صدر شعبہ اُردو سندھ یونیورسٹی

حیدر آباد

نذر عقیدت بخدمتِ برہانِ حقیقت

عمدۃ السالکین وزبدۃ العارفين مولانا وعلماُنا الحاج الحافظ
مشاہد زوارِ حسین دہلی برکاتہ

نہ زدم دے بہ ہوائے او کہ مرا از خوانِ عطائے او
نہ حوالہ لے رسد نہ لڑالہ جگرے رسد (جائی)

ایچ میرز و بیچ مدان غلام مصطفیٰ خان - عاشورہ معلّم الحرام ۱۳۸۱ھ

بسم اللہ الرحمن الرحیم

ہر کہ گم کردہ بود راہ خداستعال
آید و سر بہند بر قدم میر کلال
دست دامن ایشان داند لیشہ کن
تا رسانند ترا در دلفن تر دھمال

بعد از حمد و صلوة این رسالہ نافعہ و نادرہ کہ مشتمل بہت بر احوال و اقوال سلطان الطریقیت و

دربہان الحقیقت حضرت سید امیر کلال موغاری قدس سرہ نذر ناظرین بآئین بشود۔ حضرت ایشان قدس

سرہ (م ۱۷۷ ص ۴۰) مرشد سید الطائفہ خواجہ خواجگان سید بہار الدین لغتہند بخاری رحمۃ اللہ علیہ

(م ۱۷۹ ص ۴) بودند۔ امیر تیمور (م ۱۷۷ ص ۴) و امراے دنیوی (م ۱۷۸ ص ۲۸) ہم بہ الشیاعقیدہ ارادہ داشتند

جامع و کاتب این رسالہ مولانا شہاب الدین (م ۱۷۹ ص ۸۹) بودند کہ مادر ایشان دختر امیر حمزہ بن امیر کلال

(م ۱۸۱ ص ۱۱) بودند۔ بدین وسیلہ امیر حمزہ را ایشان جد (مادری) خود گفتہ اند (م ۱۷۹ ص ۶) و در باب ایشان

درین رسالہ (م ۱۷۵ ص ۶۵) گفتہ آمد کہ ہرگز امیر بزرگ (کلال) ایشان امیر حمزہ را بنام نہ خواندہ بودند۔

بجست آن کہ ایشان را نام والد خود کردہ بودند۔ رحمہم اللہ تعالیٰ۔ در خدمت جامع این رسالہ

راستی مولانا شہاب الدین علیہ الرحمۃ امراے وقت ہم استفاضہ کردند (م ۱۷۶ ص ۹۶) و سلطان اولوغ بیگ ابن

شاہ رخ ابن امیر تیمور (م ۱۷۷ ص ۴) بر نیاز خم کردہ بود۔

اظہار حقیقت این رسالہ در کتب خانہ خاندان حضرت جو صاحب شاہ فضل احمد سرہندی ثم

الغشادری رحمۃ اللہ علیہ موجود بود۔ حضرت ایشان در مد زوال سلطنت مغلیہ و تسلط سکھان ملک

پنجاب حدود ۱۸۷۵ م از سرہند شریعت ہجرت فرمودہ دولت انراے شہر لپاورد شدند و در محلہ کاکا جہاد

دارد و غم کجی بجائے اقامت و زیدہ با صوفیان حقیقت و یارانِ طریقت بذکر و فکر اشتغال استغراق
داشتند و در سال ۱۲۳۳ھ وصال یافتند فرار پر الوار ایشان نزدیک پوک نامہ خان در محلہ حضرت
فضل حق واقع است یزاد و یتیم پوہ۔

حضرت ایشان را انتساب علم باطن بحضرت شاہ محمد رسا رحمۃ اللہ علیہ بودہ بہت ایشان بحضرت
خواجہ محمد پیار رسا رحمۃ اللہ علیہ و ایشان را بحضرت شیخ عبید اللہ و بحضرت خواجہ محمد نقشبند ثانی رحمۃ اللہ
علیہما و ایشان را بحضرت خواجہ محمد معصوم رحمۃ اللہ علیہ و ایشان را بحضرت امام ربانی مجدد الف
شیخ احمد فاروقی سرہندی رضی اللہ عنہ بودہ بہت۔

اولاد امجاد حضرت شاہ فضل احمد سرہندی رحمۃ اللہ علیہ در ۱۲۶۲ھ بہ ملک صوات
ہجرت فرمود و آنجا اقامت و زیدند۔ این رسالہ نافعہ در کتب خانہ ایشان محفوظ ماندہ بود و
حضرت محمد و مولانا عبداللہ جان صاحب فاروقی نقشبندی مدظلہ العالی، (سجادہ نشین خانقاہ
فضلیہ سرہندیہ) خواہش اشاعت داشتند و بتوسط حضرت محمد ابراہیم خان صاحب مجددی سرہندی
سلمہ ربہ این بندہ اچھا مدان غلام مصطفیٰ خان را بلا قیمت مرحمت فرمودند۔ لہذا باین عنایت
بے غایت ایشان فیصلے نمودن باشم و باشاعت کتب لقوت و سلوہ نجات اخروی ساختہ امید عقد
و غفران دارم۔

بصاحت نیا در دم الا امید خدا یا ز عفو مکن نا امید

اظهار تشکر ہم بے محذومی و مکرری حضرت حاجی محمد علی صاحب مدظلہ نمایم کہ در اشاعت این رسالہ
لطف و کرم فرمودند۔ رہی ہر دو بزرگواران را باری علی و علی دین دنیا ازانی دلدادہ!

بسم اللہ الرحمن الرحیم

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي نَوَّرَ أَسْرَارَ الْأَنْبِيَاءِ بِأَشْرَاقِ مَشَارِقِ الْأَنْوَارِ
 وَطَهَّرَ نُفُوسَهُمْ عَنْ شَوَائِبِ ظُلْمَةِ الْإِنْكَارِ وَأَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ
 لَا شَرِيكَ لَهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ سَيِّدُ الْأَقَامِ وَأَصْحَابُهُ عَقَائِمُ
 الْأُطْلَامِ وَسَلَّمْ تَسْلِيمًا وَرَإِيْمًا كَثِيرًا أَمَّا بَعْدُ بِرَحْمَةِ عَلِيٍّ صَمِيرٍ مَنِيرٍ طَالِبِ الْبَلَدِ
 فَيَعْنِي الْوَارِ وَأَثَارِ مَشَارِقِ كِبَارِ مَنْوَرِ شَمْسَةِ هَيْتِ پوشیده نماند که از سرچشمه حیات خالواده
 حضرت شیخ الشیوخ رئیس ارباب لغز و سلطان الطریقت دبر بان الحقیقت و مرشد السالکین
 و سید العارفین و ثروت المتصوفین و زین العابدین و امیر المحققین حضرت بارفخت یعنی سید
 امیر کلال سوخلدی المعروف بن الخلائق امیر کلال قدس اللہ تعالیٰ روحه و نور مرقدہ
 از فقیر الحقیر التماس می کردند و می گفتند که ما را از برائے تیمم فائده از مناقب و جذوے
 از مراتب حضرت بارفخت سید امیر کلال علیہ الرحمۃ چند صفحہ بر سبیل اختصار بنویسند از برائے
 آنکه دانستن این مقدار لوازم راه مریدان است که در جمیع حالات از مقامات شیخ خود

از ابتدا تا انتها دارد ادب غیبیه و کمالات قدسیه اقامه اللیل فسیتم و اطراف النہا
گذشت است و در زمان ایشان و میان سلسلہ ایشان واقف باشند که تا سبب مزید افتقا
طالبان ایشان گردد۔ خواستم کہ بزبان اعتذار بجز و اضطرار خود اقرار کنم و بگویم کہ اے
یاران اعتقاد نمایان در حق این فقیر بطریق تقلید و تالیف است و این معنی در دست من
نیست و چندانی شغل بارتکلیف دارم کہ اوقات من بہ شغل تالیف نمی رسد کہ ناگاہ
وقت محرک گاہی بود کہ ندای و اشارتی از حضرت جد این فقیر قطب الاولیاء شیخ الدنیا
منظر کلمۃ اللہ ہی العلیا سلطان عارفان و برہان محققان خواص دریاے ملکوت
قطع کنندہ منازل خیرت اعمی حضرت امیر حمزہ علیہ الرحمۃ و الرحمنوان کہ فرزند امیر کلال بودہ
اند تورا اللہ تعالیٰ مرقدہا صریحہا و قرخم اللہ عبداً قال امین بگوش من کردند و ہم
بدین معنی اشارت فرمودہ اند و اہتمام بلیغ بجای آوردند پس من فقیر کم بضاعت ترک مذہب
گفتم و بدین مہم قیام نمودم تا با تمام رسانیدم از زمین مہمت ہمہ دوستان الشاہد اللہ تعالیٰ
کہ مقبول ہر دہا گردد و ہو اللہم للمصواب اکنون بدان اے طالب غالب کہ حضرت
سید امیر کلال علیہ الرحمۃ و الرحمنوان از جملہ سیدانند کہ در سیادت ایشان تصورے نیست
ہم در حسب دہم در نسب۔ و بہ حقیقت سیدان کسے باشد کہ حضرت رسالت علیہ الصلوٰۃ والسلام
چنین می فرماید کہ حسن الادب یستزج الشیب چلیں فرمودہ اند کہ کل مہتقی نقی
فہو آلی

ہزار خویش کہ بیگانہ از خدا باشد فدای یک تن بیگانہ کاشنا باشد

فَاتَّهَ كَيْسَ مَعْنَى - اشارت بہ ہمیں معنی دارد۔ و حضرت امیر کلال علیہ الرحمۃ بجهت آنکہ دائم الاوقات متابع شریعت مصطفیٰ علیہ الصلوٰۃ والسلام می بودند کہ ایشان را حضرت خداوند تبارک و تعالیٰ با ذراع کرامات و ولایات خصال حمیدہ و صفات پسندیدہ موصوف گردانیدہ کہ در تحت وصف واصفان نمی آید چنانکہ منقول ازاں جملہ این است **نقل** است از کبار اصحاب ایشان کہ روایت می کنند از والدہ حضرت امیر کلال طیب سبق اللہ شہادہ و محل الجنۃ مشواہ آن وقت کہ حضرت خداوند تبارک و تعالیٰ ایشان را موجود گردانیدہ بود در لطن والدہ ایشان گنگم یا شہر واقع می شدے در درون من دردے باہستی بدائی شدے کہ من از ہوش بے ہوش می شدم و از خود خبر نمی ماند۔ و چنانکہ این قصہ بسیار واقع شد بعد ازان مرا معلوم شد کہ این معنی بہ برکت این فرزند عظیم است۔ نشان آنکہ من فرزند پاکم پدر ہم پاک و مادر ہم عفیفہ سے

ہم پاک است و مذہب پاک دارم طریق راست راہ راست دارم

نقل است از راویان معتمد در اں وقت کہ حضرت والد ایشان در قریہ متبرکہ افشنہ ساکن می بودند بعد از آمدن از مدینہ حضرت محمد مصطفیٰ صلی اللہ علیہ وسلم حضرت سید انا باجماعتی از کبرا از اصحاب ایشان بدان موضع گذر کردند و در میان حضرت انا و والد حضرت امیر کلال علیہ الرحمۃ عہد برادری بودہ است و ہر بار سے کہ حضرت سید انا تا اینجا نزول می فرمودند اولاً بایک دیگر صحبت می داشتند و بعد ازان بہ بخارا می آمدند روزی حضرت سید انا بافشہ آمدند و حضرت والد امیر کلال را علیہ الرحمۃ گفتند کہ

اسے برادر شمارا حضرت خداوند تعالیٰ فرزند سے خواہد داد کہ جہاں راستا سر بہ خدمت
خواہد گرفت و ایشان را امیر کلال نام فرمایند۔ چون برین مدت چند سال گذشتہ است
سید انا علیہ الرحمہ باز بہمان موضع افشہ نزول فرمودند بیک قول ہم چنین است کہ سید
انا فرمودند کہ اسے برادر فرزند را پیش ما بیارید۔ چون حضرت امیر را آوردند حضرت انا
در کنار خود بنشانند و بیک قول دیگر چنین روایت می کنند کہ امیر در میان کو دکان بوده اند
و بازی نمی کردند چون حضرت سید انا را دیدند فی الحال روان شدہ اند و بہ پیش سید انا آمدند
حضرت سید انا ایشان را گرفته بجانب آمدند و در کنار خود نشانند و عامہ خود را برداشتہ
دو تا کردند برابر و یک نیمہ بر سر مبارک خود بستند و یک نیمہ دیگر را بر سر امیر خود لیستہ اند
و چون ساعتی نگذشت حضرت سید انا فرمودند کہ امیر را نزدیک من بیارید چون ایشان
را بیاوردند آن نیمہ دستار کہ بہ امیر بود با نیمہ خود برابر کرد و دینار زیادہ بدست آمدہ
و بعضے گویند کہ سہ بار برابر کردہ اند۔ ہر بار سے کہ برابر می کردند۔ یک گز بدست زیادہ
می آمد۔ چون حضرت سید این حال را مشاہدہ کردند کہ ارواح طیبہ مشارع رحمۃ اللہ علیہم
اجمعین ہم چنین معلوم کردہ شد کہ ہمہ ولایت راستا سر بہ این فرزند دادہ اند و گفتہ اند کہ
مرتبہ او را عالی مشاہدہ کردیم و مرتبہ او از من زیادہ خواہد شد و این نظر در شش صد و
ہشتاد و سہ بودہ است۔ این جہت مصطفیٰ علیہ السلام والا کرام سے

دولت ہمہ از خدای بے چوں آید
تا در حق ہر بندہ نظر چون آید
آن کہ خدای دولت خواہد داد
ناگاہ ز سنگ خار بیرون آید

نقل است حضرت امیر کلال سید السادات چون سال ایشان بہ پانژدہ رسیدہ بود کہ یک شبے بہ کشتی گرفتن مشغول می بودند۔ اما در همان کار چنان در کاری بودند کہ آن را حد سے نمی بودہ است۔ چرا کہ ہر چہ حاصل می شود مرد را در گنای حاصل می شود سہ

ہر کہ را در سے در نکونامی است طبع عاشقی از وخامی است

و تو بدنام باش در بہ عشق کین معاد است ہمہ ز بدنامی است

د چون روزے حضرت سید امیر کلال علیہ الرحمۃ در میدان بہ کشتی گرفتن مشغول می بودند جماعتی کہ ایشان را صفای باطن نہ بودہ است بہ غیبت حضرت امیر مشغول می شدند کہ چرا باید کہ چنین سید زادہ بہ چنین کار بدعت مشغول باشد و اہل انکار انکاری کردہ اند۔

و یا خود چیز ما مخر کردہ بودند کہ تا بہ ایشان در میان آرند کہ بہ ناگاہ مردمان را در مہین مجلس خواب غلبہ می کند می بینند کہ عصابت قیامت آشکارا شدہ است و این جماعت در لای

افتادہ اند۔ ہر چند دست و پائی زنند هیچ نوع بیرون نمی توانند آمد کہ بہ ناگاہ حضرت امیر

را می بینند کہ رسیدہ اند و گوشہ لے ایشان را گرفته اند و از لای بیرون بر آوردہ اند چنین

فرمودہ اند کہ اے یاران این چنین کار را ازیرا سے این چنین جا ہٹا می کنم۔ در ماندہ بعنایت

حق تعالی و تقدس بیرون آریم ز ہمارہ بدگمان میباشید و ہمیشہ حقارت نظر مکنید سہ

گر آفتاب ملکی و گر سایہ الہ در هیچ کس بہ چشم حقارت مکن نگاہ

دل را بہ آہ صبح صفادہ کہ گفتمہ اند آئینہ دل بہت کہ روشن شود بہ آہ

خواہی کہ چشم اہل دلے بر تو افتد افتادہ باش در رہ غرت پو خاک راہ

این جماعت چون سراز خواب برداشتند دیدند کہ حضرت امیر دین مجلس بدو آن گرد مشغول اند و چون بہ نزدیک ایشان رسیدند گوشہای ایشان را گرفتہ اند و گفتہ اند کہ اسے برادران ما این کار را از بر اسے این روز می کنم کہ اگر کسی در لاسے معصیت در عرصات ماندہ باشد بہ عنایت ذوالجلال تبارک و تعالیٰ برآرم۔ و شما در حق دلیشان بدگمان دیے اعتقاد مکنید و منکر مشوید بخیر کہ حقیقت آن را ندانید۔ چون آن مردمان این حال را مشاہدہ کردند ہمہ ہاتو بہ کردہ و اصلان می گشتند۔ کس را کہ در حال ادکشتی گرفتہ این چنین بودہ باشد پس باقی را برہیں بنیدیش تا چہ نوع باشد۔

نقل است از کبار اصحاب ایشان کہ روزے حضرت امیر کلال علیہ الرحمۃ در حالت مجردی اتفاق کردہ بودند کہ جامہ اسے خود را و یاران را بشویند و در باغے از باغہائے راقم کلان میرکنند و چو جامہ اسے شد و چون خواستند کہ جامہ را خشک سازند حضرت امیر فرمودند کہ اسے یاران جامہ را بر خار دیوارہین بکنید تا از غلٹ چہار پایان خراب نہ شود۔ و یاران ہمہ عاجز گشتند۔ حضرت ایشان بہ یاران فرمودہ اند کہ من جامہ خود را بر پشت خود بہین می سازم و بہ سوسے آفتاب می دارم تا وقتیکہ خشک شود۔ و بعد از آن حضرت امیر علیہ الرحمۃ فرمودند کہ اسے یاران من اگر پارہ از دیوار افتد و با خار دیوار بشکند و با غلٹ چہار پایان خراب گردد خداوند این باغ را چہ عذری گویند و زہنا عمل تا مشرور را ہر چند خورد باشد خوار مدارید کہ آدمی بہ سبب خوار داشتن گناہ بہ دوزخ می رود از بر اسے آنکہ حضرت رسول علیہ السلام چنین فرمودہ اند لا صغیرۃ مع الاصوار ولا کبیرۃ مع الاستغناء

دہم حضرت امیری فرمودند کہ راہ را خداے تعالیٰ بر کسے نئی کشاید کہ تا مادائے کہ او
 تقویٰ را شعار روزگار خود نمی گرداند و این حالات ایشان را پیش از بیعت بودہ و خواجہ
 محمد بابائے سماوی علیہ الرحمۃ و الرضوان ایشان را ہنوز بہ فرزند سی قبول نہ کر دہند
 نقل بہت کہ روزے حضرت امیر علیہ الرحمۃ در قریہ را متین کلان بہ کشتی گرفتہ مشغول
 بودند خواجہ محمد بابا در سایہ دیوار سے استادہ بودند و در احوال امیر مستغرق گشتہ
 بودند۔ یکے از مہرمان خواجہ بابا گفتہ بہت کہ اے مخدوم درین مردیائے کہ بہ بدعت
 مشغول اند شما چرا متغیر گشتہ اید۔ حضرت خواجہ محمد بابا علیہ الرحمۃ فرمودند کہ یاران
 دین میدان مردی بہت و درین دامگاہ صیدی بہت کہ ہمہ کا طمان از صحبت و سے
 بہرہ مند خواہند بود و ما منتظر این مردیم کہ حق سبحانہ تعالیٰ ایشان را در دام ما در آرد کہ
 بسیار مرغ بلند پرواز بہت و مقامات ایشان را بلند مشاہدہ کر دیم۔ خواجہ در ہمیں مقالات
 بودہ اند۔ ناگاہ حضرت امیر را چشم بر خواجہ محمد بابا افتادہ و صید دلی ایشان در کند خواجہ
 افتادہ و عنان اختیار از دست امیر بشد۔ وہاں روز ایشان بہ فرزند سی قبول کردند
 و بعد ازان تاریخ دیگر پتہ کس حضرت امیر را در معرکہ و دیبازار نہ دیدہ بہت تا وقتے کہ
 ایشان در عالم حیات بودہ اند۔

کرامت ادبائے
 حق الامت

نقل بہت کہ روزے یکے از اصحاب خواجہ محمد بابا علیہ الرحمۃ پر سید از امیر علیہ
 الرحمۃ از کرامات ادبائے دلائل ایشان حضرت امیر فرمودند کہ کرامت ادبائے حق بہت و
 جائز بہت ہم بہ عقل و ہم بہ نقل۔ و از مشائخ طبقات بسیار منقول بہت رحمۃ اللہ علیہم آمین

مشہور است و معروف در دے ہیچ شکے نیست۔ دہر کہ را دیدہ بصیرت بہ لڑا ایمان
منور است معتقد این طائفہ است اورا درین ہیچ اشتباہی نہی باشد۔ و درین معنی تقدیر
دیر حضرت سلیمان پیغمبر را گفتند کہ دے گفت کہ من تحت بلقیس را حاضر کنم در پیش شما
تا چشم بر ہم زنید و حال آنکہ دے پیغمبر نہ بود۔ و حدیث امیر المؤمنین عمر خطابؓ خود
معروف است کہ بزمیر حضرت رسالتؐ کہ خطبہ می خواندند یا ساریہ بگو گفت رسید آن
آواز امیر المؤمنین عمر خطابؓ و حال آنکہ اصحاب ایشان بعراق بودند و این بزم کرامت
نہ بود۔ و اگر کسی را گمان بود کہ این کرامت کم از معجزہ نباشد جواب گویم کہ این روا نیست
چرا کہ تفضل دلی بر نبی می شود و مقرر است کہ ہیچ دلی با نبی برابر نمی شود و خلاف آن کے باشد
و جواب این سوال گفتہ اند مشائخ رحمۃ اللہ علیہم اجمعین ہر کہ را کہ استے پیدا می شود
از اولیاء آن دلیل معجزہ پیغمبر است و ہر امتی را ہم چنین واقع است۔ از برائے آنکہ دلی
ہر چہ می یابد بہ تقدیق نبی می یابد و بمتابعیت شریعت اومی یابد۔ اگر انبیاء صادق القول
نہ بودند لے امتیان ایشان را بہ سبب متابعت ایشان این کرامت حاصل نیامدے۔ اما
این مقدار باید دانست کہ بہ ہیچ وجہ درجہ اولیاء بہ درجہ انبیاء برابر نمی شود بہ اتفاق علما
اسلام۔ و حضرت سلطان ابو یزید بسطامی را رحمۃ اللہ علیہ پرسیدند از کرامات ایشان چنین
فرمودند کہ مثل انبیاء از باری تعالی مانند مشک و عسل است و مثل اولیاء چو آن قطرہ کہ
از مشک بیرون می آید و بہ اولیاء رسیدہ است بلکہ آن ہم آبی است کہ از مشک ظاہر
گشتہ است۔ از اینچہ از مشک است از ہر انبیاء است و خاصیت ایشان است علیہم السلام

والسلام۔ اکنون می شاید این کرامت از برائے اجابت دعا بود و شاید که از برائے یافتن طعام بود بوقت حاجت بے سیبے ظاہر و یافتن آب بود بوقت تشنگی یا راه دراز بریدن بوقت آنکه غیر اینها از آنچه عادت خلق بود در کار با محال بود و منقول است از حضرت سید امیر کلال علیہ الرحمۃ کہ روزی ایشان را اتفاق افتاد کہ بہ دریا بردند و ہر سالے می رفتند۔ چون بہ دریا رسیدند و ہم از یال بگذشتند ساعتی بوقت کردند۔ حضرت امیر در فکر بودند کہ ناگاہ سریر آوردند و گفتند کہ اے یاران علی صوفی می آید کہ یکے از خادمان ایشان بودہ است و او را در بخارا گذاشتہ بودند بہ در خدمت یاراں ہمہ تعجب کردند ازین معنی کہ او را در بخارا گذاشتہ اند و چگونه می آید۔ ناگاہ می بینند کہ علی صوفی چون باد بروئے پی گذرد کہ قدم او ہم نمی گردد۔ چون بگذشت وہ پیش حضرت امیر آمد و را عتاب کردند و گفتند کہ از منزل چہ وقت بیرون آمدی بعد از ان علی صوفی گفت اے مخدوم مرا اشتیاق جمال شما غالب چنان شدہ بود کہ مرا هیچ اختیار سے بہ خود نہ بود و من چون چشم را کشادم خود را درین مقام می بینم۔ و مرا ہو اے جمال شما چنان مستغرق گردانیدہ بود کہ مرا هیچ اختیار سے نماندہ بود۔ بعد از ان حضرت امیر علیہ الرحمۃ فرمودند کہ ہمچنان آمدی باز برو و در خدمت یاش تا ما ہا نہ بینیم۔ باز علی صوفی بہ اشارت حضرت امیر قدم بر روی آب نہاد و چون باد روان گردید وہاں زمان بخانہ رسید۔ آئے کسے را از مریدان او این مرتبہ دست می دہد۔ تا بدانی کہ کار و مرتبہ ایشان چہ مقدار باشد و چہ نوع بودہ باشد کہ حضرت امیر علیہ

اگر چه بخت و پنج سال پیوسته نماز شام و شنبه و آدینه را در سوخاری می گذاردند و
نماز صبح را به سما می گذاردند و نماز بامداد باز بسوخاری می گذاردند که هیچ کس را بر او
ایشان اطلاع نمی بوده است سه

گر شره شوی به خلق شرالتاسی در گذشته نشین شوی همه و سواکی

بیزان نمود چو خضر چون الیاسی کس نشناسد ترا و کس نه شناسی

نقل است که روزی جماعتی از اهل نقوف بعد از نقل حضرت امیر آمدند از مکه و بعضی از
مدینه حضرت رسالت پناه صلی الله علیه و سلم به بخارا رسیدند و قریه سوخاری را طلب کردند
جماعتی پرسیدند که شما یان از کجا آمده اید که اطلب می دارید. ایشان گفتند که ما بدین
امیر کلال علیه الرحمة آمده ایم تا ایشان را دریا بیم. این مردم بخارا فرمودند که حضرت
امیر علیه الرحمة ازین عالم فانی به عالم باقی رحلت نموده اند. آن عزیزان فرمودند که باز
چون دیدار ایشان میسر نشد اولاد ایشان را دریا بیم و چون بسوخاری آمدند اولاد امیر
را دریافته از ایشان پرسیدند که شما امیر را چه می دانید که حضرت امیر هرگز به مدینه و
مکه نه رفته اند. ایشان هم نیز چنین فرمودند که ما هم نیز بدین جایگاه نیامده بودیم. امیر
حضرت امیریم تمام مردم مکه و مدینه همه معیت به حضرت امیر دارند و حال آنکه مادت می
و دو سال است که طواف خانه کعبه را در قدم مبارک ایشان طواف می کنیم و حج می
گذاریم. اما درین وقت و درین سال ایشان نیامدند اشتیاق ما بدیدار حضرت غالب شد
بیادیم که تا جمال مبارک ایشان را دریا بیم آن هم میسر نشد. به قبر حضرت امیر رفتند

و خاک بر سر می کردند و خیر باد می گفتند۔ ۵

خیر باد اے ہم نشینان این سرانے آب گل
در حقوق صحبت دیرینه می خواهم بھل
اے دوستان چو بر سر خاکم گذر کنید
در عازن من بدیدہ عبرت نظر کنید
اے عاقلان ربا و ہمالیہ منزل فناست
زین حال عاقلان جہاں را خبر کنید
و ہماں روز از اولاد امیر اجازت طلبیدند و روان شدند و بہ وطن اصلی خود و نزدیک
و در حالت روان شدن آن غریبان فرمودند کہ اے غریبان در لیغ کہ کس درین دولت
قدر و مرتبہ حضرت امیر ما علیہ الرحمۃ مبنی دانستہ اند۔ قدر و مرتبہ ایشان را در ولایت
عرب می دانند و کمال حال ایشان را مردمان مکہ و مدینہ می دانند تا چہ غایت است
شما بانی دانستہ اید۔

قدر ز رند گر شناسد
قدر جوہر جوہری
قدر گل و مل بادہ پرستان دانند
نہ تنگ دلان و تنگستان دہند
اے بے خبران بے خبری معذوری
مرسیت درین شیوہ کہ مستان دانند
کمال حال ایشان را نہایت نبودہ است

فعلی است کہ روزے سید امیر کلال علیہ الرحمۃ در معرفت مستغرق گشتہ بودند و
قصہ مناسبک حج را بیان می کردند بعضی از منازل را با یاران خود و انچہ علماء و را
التفاق و اخلافت ہمہ را بیان می کردند چنانچہ حضار مجلس متحیر بماندند۔ بے اعتقاد
دران مجلس بودہ است۔ گفتہ کہ حضرت امیر کعبہ را کجا دیدہ اند کہ بیان می کنند۔ کسے

این معنی را بیان کند که وے آن پیر را دیده باشد چون ساعتی هنوز نہ گذشتہ بود
 کہ حضرت امیر علیہ الرحمۃ بیرون آمدند و دست آن شخص گرفتہ فرمودند کہ چشم خود را
 بکشا و بالا نظر کن تا یہ بینی۔ چون آن مرد نظر کرد دید کہ خانہ کعبہ بر سر حضرت امیر طواف
 می کند۔ چون آن مرد این حال را مشاہدہ کرد در زیر قدمہاے حضرت افتادہ توبہ کرد۔
 ازان حضرت امیر فرمودند کہ اے نادان چون کسے را درمی بینی یا شدہ در گمان او این بہت
 کہ هیچ کس را چیزے نیست تا وقتیکہ آئینہ دل را کشادہ نمی گردانی چیزے را نمی بینی سہ
 این دیدہ پوش تا دلت دیدہ شود زان دیدہ بہان دیگرے دیدہ شود
 گرد ز دل ز ذکر حق بکشا کی بر بام فلک سر چہ بود دیدہ شود

آن تلمذ در مسجد آن مرشد الخلق الی الحق تحت الخلق الی الخلق مطیع رسول اللہ فی القول و
 العمل اعمی خواجہ ابو حفص کبیر بخاری لوز اللہ تعالیٰ مرقدہ واقع شدہ بود کہ حضرت امیر
 با جمیع اصحاب خود در آن مسجد نشستہ بودند کہ چون آن شخص این حال را مشاہدہ کردہ است
 توبہ کردہ و از مقبولان راہ حق گشتہ۔

نقل است کہ روزے حضرت امیر با جمیع عتقاد اصحاب خود را ذوق آن شد کہ بہ فرار پرانوار
 حضرت بیرون اتابہ طواف روند و چون پارہ راہ رفتند در ہمان شب شیرے بیامدہ بود کہ
 دیر بر راہ ایشان ایستادہ است۔ بہ پیچ وجہ دور نمی شود اصحاب بے حضور شدند
 و چون حضرت امیر رسیدند و این حال را مشاہدہ کردند فی الحال آمدند و گردن شیر را
 گرفتند و از راہ بیرون آوردند آنجا بماندند چون اصحاب بگذشتند دیدند کہ شیر بر خود

خود آوردہ بہت دیر زمین نہادہ و باز پس می نگردد چنانکہ کسے مر کسے را تعظیم می کنند
 و چون اصحاب این حال را مشاهده کردند از حضرت امیر سوال کردند کہ اے مخدوم این
 چہ حال بودہ است۔ بعد از آن حضرت امیر علیہ الرحمۃ فرمودند کہ اے یاران من بدانید
 و آگاہ باشید ہر کہ از خداے غوجل ترسد ہم بظاہر و ہم بباطن حق سبحانہ تعالیٰ
 ہمہ چیز بار آورے می ترسانند۔ و ہر کہ از خداے تعالیٰ نمی ترسد اور از ہر چیز ہامی ترسد
 و ترسانندش۔

تو ہم گردن از حکم داد و پیچ	کہ گردن نہ پیچد ز حکم تو، پیچ
چو خسرو بہ فرمان داد و بود	خدا لیش نگہبان و یاد و بود
و نیز فرمودند۔	

لا تخافوا ثرودہ ترسندہ بہت	ہر کہ نمی ترسد مبارک بندہ بہت
ترسکاری رستگاری آورد	ہر کہ درد آورد عوص در مان بود

و نیز فرمودند کہ حضرت باری تبارک و تعالیٰ بر آدمی بیچ چیز را مسلط نمی گرداند کہ
 بترسد بلکہ آن ہمہ چیز ہا از آدمی می ترسند بشرط آنکہ او از خداے غوجل بترسد
 و دائم الاوقات از حضرت حق ترسان می باید بودن۔

بترس از خداے میا زار کس رہ رستگاری ہمین بہت و بس
 و ہم حضرت امیر می فرمودند کہ اگر شمارا چنان واقع شود کہ در بستانے در آئید و در انجا
 درختان بے شمار باشند و بر ہر شاخے برگہائے بشمار و بر ہر برگے مرغ نشستہ باشد یا دایر

فصیح گوید اسلام علیک یا ولی اللہ زہار می باید کہ در آن ساعت غره نہ شوی و ترس
حق سبحانہ و تعالیٰ در ظاہر و باطن خود جاسے دہی و ترسان باشی۔ وی فرمودند کہ گاہے
از قبر خداے غو جل چنان ترسانید کہ دوزخ را از بہرمن آفریدہ اند و چون بید بر خود بلرزد
و گاہے بر تبت خداے تعالیٰ شادمان باشید و گناہ تمام عالم پیش نظر ان مسج نہاید و اصل
در ہمہ کار با خداے ترسی است سہ

مرغ ایمان را دو پر خوف و رجائت مرغیے پر را پر امیدن خطا است
نقل است کہ روز حضرت امیر علیہ السلام در قریہ ساس بودند جماعتی از مردمان ہمان قریہ بایک دیگر نزاع
کردہ بودند در اں میان دندان یکے بجای شدہ بود۔ آن جماعت می خواستند کہ پیش
حاکم بروند و دیت دندان را ازان شخص ستانند۔ یکے ازاں میان گفتہ است و این است کہ
بے اجازت حضرت خواجہ محمد بابا از سر خود کارے شکنیم۔ اولاً ہا ایشان عرض کنیم و آنچه ایشان
فرمایند بدان عمل نمایم۔ و آن جماعت پیش حضرت خواجہ آمدند و تقریر حال بکردند و حضرت
خواجہ فرمودند کہ شما دندان را بہ نزدیک ما بیارید۔ و چون بیاوردند و بدست حضرت خواجہ
محمد بابا تسلیم نمودند۔ بعد ازاں حضرت خواجہ دندان را بہ حضرت امیر دادند کہ لے فرزند
شما کارے بکنید کہ تا نزاع از میان ایشان دور شود۔ حضرت امیر آن دندان را گرفتند
و بہمان جاسے نہادند و ازاں دواے شارب استعانت طلبیدہ دعا کردند۔ فی الحال
ببرکت دعاے آن نیک مرد محکم گردید۔ و صاحب دندان متحیر بماند۔ و از حضرت
دو گزشت۔ چون این معنی را شاہدہ کردند توبہ نمودند و از مردان راہ حق شدند سہ

آہنا کہ دے از است مست آوردند جان راز عدم قرب بدست آوردند
 از دیدہ قایم نہادہ اند بر بحر جان تا یک دل دیوانہ بدست آوردند
 نقل است کہ روزے حضرت امیر محمد قریبے بود کہ در اندون کلان می نامند یکے عزیزے
 بہ جو از رحمت حق خرامیدہ بود۔ و او نیز وصیت کردہ بود کہ جنازہ کمر حضرت امیر کلان
 بگذارند و جماعتی از کبار مشائخ رحمۃ اللہ علیہم علیہم شدہ بودند و حضرت امیر و اشوی مولانا
 شمس الدین اکتوی و مولانا تاج الدین فخر دانی تو مستند کہ قاصد سے ردان سازند۔
 حضرت شیخ صوفی رحمۃ اللہ علیہ گفتند کہ شمارا کہے فرستادن حاجت نیست کہ ایشان خود
 خواہند آمد از برائے آن کہ ایشان را حضرت حق جل و علی صفای باطن کرامت کردہ است
 بے قاصد خواہند آمد و دو کس ازین میان تمسخر کردہ بودند کہ ما حضرت امیر را از اجازت و
 اشارت سوال خواہم کرد کہ ایشان را اجازت از پیچ شیخ و مرشدے نیست کہ بہ ناگاہ
 حضرت امیر علیہ الرحمۃ پیدا شدند۔ و چون آن خلق این را مشاہدہ کردند از ہمہ بہ استقبال
 امیر بیرون آمدند و بکمال حال ایشان مطلع شدند۔ و بعد از آن نماز جنازہ آن عزیز را
 گزاردند و او را بخاک دفن کردند۔ و بعد از آن جماعت مسجد جمع شد و آدمیان
 بغایت انبوه شدہ بودند کہ ناگاہ این دو عزیز سوال در میان آوردند کہ ما می گفتیم مرہ یک دیگر
 کہ شمارا اجازت نیست و ایشان می گفتند یعنی امیر و اشوی و مولانا شمس الدین کہ مقصود ایشان
 آنکہ از اجازت و اشارت امیر علیہ الرحمۃ ایشان را وقفے شود۔ ناگاہ حضرت فرمودند
 کہ اسے برادران امیر و اشوی خود پر سیدند ایشان دروغ نمی گویند و خدمت مولانا

ہم دانستند ہم دروغ نخواستند گفت۔ والیشان در آئینہ ذل شما خود را مشاهده می بینند و واقع این است کہ شما ہر دو گفتہ اید کہ اجازت از پیچ کس نیست از بہر آنکہ حضرت رسول علیہ السلام چنین می فرماید الْقَلْبُ إِلَى الْقَلْبِ تُشَاهِدُ دُل دُل را مشاہدہ می کند و دیگر از حضرت رسول ہم منقول است کہ الْمُؤْمِنُ مَرَاتُ الْمُؤْمِنِ یعنی دُل مؤمن آئینہ دُل مؤمن است۔ و حضرت رسول صلی اللہ علیہ وسلم چنین فرمودند کہ كُلُّ نَفْسٍ مَعَا عِنْدَهُ کہ در کوزہ ہماں چیز نیست کہ تراوت او در دست۔ و بعد از ان حضرت امیر کلال علیہ الرحمہ چون این عبارت در میان آوردند ہمہ خلق بہ کمال ایشان معترف شدند و ہمہ گفتند کہ ما ہمہ از کمال ایشان بے خبر بودیم و بعد از ان این دو غریزہ گفتند کہ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ..... صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَوْلِيَايَ تَحْتَ قَبَائِي لَا يَعْرِفُهُمْ غَيْرِي۔ مَا لَا يَعْرِفُونَهُمْ غَيْرِي۔ خواندہ است۔ بعد از ان حضرت امیر فرمودند کہ این عبارت ہم چنین از حضرت رسالت منقول است۔ و در اشارتے این عبارت بر ریان ایشان گذشتہ است کہ پیچ کس را برا لفاظ حضرت نبی علیہ الصلوٰۃ والسلام چون محرم نہ ساختہ باشند۔ اورا بر سر اربہ نبی محرم کے می سازند و چون ان نفس در میان آوردند مولانا تاج الدین از حضرت امیر علیہ الرحمۃ ابن التماس کردند کہ می شاید کہ شکستہ صورت اعتقاد را بخدمت کاری قبول فرمایند۔ و دست این فقیر می خواہم کہ در دامن دست شما باشد۔ حضرت امیر فرمودند کہ ما را وظیفہ آن نیست کہ بہ خدمت کاری قبول نکنیم۔ بارے شما بفرزندی قبول می کنیم۔ و در ہماں ساعت قبول

فرمودند و اجازت و اشارت دہمان نہان فرمودند۔ بنابرین ہر کرا حق جل جلالہ معرفت
روزی می گرداند ہمہ مطالب و مقاصد می رسد۔ ۵

ہر کرا علم و عمل پیرایہ است ہر کرا این نیست آن بے مایہ است
علم باید تا عمل گنجے بود زانکہ بے دانش عمل رنجے بود

زیراکہ اصل در ہمہ کار ہا علم است و نیزے علمی کسے بمقصود و بہ مطلوب نمی رسد۔ ۵

ہر کرا علم نیست در ویش است ہر کرا علم نیست دل ریش است

آرے علم می باید کہ آدمی را بہ حق رساند زیرا کہ علم است کہ راہ بری کند نہ راہ زنی۔ ۵

علم صورت ہمیشہ آب گل است علم معنی رہبر جان و دل است

عالمان مندر فریق شدہ اند مقصود از ہمہ علما علم خدا شناسی است۔ و چون عالم خدا

را غر و جل بہ یگانگی شناخت و در مکتب تعلیم الرحمن، علم القرآن اورا پیرے تعلیم کردند و آنوقت

او عالم باشد اقدس حق ہمہ نظر ہای گردد و ہمہ مقاصد و مطالب می رسد و بعنایت حضرت

خداوند تبارک و تعالی و تقدس چنانکہ حضرت رسول صلی اللہ علیہ وسلم می فرمایند کہ

العالم والمتعلم شریکان فی الاجر و سائر الناس ہمیم لا خیر فیہم۔

نقل است کہ روزے جماعتی از مریدان حضرت امیر کلال علیہ الرحمۃ بخدمت جناب لانا

جلال الدین کبشی در ولایت کبش نشستہ بودند۔ و سخن اہل تقوت و از ولایات و

کرامات مشائخ می گفتند۔ و مولانا جلال الدین می فرمودند کہ حالادرین زمانہ ماچنین

کسے کہ بر جادہ شریعت مصطفیٰ باشد و اورا این حالات باشند کم یافت است

یکے از اصحاب حضرت امیر علیہ الرحمۃ فرمود کہ اے مخدوم دین زمانہ ما مردمانے باشند کہ در ہمہ صفات آناستہ باشند و کمال ایشان در مرتبہ باشد کہ در یک طرفہ العین از شرق تا غرب عالم را میر کنند حضرت مولانا جلال الدین فرمودند این چنین مرد در کجا باشد۔ آن خزانہ اصحاب حضرت امیر گفتہ کہ اے مخدوم این چنین کسے کہ گفتہ شد شیخ و سید من اند و ایشان را امیر کلال می نامند۔ مولانا گفتند کہ تو ہنی کہ ما را بنزدیک صحبت ایشان بیری کہ تا خاک قدیم ایشان را کھل دیدہ خود گردانیم۔ آن مرد اصحاب حضرت امیر فرمود کہ شمارا حاجت رفتن نیست۔ و شما اگر متوجہ صادق مہمید چون متوجہ بہ ایشان شوید، ایشان ہمین زمان حاضر می گردند۔ و چون مولانا متوجہ شدند در ہمان زمان حضرت امیر علیہ الرحمۃ حاضر گردیدند در ہمین مجلس۔ آن مرد و اصحاب برخاستند و در قدمہا حضرت امیر افتادند۔ و چون مولانا این حال را مشاہدہ کردند، گفتند کہ اے مخدوم شمارا چہ چیز باعث شد بہ آمدن این ولایت۔ حضرت امیر علیہ الرحمۃ فرمودند ما را طلب شما درین دیار آورد حضرت حق جل جلالہ رسانید از ہر لے آنکہ ہر کہ در طلب ثابت قدم می باشد ہر چہ می طلبید حضرت حق سبحانہ و تعالیٰ بوی می رساند یہ

ہر کہ او در عشق صادق آمدہ است بر سرش معشوق عاشق آمدہ است

و بعد ازان مولانا فرمودند کہ می خواہم کہ این فقیر را بہ بندگی قبول فرمایند تا دست من در دامن دولت ایشان باشد۔ بعد ازان حضرت امیر فرمودند کہ ما شمارا بہ فرزند می قبول کردیم۔ در ہمان ساعت بہ اوزار نظر مشرف گردانیدند۔ بعد ازان مرد اصحاب گفتہ کہ اے مخدوم ما دست بدیدہ است۔ عہد عہدہ در خدمت کاری آستانہ غرہا بسر بردیم چون بہت کہ ایشان ہمیں

ساعت پچہن نظر ہا مشرف گردیدند۔ بعد ازاں حضرت امیر قدس سرہ فرمودند کہ اے غریبا
 شما کار ایشان را با کار خود برابری کنید کہ ایشان کار ہا کردہ اند و راہ ہارشتہ اند و موقوف
 ہیں یک اشارت ما ماندہ بود۔ چنانکہ قطب ہر وی جابر بن عبد اللہ انصاری رحمۃ
 اللہ علیہ فرمودہ ہست کہ رحمت ناگاہ آید اما بر دل آگاہ آید۔ پس کہ کہ وجود خود را در
 بادیہ ریاضت باغہ عبور تحصیل علم دینیہ عمر خود را صرف کردہ و پیری و بی شریعت مصطفوی
 را دہارفتہ و در جوانی بہ پیری رسیدہ پراپاید کہ این زمان بے بہرہ ماندہ

تادل صدق در حقیقت نہ شود جان محرم اسرار طریقت نہ شود
 بگذار جوانی کہ کسے در رہ عشق بالنفس جوان پیر طریقت نہ شود
 تُوْنِي الْمُلْكُ مَنْ تَشَاءُ - وے بسیار اہل علم اند کہ زبان ایشان عالم ہست۔ اما
 دل ایشان عالم نیست و ایشان را ہم استحقاق نظر اہل اللہ نیست۔ چنانکہ قطب العارفین
 مولانا جلال الدین رومی فرمودند رحمہم اللہ

آہ ازین رشتان کہ خوبی می نمایند از تلقا از بدون شو آفتاب از درون شو کامیاب
 عالم آمان اند کہ خدا سے غرور حاصل را می شناسند بہ صفات ہر او ہمچنان کہ می نمایند ہم چنان
 باشند و چنانکہ باشند نمایند۔ حضرت رسالت عالیہ السلام می فرمایند کہ مرد آن ہست کہ
 بودا و از نمودا و بہتر باشد و این مشہور ہست کہ روزے سلطان العارفین و برہان المحققین
 سلطان مایزد بسطامی قدس سرہ بر سر یکے رسیدہ بودند کہ مخنثی خود را آراستہ ہست
 سلطان روسے مبارک خود را از دگر دانیدند۔ چون آن مخنث از سلطان دین حال

مشاهده کرد، گفت که اے بزرگوار دین داسے داندہ راہ لقیں ماہم چنان کہ می نمایا
 بہ خلق، مستم تو نیز ہمچنان کہ می نمایا هستی۔ بعضے از سالکان و صالحان راہ حق تعالیٰ
 گفته اند کہ عالم نیست و عارف نیست؛ گفتند کہ عالم آنان اند کہ گفتار ایشان بہتر از
 رفتار ایشان باشد۔ و عارفان آنان اند کہ کردار ایشان بہتر از گفتار ایشان باشد
 و مراد از ہمہ علمہا علم خدا شناسی است و عمل کردن بہت بہ انجہ می دانند۔

سخرہ شیطان بود مرد و عمل خندہ دیو بہت و آتش بے عمل

گر عمل با علم تو پیوند نیست جبہ و دستار دانشمند نیست

رو عمل با علم اندر دست آر تا شوی خاص خدا روز شمار

و ہم از معارف حضرت امیر کلال است علیہ الرحمۃ کہ می فرمودند کہ عالم با عمل مرعای خود را
 بہ رقص حق سبحانہ و تعالیٰ مشرف می گرداند۔

ہر کہ او ترسد ز من شادش کنم وز عذاب دوزخ آزادش کنم

طاقت از بہر خدا شرکت نہ دید یا خدا را یا بش یا عقی طلب

و علامت خدا شناسی آن است کہ از خدای عزوجل بترسد ہم بظاہر ہم بیاطن کہ اصل در ہمہ
 کار با خدا ترسی است۔ چون خدا را دانستید از دسترسید قولہ تعالیٰ اِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ
 عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ۔ ہر کہ خدا ترس شد در بہشت می در آید۔ قولہ تعالیٰ ذَلِكُمْ يَنْقُصُ
 النَّاسُ السَّخْمَ۔ یعنی این بہشت کہ شنودی از آن ترسگاران است۔ پس معلوم ہر کہ
 ترسگار بہت ترسگار بہت۔ ہر کہ ترسکاری را پیشہ خود گرداند از ہمہ مفاسد می ترسد

و دیدار حق را می بیند۔ و اگر ہمہ کتابہاے دوسے زمین را بخوانی و محفوظ تو باشد و چون
بدان عمل علی کنی ترا علم بجز شرمندگی نہ باشد۔ ۵

علمی کہ معلیش نہ در سینه بود درسی نہ بود ہر آنچہ در سینه بود
صد خانہ کتاب خوانی سودت نکند آن بہ کہ کتاب خانہ در سینه بود
و علم نافع آن ہست کہ آدمی را از ہر چہ غیر خدا ہست غر و جل باز دارد و از ہوا و ہوس
باطل دور دارد۔ ۵

علمی کہ ہم لا و نعمش بہ رہاند و ز درد معلمش بہ رہاند
یک منع بہ توجیہ بکن نفست را تا از ہمہ لائشش بہ رہاند

.....
بدانکہ سلطان العارفین و برہان المحققین و مرشد السالکین خواجہ عبدالحق غجدانی رحمہ
کہ وصیت کردند و گفتند کہ از صوفیان جاہل دور باشید کہ الشیطان دشمنان دین اند و راہ را
مسلمان اند پس خواہید کہ در راہ در آیند تا از قطان در امان باشید چنانکہ حضرت
رسالت می فرمایند کہ التَّزَقُّقُ ثَمَّ الطَّرِيقِ۔ و چنانکہ آن عارف نیز فرمودہ ہست بہ
یکے پندے دہم اے صاحب دین یکے پند دل آویزہ خوش آئین
دے منشین بہ پہلوئے حرلیان کہ جان گرگین شود از جان گرگین
نقل ہست کہ حضرت امیر علیہ الرحمۃ فرمودند کہ خوشاد دولت و سعادت آن کسانے کہ
در ملازمت و خدمت حضرت رسول علیہ السلام بودہ اند۔ و چون میسر نہ شد یاد در خدمت

کسانے کہ ایشان در صحبت و ملازمت حضرت رسول علیہ السلام بوده اند و چون آنان نیز
 میسر نہ شد بارے در صحبت تبع تابعین بودے ایشان را نیز شرف بزرگسیت بنزدیک
 حق سبحانہ و تعالیٰ۔ و چوں آن جماعت سر در نقاب کشیدہ اند در میان خلق اختلافات
 ظاہر شد و مردمان مخالف شدند و دعویٰ ہرے بے معنی پیدا کردند و خوشن را از ناہدا
 و عابدان می نامند اما خاصان حضرت حق سبحانہ آنان اند کہ متابعت شریعت رسول علیہ
 السلام میکنند و بر مذہب اہل سنت و جماعت زندگانی کنند و یک قدم از شریعت بیرون
 نہ نهند و اشیای خود را بہ خدمت حق وقت کنند و دلمہارا از پرودہ غفلت نگاہ دارند
 و دائم الاوقات بہ تلاوت کلام اللہ عمر گذارند چنانکہ اسمائے اہل تصوف کیان بودند
 و اہل تصوف کیست و ہمچنانکہ در تفریع شیخ الطریق و کاشف الاسرار الحقیقت خواجہ ابوبکر
 اسحاق کلابادی قدس الشہرہ مذکور است و از ارباب یقین مشہور است۔ و اگر بہ نقاب
 ہر یک مشغول می گردیم این کتاب بغایت طویل می گردد و این مسودہ تحمل آن نہ دارد۔
 اما چند کسے کہ بہ معرفت ایشان محتاجیم در آخر کتاب ذکر کردہ شود انشاء اللہ۔
 از برائے آنکہ دور بہ آخر رسیدہ است و مردمان بہ این دنیا سے دون رفیت ایشان زیادہ
 شدہ است و این معنی در میان خلق نماندہ است و ہم نمی ماند و ہم می پرسند و دوری از
 حق تعالیٰ بواسطہ بے علمی است چنانکہ آن سالک فرمودہ است۔

تا خانہ دل خالی ز اغیار نہ بینی خلوت گہ جان در حرم یار نہ بینی
 تا دستے کر دے دل از دنیا و اہل دنیا بکلی نمی گردانی مقصود حقیقی روئے نمی نماید

نے یا ہر کسے را دیداری نماید نے ہر حقیر دل را رخساری نماید

و دائم الاوقات حضرت امیر علیہ الرحمۃ می فرمودند سہ

تا در زنی بہر چہ داری آتش ہرگز بہ شود حقیقت و توفیق

و اکثر اوقات مرا صحابہ می فرمودند کہ اگر بہ شب شمار عبادت خمیدہ شود بہچو کمان و شکم شمار
چون زہ کمان ہار یک شود بجلال غزہ آفریدہ کار ہرگز بہ مقصود نہ رسد تا وقتیکہ لقمہ و خرما
خود را پاک نہ دلاید تا پیروی شریعت حضرت مصطفیٰ صلی اللہ علیہ وسلم نہ کند مقصود نہ رسید۔

کہ اصل در ہمہ کار ہا پیروی شریعت است سہ

خلافت پیغمبر کسے را گزید کہ ہرگز بہ منزل نہ خواہد رسید

و ثیابک فطرہ نیز مقوی ابن سخن است۔ یعنی مفسران گفتہ اند کہ مقصود ازین پاک داشتن

جامہ است و یعنی گفتہ اند خلق نکو داشتن است کہ آدمی را بیچ چیز از خلق نکو نیست سہ

چو عیسیٰ ہاش خندان و شگفتہ کہ خواب شد ترش رو سے گرفتہ

خلق نکو آدمی را بہ مقصود و بہ ہر مراد سے کہ می رسد بہ این سبب برسد۔ از برائے آنکہ حضرت

بنی را علیہ السلام صفات بسیار بودہ است و ہمہ نکو۔ اما خداوند عالم جل ذکرہ و لا الہ غیرہ بیچ

صفت ایشان را عظیم زلفت مگر خلق ایشان را عظیم گفت۔ پس معلوم می شود کہ خلق نکو از ہمہ

نکو تر است۔

نقل است کہ روزے جماعتی از ترکستان بہ شہر بخارا آمدہ بودند از مقامات حضرت امیر

کلال علیہ الرحمۃ یا مردمان بخارا می گفتند۔ و مردمان بخارا از ایشان پرسیدند کہ شما

امیر کلال ناچہ می دانید کہ ایشان بہ ولایت شہر گز نزدل نہ کردند۔ آن جماعت گفتند کہ حضرت امیر کلال علیہ الرحمہ در ولایت ما چنان مشہور اند کہ آن را نہایت نصرت و ماہمہ مریدان ایشانیم و بہت بہ ایشان داریم۔ از برائے آن کہ ہر چہ گاہے کہ ما را ہیے پیش آید بہ بہت ایشان خداے تعالیٰ کفایت می گرداند۔ وہم چنین بسیار واقعہ ہا اند۔ و ما از ایشان سوال کردیم کہ اہم شریف شہا چیست۔ ایشان چنین فرمودند کہ را امیر کلال می نامند۔ و ما ہمہ دست بہ دامن ایشان داریم۔ و مرید ایشان شدہ ایم و بہت بہ ایشان داریم۔ و چندان از اوصاف حضرت امیر نقل کردند کہ حاضران مجلس تعجب بماندند۔ وہم از حضرت امیر علیہ الرحمہ منقول است کہ در معارف خودی فرمودند کہ حق سبحانہ و تعالیٰ را بندگان می باشند کہ از شرق تا غرب عالم را در یک طرفۃ العین سیر می کنند چنانکہ بیچ آفریدہ را بہ احوال ایشان اطلاع نمی باشد بہ ترکستان خود مقدار راہ است۔

نقل است کہ روزے حضرت امیر کلال علیہ الرحمہ بعد از گذاردن نماز جمعہ از شہر بخارا متوجہ بخانہ خود شدہ بودند چون بکلا ہا در رسیدند دیدند در سبزہ زارے کہ در میان فتاباد و کلاباد است جماعتی نشستہ اند و بہت مشرور می داشتند و در میان ایشان از مقامات درویشان چند بار شنیدم۔ و از ولایت و کرامات ادبیار اللہ نقل می کردند و دین جماعت امیر تمور ہم بودند و حضرت امیر کلال علیہ الرحمہ با جماعت خودی گذشتند۔ چون چشم امیر تمور باین جماعت افتاد پرسیدند کہ باین جماعت چہ درویشانند یکے ازان میان گفت کہ ایشان حضرت امیر کلال اند۔ چون امیر تمور دانستند فی الحال چون باد صحر بر رفتند و بہ نزدیک

حضرت امیر کلال علیہ الرحمۃ آمدند۔ میر نیاز پیش آوردند و چہن فرمودند کہ اے بزرگوار! دین واسے راہ نمایندہ راہ یقین توقع از کرم شما چہن در خاطر دارم کہ مرا کلتے یہ فرماید تا سبب تسکین خاطر درویشان باشد۔ بعد ازاں حضرت امیر کلال علیہ الرحمۃ فرمودند کہ سخنان درویشان مخفی می باشند۔ و ما را وظیفہ آن نیست کہ خود سخنے گویم تا از روحانیت عزیزان اشارت نمی شود خبرے نمی گویم۔ چاکہ ہرگز از خود نہ گفتہ اند اما منتظر باشید و غافل مبادید کہ پیش کار شماروشنی عظیم می بینم کہ بہ شما خواهد رسید۔ و چون حضرت سید امیر کلال علیہ الرحمۃ بخانہ خود رسیدند و در زاویہ خلوت درآمدند بعد ازاں بیرون آمدند و تہا ز خفق را بہ جماعت گذاردند و بعد ازاں از روحانیت مشائخ قدس اللہ تعالیٰ ارواحہم خبرے بہ ایشان رسید۔ زدو کیے از مہربان خود را کہ شیخ منصور نام داشت و در قرمان ساکن می بود طلب کردند و گفتند زود برو و امیر تمہور را بگو کہ هیچ توقف نہ کنند فی الحال متوجہ خوارزم شوند و بیچ چیز نظر نہ کنند اگر شستہ باشند بر خیزند و اگر استادہ باشند نشینند کہ ارواح طیبہ مشائخ رحمۃ اللہ علیہم اجمعین اشارت فرمودہ اند کہ تمام مملکت را سرتاسر با شما و فرزندان شما دادہ اند۔ و چون خوارزم در قریب شما شود متوجہ سمرقند شوید۔ چون شیخ منصور بہ امیر تمہور رسید دیدند کہ امیر تمہور استادہ اند و منتظر جواب بودہ اند و چون شیخ منصور این خبر را بہ تمام و کمال تقریر کردند امیر تمہور بے توقف روان شدند و چون پارہ راہ بر قند جماعتے بیامدند۔ و گرداگرد خیمہ امیر تمہور را بگرفتند و ہر چند طلب کردند بیچ نیافتند و بیچ کس ہم نشان نداد۔ وہاں بود کہ حضرت خداوند تبارک و تعالیٰ مملکت را بہ ایشان داد۔ و چون از خوارزم منظر و

منصور باز گشتند یہ سمرقند باز آمدند ساکن شدند۔ یہاں بود کہ کار ایشان ساعت بہ ساعت
وروز بہ روز زیادت می شد و کار او بالائی گرفت۔

نقل است کہ چون امیر تیمور بہ سمرقند ساکن شدند قاصد بہ بخارا بہ نزدیک امیر بزرگ علیہ
الرحمۃ فرستادند کہ اگر حضرت میر لطف فرمایند و بدین جانب بیایند ہمہ لایت بہ قدم میور
ایشان مشرف شوند۔ و اگر عنایت فرمایند کہ آن جار و یک جماعتی در تشویش بہ شوند۔ قولہ
تعالیٰ اِنَّ الْمُلُوکَ اِذَا كُنُوْا قَرْبٰیۃً اَفْسَدُوْهَا۔ جماعتی بہ این سبب در تشویش افتند
و دیگر ایشان حاکم۔ از ہر نوعی کہ می فرمایند ہم چنان بکنم۔ و چون این قاصد بہ نزدیک حضرت
امیر کلال علیہ الرحمۃ رسید حضرت امیر عذر در میان آوردند و فرمودند کہ بہ ما مشغولیم ما را وظیفہ
آن نیست کہ جائے برویم۔ و یکے از فرزندان ایشان کہ نام ایشان امیر عمر بود ایشان را بہ طریق
عذر خواہی روان ساختند بہ نزدیک امیر تیمور و فرمودند کہ اسے فرزند امیر تیمور را بگوئید۔ اگر
می خواہید کہ شمار در راہ اللہ تعالیٰ جائے باشد ز ہمار تقویٰ و عدل را شمار روزگار گذارند
و دیگر آنکہ در ایشان دائم الاوقات بہ دعلے مومنان مشغول می باشند اگر بہ دنیا میل کنند
دعلے ایشان در حجاب می ماند۔ و چون امیر عمر را این وصیت ہا بکردند و بعد ازان روان
ساختند۔ و چون بہ نزدیک امیر تیمور رسیدند چند روز امیر تیمور ایشان را توقف فرمودند
و بعد ازان امیر عمر اجازت طلبیدند۔ امیر تیمور بہ طریق نیاز مندی فرمودند کہ تمام ولایت
بخارا نیاز ایشان باشد۔ امیر عمر فرمودند کہ اجازت نیست۔ و بعد ازان امیر فرمودند
کہ یہاں شہر بخارا نیز قبول فرمایند امیر عمر فرمودند کہ اجازت نیست۔ امیر فرمودند کہ

بارے ہمارے قریہ کہ شمار انجا ساکنید ہم قبول یکنید ہم قبول نہ کردند۔ بعد ازاں امیر فرمودند
کہ ماچہ فرستیم کہ لائق و مناسب ایشان باشد و ما را در آن حضرت قریہ باشد۔ چون امیر
تمور این سخن را در میان آوردند امیر عمر فرمودند کہ حضرت والدہ ما این سخن کردہ اند و شمارا کہ
اگر حق تو امید کہ در دل اہل اللہ جاے باشد ایشان تقوی و عدل را شمار روزگار خود کردند
کہ سبب قرب حق سبحانہ و تعالیٰ ہمین است مقبول ہمہ دہا اگر دندہ

قدر دنیاے ندارد کہ پرو دست بزنند باوجود عدش را غم بیودہ خوردند
نظر آہنا کہ نہ کردند بدین مشیت خاک حق القصات توان داد کہ صاحب نظر اند
مَا زَاغَ الْبَصَرُ وَمَا خَفِيَ مَقُولُ ہمین معنی است۔ در حدیث حضرت رسالت صلی اللہ علیہ
وسلم آمدہ است۔ فقرا و امت پیشتر از اغنیاء و تیروزاں جہاں بہ بہشت در آئید۔ و نیم روز
آن جہاں پنج ہزار سال این جہاں می باشند بہ اعتبار روز ہاے این دنیا پس درویش
می باید کہ درین معنی تامل فرماید و باد دنیا و اہل دنیا مغرور نہ شود کہ سبب بعد حق است۔

نقل است روزے امیر تیمور با شیخ ٹمس الدین کلال کبشی علیہ الرحمہ یک شبے بہ دیدن
حضرت امیر کلال علیہ الرحمہ آمدند و در راہ یکے مردے کو سفندے گرفتہ آن ہم بہ دیدن حضرت
امیر کلال می آمد چون بہ نزدیک آن دہ رسیدند هیچ کس نمی یافتند کہ ایشان را بہ منزل امیر
برد کہ ناگاہ حضرت امیر آمدند ایشان را گرفتہ بخانہ آوردند و چون دانستند کہ حضرت امیر
ایشان بودند در قدمہاے ایشان افتادند و فرمودند کہ اسے مخدوم مخدوم فرمایند
کہ نہ دانستیم حضرت امیر فرمودند کہ اسے برادر کسے کہ متوجہ درویشے می شودہ اورا غلط نمی کنند

پس آن مرد گو سفند را در پیش حضرت امیر علیہ الرحمہ بکشید۔ گو سفند از دست آن مرد میر
 دروان شد۔ آن مرد نیز روان شد۔ حضرت امیر فرمودند کہ اسے برادرشما خوشین را تشویش
 نہ دہید کہ او خود می آید۔ ہیں شیخ شمس الدین و امیر تیمور و این مرد در جماعت خانہ تمام
 نشستہ بودند کہ گو سفند در جماعت خانہ در آمد و سر بر زمین نہاد۔ بعد ازاں امیر
 بفرمودند تا گو سفند را بکشند و از جہت ایشان دعوت ساقطند۔ بعد ازاں حضرت
 امیر کلال علیہ الرحمہ فرمودند کہ اے شیخ شمس الدین ہر کہ کا حق تعالیٰ را چنان کند کہ کسی نہ
 حق سبحانہ و تعالیٰ ہمہ کار ہائے او را چنان کفایت گرداند کہ دستے در میان نہ باشد و هیچ
 کس نہ داند۔ چون شیخ شمس الدین و امیر تیمور این حال را بدیدند و مشاہدہ کردند بکمال
 ایشان محترف شدند۔ آن زمان دست در دامن امیر زدند و امیر ایشان را بہ فرزند
 قبول کردند و در ہاں ساعت ایشان را بشارت و اجازت بفرمودند و امیر تیمور را
 بہ شیخ شمس الدین سفارش نمودند و فرمودند تربیت از تیمور دریغ نہ دارید و بہ ہاں
 نگاہداشت نفس امیر تیمور بہ مرتبہ رسید کہ آن را نہایت نہ بودہ ۔

نقل است کہ روزے حضرت امیر کلال بہ مسجد جامع بخارا برفتند بہ اصحاب خود۔ شخصی
 بر سر زراعت خود با غلام خود کارے می کرد۔ آن غلام گفت کہ اے خواجہ اینا چہ مردمانند
 کہ می آیند۔ خواجہ گفت اینا مفتن خوارانند۔ چون آن شخص با غلام خود این سخن گفت حضرت
 امیر علیہ الرحمہ فرمودند کہ اے یاران حضرت خواجہ عبدالغنی مجدوانی فرمودہ اند کہ
 ہر کہ در ویشان را نظر کند بہ چشم حقارت تا کہ کین نہ شود از دنیا نہ رود۔ یاران ہمہ متحیر

شدند کہ چہ بود بر زبان مبارک ایشان گذشت۔ اما ایشان ازین واقعہ نہ بودند
 و چون از مسجد جامع باز گشتند و بہمان جہاں رسیدند آن شخص را آتش درون افتادہ بود و بہ پنج
 وجہ تحمل نہ داشت۔ چون چشم برابر افتادہ است کہ بدگفتہ ہست۔ آن مرد گفت مرا بہ نزدیک امیر ببرید
 کہ من بدگفتہ ام۔ چون بہ نزدیک امیر آوردند امیر فرمودند کہ اے عزیزان این تیر کاری خوردہ است
 علاج پذیر نیست اورا بخانہ باز گردانید۔ هنوز بخانہ نہ رسیدہ بود کہ ازین عالم نقل کرد۔ زنار
 ازین قوم گریزان می باش۔ صد سر برند کہ در میان دست نہ بود۔ آری ہر کہ اہل اللہ را دست
 می دہد بواسطہ آن ہست کہ دست از دنیا کوتاہ کردہ اند و دے ازوپاک گردانیدہ اند۔

نقل ہست کہ روزے خواجہ بہار الدین در پیش پادشاہ قضاں سلطان بہ جلادی مشغول
 می بودند۔ مردے را بہ ہمت گناہے گرفتند۔ و پیش پادشاہ قضاں سلطان حاضر گردانیدند
 قضاں سلطان بہ کشتن حکم فرمودند۔ خواجہ بہار الدین اورا بہ قصاص گماہ آوردند و اورا
 بنشانیدہ تیغ برکشیدند و صلوٰۃ فرستادہ شمشیر بر گردن آن مرد زدند شمشیر کارے نہ کرد۔
 بار دوم زدند تیغ کار نہ کرد۔ بار سوم خواجہ در قہر گشتہ بغیرت تمام شمشیر زدند ہم نہ برید۔
 دے خواجہ بہار الدین واقعہ شدند کہ ہر گاہ شمشیری را ندید میر۔ لبان آدمی جہید نہ
 ۔ بعد ازان خواجہ گفتند کہ بغرت ہاے خدا کہ ہمہ مخلوقات در قبضہ قدرت اوست
 بیا و بگو تو چہ می خوانی کہ شمشیر بر تو کارے نمی کند۔ آن مرد گفت کہ من شیخ خود را یاد می کنم
 پرسیدند کہ شیخ شما کیست گفتہ کہ شیخ من امیر کلال ہست علیہ الرحمۃ۔ و خواجہ بہار الدین
 شنودہ بودند حضرت امیر کلال را۔ چوں این حال را مشاہدہ کردند شمشیر از دست

بناخته روزه حضرت امیر آوردند و گفتند باید که چون مرا ہمیں دولت رو نماید
چرا باید که در خدمت این چنین مردے نہ یا شتم و بدین کار مشغول نہ شوم۔ کسے کہ مرید خود را
در زیر شمشیر نگاہ دارد و از گرم و غایت خداوندی، پیچ عجیب غریب نہ باشد کہ حقیقی اذ آتش
دوزخ نگاہ دارد۔

مردان خدا نہ باشند لیکن ز خدا جدا نہ باشند
دلقین بدانید کہ پیچ کارے بے امر خدا تعالیٰ کفایت نمی شود۔ چنانچه اگر تار موئیت
بے امر او کندہ نمی شود۔ و سبب آمدن حضرت خواجہ بہاء الدین آن بود کہ بہ حضرت امیر
علیہ الرحمۃ آمدند و دست در دامن امیر زدہ از مردان را بہ خدا غور جلی گشتند۔
نقل است کہ روزے حضرت خواجہ بہاء الدین کہ یکے از اصحاب حضرت امیر بودند و
بہ دیدن حضرت امیر کلانی علیہ الرحمۃ آمدہ بودند۔ حضرت امیر در قریہ خواجہ مبارک بودند۔
و امیر در خمدان جہ بہ آتش کردند مشغول بودند۔ خواجہ بہاء الدین رسیدند۔ حضرت امیر
علیہ الرحمۃ گفتند کہ اسے فرزند بہاء الدین نیک آدمی در محل آمدی۔ و چوب در دست
خواجہ نہادند و بہ آتش کردند مشغول ساختند۔ ہوا بغایت گرم بود۔ و حضرت خواجہ یک
پوستینے بودہ کہ دروے جالوران بسیار شدہ بودند۔ چون نفس آتش بہ ایشان رسید ایشان
در حرکت آمدند و خواجہ را در اضطراب می داشتند۔ خواجہ را طاقت نہاد۔ تا این پولی
را از خود بیرون کردند و بر آتش بنیداختند۔ چون از خواجہ آن عمل دروہو آمد حضرت
امیر علیہ الرحمۃ آگاہ شدہ فی الحال بیرون آمدند و عتاب کردند۔ خواجہ فرمودند کہ

بدکردم شما عفو فرمائید۔ حضرت امیر فرمودند کہ در آسے و پوستین خود را بیرون آور و خواہ بہار الدین فرمودند کہ اسے مخدوم اگر این پوستین از سنگ آہن بودے بگداختے۔ بعد ازاں حضرت امیر فرمودند کہ اسے بہار الدین تہ دانستہ چیزے کہ بر ظاہر درویشان سالما بودہ باشد در آتش شوق محبت حق سوختہ یا شد این آتش را چہ نہرہ آن باشد کہ دی بسوزد از بر اسے آنکہ ع

سوختہ از بس کہ بریاں کے شود مثل کباب

اسے بہار الدین اگر بہ خودی خود درآمدی پیر سیدی و چون می درآمد پیرس۔ و چون خواہ نظر کردند پوستین خود سالم دیدند۔ امیر فرمودند درآمدن دیگرست و درآمدن دیگر۔ بعد ازاں خواہ بہار الدین خدا اسے را یاد کردند و قدم در آتش خدان نہادند و پوستین را سالم بیرون آوردند چنانچہ یک تار مو نہ سوختہ بود۔ بعد ازاں حضرت امیر فرمودند کہ اسے بہار الدین چیزے کہ بر ظاہر درویشان می باشد آتش دنیا دے را نمی تواند سوخت۔ کہ در دل درویشان خود را جاسے سازد اگر آتش دوزخ نہ سوزد از کرم و عنایت حق سبحانہ و تعالیٰ غریب غیب نہ باشد۔

نقل است کہ روزے حضرت سید امیر کلال علیہ الرحمۃ در قرینہ خواہ مبارک بودند و خواہ بہار الدین در خدمت و ملازمت امیری بودند و ناگاہ در خاطر خواہ چنین آمد کہ ایچ کس نزدیک حضرت امیر علیہ الرحمۃ نزدیک تر از من نیست کہ بنا گاہ درہان ساعت یک مردے گوشت دے عظیم نیاز مندی کرد و پیش حضرت امیر کشید۔ خواہ را در خاطر آمد کہ

کاشکے خدمت مولانا عارت بودند کہ تا این گو سفند را بریان ساختند سے۔ چون خواجہ را
 این سخن در خاطر بگذشت حضرت امیر فرمودند کہ اسے بہاء الدین بر خرید و مولانا عارت بگوئید
 تا بیاید۔ خواجہ فرمودند کہ اے مخدوم مادر ولایت نسوت و مولانا در ولایت کرمنہ چون بگویم
 حضرت امیر فرمودند کہ ترا بر فتنہ پیچ حاجت نیست۔ بیرون شوید و آہستہ بگوئید یا مولانا عارت
 خواجہ بیرون شدند و آہستہ سہ بار گفتند یا مولانا عارت۔ بہنوز در خانہ نشستہ بودند کہ
 مولانا عارت سلام کردند و درآمدند و فرمودند کہ اے بہاء الدین حضرت امیر کے گفتہ بودند
 کہ سہ بار بگوئے ہمان یک بار پسندیدہ نہ بود۔ شماسہ بار چہا فرمودید دشامی خواہید کہ مرا
 بہ عالم آشکارا سازید۔ و چون خواجہ بہاء الدین این حال را مشاہدہ کردند حضرت امیر
 فرمودند کہ اے بہاء الدین دیدی کہ از تو ہم نزدیک تر آن بودہ اند۔ نہ ہمارا سے یا ران
 گمان بد را بر خود راہ نہ دہید و نظر بر خود و کار خود مکنید کہ پیچ چیز آدمی را از خود بینی بدتر نمی باشد۔
 بردار ہمیش پردہ خود بینی باشد کہ بدین سان بہ کنی خود بینی
 ابلیس منزلی خود بہ خود بینی دید تو نیز مکن اگر کنی خود بینی
 نقل است کہ روزے حضرت خواجہ فرمودند کہ اے عزیز دوستی ما بر شما زیادہ باشد یا دوستی
 شما بر ما۔ آن عزیز فرمود کہ دوستی من زیادہ تر است بر شما۔ خواجہ فرمودند دوستی شما چہ مقدور
 است۔ آن عزیز فرمود کہ دوستی من آن مقدار است کہ اگر مرا می گوئید کہ فی الحال می باید مرد
 من بمیرم۔ خواجہ فرمودند کہ پس بمیرید۔ آن عزیز افتاد و جان بحق تسلیم کرد۔ پس خواجہ
 چون این حال را مشاہدہ کردند متحیر ماندند۔ خواجہ اندرین اندیشہ بودند کہ ناگاہ آواز سے

شنودند که ترابه نزدیک امیر کلال می باید رفت تا این مشکل تو کفایت شود۔ چون ندا به صبح
خواجہ رسید فی الحال دامن در چیدند و چون باد صرصر به نزدیک امیر آمدند حضرت امیر علیہ السلام
فرمودند کہ اے بہادرالدین تمانہ گفتند کہ فیامدی الحال محل توقف نیست بر خرید و ہم چنانکہ
آمدید باز برگردید و بگوئید کہ زندہ شو۔ بہ فرمان خداے عزوجل زندہ شود۔ چون خود نزدیک
آن عزیز رسیدند دیدند کہ آما سیدہ است و چون ہوا تموز بود۔ پس خواجہ بہ نفس حضرت امیر
علیہ السلام گفتند کہ زندہ شو۔ آن مرد فی الحال زندہ شد و برخواست بہ فرمان خداے عزوجل
وسلام کرد۔

چو آفرینگارش فرید و ن بود ازان بے ہنر بے ہنر چون بود
آرے ہر کہ کارے از خود کند جز شرمندگی و پریشانی نمی بیند۔ کارا آن می باشد کہ اندست
مردے کند یا یہ اشارت مردے کند تا کاراد مردانہ باشد و او را ازان کار هیچ بخش خاطر
نہ باشد نہ درد نیانہ در آخرت۔

نقل است کہ حضرت امیر علیہ السلام ہر چہ روز بڈے صحبت بہ آدمیان داشتندے و
چون شام در دست آمدے صحبت بہ مردان غیب داشتندے و ازین حال هیچ کس را
اطلاعی نہ بود۔ وقتے یکے از اصحاب ذوق آن شد کہ چون شب خلوت می شود بہ حضرت
الیشان بروم تا باشد کہ امیر در حق من نظرے فرمایند و مرا کلمے بفرمایند۔ چون شب
در آمد بہ صحبت امیر آمد و دید کہ جماعتے انبوه در جماعت خانہ امیر نشستہ اند چنانکہ هیچ جا
در آمدن نہ بود۔ ساعتے نشست و سر فرود افکندہ دید کہ هیچ آوازے نمی آید۔ آن مرد نیز

سر فروانگندہ ساعتے توقف فرمود و چون برداشت دید کہ هیچ کس نصیحت و حضرت امیر تنها
 نشسته اند۔ بعد ازاں حضرت امیر فرمودند کہ اکنون سر ترا مرده باد آنچه کہ مقصود بود بہ تو
 رسید و لیکن زہارا این سخن را با کسے در میان نیاری۔ آن عزیز می گوید کہ من از امیر علیہ الرحمۃ
 پرسیدم کہ اسے مخدوم اینا کیا نند کہ در خدمت شما بودند کہ من اینہارا پہنچ نہ دیدہ بودم حضرت
 امیر علیہ الرحمۃ فرمودند کہ اینہا مردان غیب بودند۔ از وقتے کہ حضرت خواجہ کلان خواجہ علیہ الخالی
 مخدومانی بودہ اند و چون خواجہ از دار فناء رحلت نمودند بمراتب ملازمت می نمایند۔ ان کے
 کہ در قاهر و باطن در خدمت حق تعالی می باشند و در متابعت شریعت مصطفیٰ علیہ الصلوٰۃ
 والسلام می باشند و بہ رخصت عمل نہ کنند کہ ایشان از اصحاب رخصت دور اند کہ بہ رخصت
 عمل کردن کار ضعیفان ہست۔ و چنانکہ شایدین نوع عمل می فرماید شما نیز از صحبت ایشان^ن خواہید۔
 نقل ہست کہ روزے امیر کلال علیہ الرحمۃ از موضع خواجہ مبارک بطرت بخارا روان شدہ
 بودند از قضا گذر ایشان بہ موضع خامی افتاد و دران جا مردمان آن موضع و بعضے از اطراف
 جوانب جمع شدہ بودند۔ و چون آن جماعت خبر یافتند کہ حضرت امیر می آیند ہمہ مردمان
 بہ استقبال امیر بیرون رفتند۔ دران مجمع شیخے بود کہ بہ سبب آن مردمان جماعت جمع شدہ بود
 و چون آن مردمان امیر را بدیدند چندانی ذوق دران مردم پیدا شد کہ بہ آن عزیز دیگر نصیحت
 میشین نہ اند و خاطر آن شیخ بے درالم شد۔ چون آن شیخ این حال را مشاہدہ کرد بان خود گفت
 کہ حالا کاہے بکنم تا اعتقاد ایشان از امیر برود۔ چون نزدیک بخانہ دباغی رسیدند آن
 شیخ با مردم بیرون شد و امیر را در یافت۔ و چون امیر بخانہ درآمدند آن شیخ بہ غضب یک نظر

بہ مرکب امیر کرد در ہمان زمان بقیاد۔ یکے از خادمان امیر گفت بروم دامیر را آگاہ گردانم
 کہ مرکب را احوال چنین شد۔ چون دران خانہ در آمد می خواستم کہ بگویم امیر فرمودند زود
 بیرون شو کہ محل باشندین نیست۔ چون بہ نزدیک مرکب رسیدند مرکب را از پائے مہار کو خود
 اشارت کردند زود برخیز بہ فرمان خدای عزوجل۔ مرکب بانگ بکرد و برخاست۔ و حضرت
 امیر سوار شدند و در سے بمنزل آوردند و مردمان بہ بدرقہ امیر آمدند۔ حضرت امیر فرمودند
 کہ اے یاران زود برگردید کہ پیر شیخ شمارا کالے ازین منہم ترکہ مرکب مارا داغ شدہ بود
 پیش آمد۔ و از قضا آن شیخ را یک پیر خوب روے بود در زیباتی آن پیر بیچ حد سے نہ بود۔ چون
 آن مردمان بہ نزدیک شیخ رسیدند دیدند کہ پیر شیخ بہ پہلوے شیخ نشستہ است و شیخ چنان
 بہ معرفت در آمدہ است کہ بیچ حد سے نمی باشد و بنا گاہ بر کار امیر اقرار حق کردند ہمان زمان
 آن پیر نرۂ بزد و بیغداد و شکم او چنان دم بیاورد و ہم چنانے کہ بطریقید۔ اکثر آن مردم را
 بہوشی اثر کرد۔ و چون آن شیخ را این مشاہدہ کردند ہمہ بہ نزدیک امیر آمدند و در قدمہا
 ایشان افتادند حضرت امیر فرمودند کہ شما این حال را انما بدانید این را از انفس خواجہ کلان
 خواجہ عبدالخاق عہدوانی رحمۃ اللہ علیہ دانید کہ ایشان چنین فرمودہ اند کہ چون مردمان را
 وقت سوختن می شود بر دیوار این طائفہ می مانند۔ و چون یکے نامی در اندازند بہ درویشان
 نامی نہ می آرند۔ اکنون شمارا می باید رفت و بہ تجیز و تکفین آن پیر مشغول می باید شد۔
 تیرے کہ از کمان بیرون شد اورا منی توان برگردانید۔
 نقل است روزے خواجہ بہار الدین را در خاطر چنین گذشت کہ مدتے مدیدہ است کہ

در ملازمت امیر کار سے می کنم و حالانکہ از ما ہم بسیار کار دو جو دآمدہ است۔ و چون بخاطر خواہ
 این سخن در گذشت حضرت امیر فرمودند کہ خواجہ بہار الدین را زود بر خیز و رو بہ شہر بخارا آر کہ آنجا
 کار ہم واقع شدہ۔ و حضرت امیر ہم روان شدند و خواجہ را فرمودند کہ شمارا بہ شہر می باید رفت۔
 چون خواجہ پیش آمدند نزدیک فتح آباد رسیدند و دیدند کہ تمام ارواح مشائخ بخارا را رحمتہ
 اللہ علیہم اجمعین ہمہ سوارہ می آیند۔ چون خواجہ بہار الدین این جمع را بدیدند زود فرود
 آمدند و این جمع را تعظیم و سلام کردند۔ خواجہ از ایشان سوال کردند کہ اے عزیزان شما
 بدین نوع بہ کجائی روید۔ ایشان گفتند ما بہ استقبال حضرت امیر کلال می رویم کہ ایشان
 می آیند کہ ناگاہ حضرت امیر در رسیدند۔ و تمام ارواح فرود آمدند و حضرت امیر ہمان
 نوع سوارہ بودند و زمینے بہ ارواح صحبت داشتند و ہمان زمان مراجعت نمودند۔
 بعد از آن خواجہ بہار الدین فرمودند کہ اے محمد و مہم سبب آمدن شما بدین جائگاہ چہ بود۔
 کہ من نہ دانستم۔ امیر فرمودند کہ اے بہار الدین راست می گوئی کہ اگر تو خود را می دانستی بہ خود
 و بہ کار خود نظر نہ می کردی۔ ما از براے آن آمدہ بودیم کہ شما دیگر بارہ نظر نہ کنید و هنوز شمارا
 بسیار کاری باید کرد کہ ارواح طیبہ مشائخ بہ تعظیم شما بیرون آیند نہ شما بہ تعظیم ایشان۔ اگر چہ
 تعظیم بر ہمہ ہا واجب است۔

این دیدہ پوشش تادلت دید شود زان دیدہ جان دیگرے دید شود

ز ہمارا سے بہار الدین می خواہم کہ دگر بارہ بدان چشمے کہ بخود نظری کردید آن چشم را ازین
 بعد بسته دارید کہ بکشانیدن نیک نمی باشد۔ چون خواجہ این حال را مشاہدہ کردند توبہ

فرمودند و از مردانِ راهِ حقِ تعالیٰ شدند۔

لقل بہت کہ روزے حضرت امیر کلال علیہ الرحمۃ بخانہ یکے از یارانِ خود رفتہ بودند تفتان را
 آن مرد بخانہ نہ بود۔ بہ شکار رفتہ بود۔ قاصد بہ نزدیک آن مرد فرستادند کہ حضرت امیر بخانہ تو
 آمدہ اند۔ آن عزیز شرمندہ گشت کہ بشکار آدم و بیچ نہ گرفتہ۔ درین اندیشہ بود کہ بنا گاہ
 دومرغ آمدند و در تہ یکے پنج پارہ درآمدند و خفتند۔ چون آن مرد مرغان را بدید شادمان
 گردید۔ بیامد و آن دومرغ را بگرفت و بخانہ آمد۔ ہر دومرغ را بہ نزد حضرت امیر بکشید۔
 بعد ازان حضرت فرمودند کہ اے عزیز اگر دومرغ در زیر آن پنج پارہ نمی درآمدند چہ چارہ
 می کردی۔ اما اے یاران! شہاد التستہ و اکاہ یا شید کہ ما را مقصود آن بہت کہ حق
 بہمانہ و تعالیٰ شہا ہارا ہم در دنیا و ہم در آخرت از شرمندگی بگاہ داد و فضل و کرم خود الشار
لقل بہت کہ روزے حضرت امیر کلال علیہ الرحمۃ را ذوقِ آن شد کہ بموضع قرامان بروند
 شیخ ابراہیم قرامانی در آنجا بودند۔ چون رسیدند حضرت امیر شیخ ابراہیم را فرمودند کہ
 اے شیخ ابراہیم از برائے ما گوشتِ حلال پیدا می باید کرد۔ شیخ فرمودند کہ اے مخدوم گوشتِ
 حلال از کجا پیدا سازم کہ گوشتِ حلال کم یافت پیدا می شود۔ حضرت امیر علیہ الرحمۃ مر شیخ
 ابراہیم را فرمودند کہ شما اندرین خبگل می باید درآمد و مرغان را طلب باید کرد تا نزدیک
 آیند از آنجملہ یک چندے را بگیرد و بیارید کہ گوشتِ حلال این ست۔ بعد ازان شیخ ابراہیم
 برخاستند و بیرون رفتند و در خبگل درآمدند۔ مرغان را طلب کردند از خبگل بہ نزدیک شیخ
 جمع شدند ازان جملہ یک چندے را بگرفتند و بہ نزد حضرت امیر آوردند۔ و دیگر بہ بہان

اجازت و اشارت ہر بار سے کہ بجھل می در آمدند مرغان را طلب می کردند تمام مرغان
بہ نزدیک شیخ جمع می شدند بہمان نفس حضرت امیر علیہ الرحمۃ۔

نفل است کہ روز سے ائمہ بخارا را اتفاق آئی شد کہ زیارت حضرت امیر کلال علیہ الرحمۃ
بیابند و ہر یکے در خاطر خود چیزے قرار کردہ بودند کہ اگر حضرت امیر کلال را ولایتے باشد
پیش ہر یک از ما قانے پختہ گذارند و ہر یک از نوکران مارا مرغابی۔ خاوند شاہ گستانی
کردہ گفتند کہ آن قانے کہ پیش من بگذارند بر بالائے آن کار دے می باید کہ باشد
تا من بہ آن کار دپارہ سازم و بخورم۔ درہمان ساعت حضرت سید امیر حمزہ قانہ بسیار
و مرغ بسیار آوردہ بودند بہ نزدیک حضرت امیر کلال علیہ الرحمۃ و حضرت امیر حمزہ را بے
دعائے خیر کردند و گفتند کہ ائمہ بخارامی آیند دا پنچہ در خاطر ایشان گذشتہ است شما آورد
ہمان زمان آہنار پختند و منتظر اکابر بودند۔ چون اکابر آمدند در جماعت خانہ امیر
قرار گرفتند۔ حضرت امیر حمزہ را فرمودند کہ شمارا در پیش آن عزیزان سفرہ می باید انداخت
و خدمت اکابر شمارامی باید کرد کہ تا بنظر عزیزان شام شرف شوید و چون بہ نزدیک خاوند شاہ
برسید این کار در برابر بالائے قانہ بنید کہ تا بدین کار دپارہ سازند و بخورند کہ ایشان از ما
ہم چنین خواستہ اند۔ چون این قانہ ان قسمت کردہ شد چہ اکابران متحیر ماندند و کہاں حان
ایشان معترف شدند و خاوند شاہ کار در برگرفت می خواست کہ قانہ را پارہ کند چنانکہ
بر دست ایشان رسید کہ آن را نہایت نہ بود و خون بہ ہیچ وجہ بندنی شد کہ بنا گاہ حضرت
امیر درآمدند و فرمودند کہ اسے کول بدر کسے درو ایشان را بکار دہرگز کسے امتحان نہ کند

و بہمان نفس لعیب کو لے برایشان قرار گرفت۔ بعد ازاں حضرت امیر فرمودند کہ اے عزیزان
شما این معنی را از من ندانید کہ این قاضی را امیر حمزہ گرفتہ است و بہ نزدیک شما آوردہ است
تا شما در بارہ او نظر فرمائید چرا کہ اکابر طریقت را سنت این بودہ است کہ ہر چہ بہتر است
از غیر می دانند و خود را در میان نمی دیدند۔ و ہر چہ می بودہ است از خود می دیدہ اند۔

عیب بہت بزرگ و رکشیدن خود را در جملہ خلق برگزیدن خود را
از مردمک دیدہ بیا یاد آموخت دیدن ہمہ کس و ندیدن خود را
و درین زمانہ ماقصہ برعکس واقع شدہ است و مردان را می گویند کہ بنیائے عیب خود باشند۔
حضرت امیر فرمودند کہ اے عزیزان شاید اینکہ بعد از غور باین خانہ را دولت خواہد بود
و درہمان مجلس نظر کلی در حق ایشان فرمودند کہ

دولت ہمہ از خدا بے چون آید تا در حق ہر بندہ نظر چون آید
آن را کہ خدا دے دلے خواہد داد ناگاہ ز سنگ خارا بیرون آید
نقل بہت کہ روزے حضرت امیر کلال علیہ الرحمۃ با جماعتی از مریدان خود در جماعت خانہ
نشستہ بودند کہ یک ہوائے خوب رو از در آمد سلام نہ کرد و نشست و بیچ غنچے ہم از و
صادقہ شد و حضرت امیر ہم چیز نہ گفتند کہ

تو با ہمہ آشکار و چشم ہمہ کور تو با ہمہ در حدیث و گوش ہمہ کور
و بعد زمانے امیر سر بر آوردند و گفتند کہ تمام شد۔ آن جوان مرد فرمود یکے کا داک ماند
بود آن ہم تمام شد و اندکے توقف کرد و بیرون شد چون از در خانہ بیرون شد فی الحال

اور اگر گفتند و گفتند ای جو اتمر د از شما ما کارے دیدیم کہ چون بہ نزدیک امیر در آمدید چہ اسلام
 نہ کر دید و هیچ سخن ہم نہ گفتید بجز یک کاداک ماندہ بود آن تمام شد و چون بیرون آمدید هیچ
 اجازت نہ طلبیدید و این نوع از شمالا لائق نہ دیدم و می باید کہ ما بدریم کہ شما از کجا سید و بچہ کار
 آمدہ اید۔ آن جو اتمر د گفت من از ولایت روم و دینہ روز حضرت امیر مارا فرمودہ بودند کہ
 چون مسجد تمام شود فردا مارا خبر کنید۔ چند روز بعد کہ حضرت امیر لعلیارت مسجد مشغول بودند۔
 بعد از ان مردمان گفتند کہ چون بہت کہ حضرت امیر بہ ولایت روم بہ ظاہر نہ رفتہ اند۔ آن مرد
 گفت ما ہمہ مریدان ایشانیم و محبت بہ ایشان داریم و ہر روز در قدم ایشان نمازی گذاریم
 بعد از ان گفتند پس شما چون در جماعت خانہ در آمدید چہ اسلام نہ کر دید و چون باز گشتید چہ
 اجازت نہ طلبیدید۔ آن جو اتمر د گفت کہ ما اسلام بدل می گویم و بدل می شنوم و مارا
 احتیاج بہ زبان نمی باشد و آن مرد گفت کہ مارا در ان ولایت ہر مہی کہ پیش آید ہمان زمان
 حضرت امیری آیند و ہمہ را کفایت می گردانند و ایشان در ولایت ما مشہور ترانند از ولایت
 شما قدر و مرتبہ حضرت امیر را مردمان آنجا بہتری دانند۔ سہ

دلی دلی ملک دلاست میر کلال
 یقین کہ داد دہ اولیا است میر کلال
 دلی بہت سالک مجذوب قطب عالم
 مقرر ازلی بادشاہست میر کلال

نقل است کہ روزے یک مردے بھرت امیر علیہ الرحمۃ آمد و درخواست کرد کہ لے مخدوم
 می خواہم کہ قدم مبارک شما بہ کلبہ این فقیر حقیر در آید کہ تا بہ برکت قدم شما کلبہ فقر من نور
 گردد و کہ گفتہ اند سہ

ہر ماہ قدم اہل سعادت درون شود آید صفا و درد و کدورت برون شود
 و من بہ اجازت شما طعام مہیا خواہم ساخت۔ امیر فرمودند بروید و چون مہیا شود آن
 زمان بہ منیم۔ آن مرد رفت دہنت سہ شبانہ روز از ہر نوع طعام آراست۔ بعد ازان آمد
 تا امیر و اصحاب را برود۔ حضرت فرمودند کہ اولاً بروید این درویشان مارا سیر سازید و بعد
 ازان بیامید تا بہ منیم۔ آن مرد گفت کہ اسے مخدوم طعام چند اسے پختہ ایم کہ اگر ہم چنین صد
 درویش بروند تو اتند کہ عشرے از عشرات را بخورند۔ امیر فرمودند کہ بارے شما بروید و
 ایشان را نیک سیر سازید۔ آن مرد بخدمت مولانا عارف آمد و ایشان را در ان خانہ کہ
 طعام بودہ در آورد و ایشان بخوردن مشغول شدند چنانکہ در یک زمان تمام دغوتہا
 خوردہ شد و هیچ نماند۔ آن مرد خداوند تمام متحیر بماند و نظر بر شکم مولانا می کرد و بیچ
 ذرہ فریہ تر نہ شدہ بود۔ مولانا فرمودند کہ چو دیگر طعام نمی آرید۔ آن مرد فرمود کہ من ہر چہ
 پختہ بودم ہمہ این بود کہ شما خوردہ اید دیگر چیزے نماندہ است۔ پس مولانا برخواستند و
 بدان مرد بہ نزدیک حضرت امیر آمد و آن مرد از شرمندگی در پای گاہ بالیستاد و سر بالا
 نہ می توانست کرد۔ حضرت امیر علیہ رحمہ فرمودند کہ اسے عزیز شما شادمان باشید کہ خدا
 خود جل آن ہمہ طعامہاے شمارا نوز گردانیدہ است و نوز گشتہ بہت سہ

ز خود بینی حذر کن گر بہ بینی	دور بینی اگر خود ما نہ بینی
یک رہ نیست این دعوی ہستی	بدان از حق پرستی خود پرستی
چو مردان باش اگر مردِ خدائی	رہا کن زرق سالوس دریائی

نقل است کہ حضرت امیر کلال علیہ الرحمۃ مرا میر حمزہ را فرمودند کہ اول بصید مرغان مشغول باش
بعد از آن بصید دھماے عزیزان۔ روزے حضرت امیر حمزہ دام نہادہ بودند و دانہ انداختہ
و ہر چند جہدی کردند پیچ مرغے بدام ایشان نہ نی آمد۔ بعد از آن بہ نزد حضرت امیر بزرگ رفتند
و گفتند کہ اے مخدوم دانہ انداختہ و دام نہادہ ایکم پیچ مرغے بدام ما ذر نی آید۔ و نی دام
کہ سبب چیست حضرت امیر علیہ الرحمۃ فرمودند سبب آن است کہ درکانہ غافل نمی شنید و دام
بے یاد حق تعالی می ماند۔ و می باید کہ شما از دے پیچ وجہ غافل نباشید و بے یاد او دام نہ مانند
و خود را بہ تمام یاد حق سبحانہ و تعالی در دہید تا شمارا اُنچہ در خاطر باشد در دام شما در آید۔

دلا ہوارہ تسلیم در رضا باش ہر جائے کہ باشی با خدا باش

خدا را دان خدا را بواہر حال بدان تو یاد او باز نہ رد مال

ترا کواند دگیتی برگزیدہ است ہم آخر ہر کارے آفریدہ است

و چون این امور اقدام نمودند کار ایشان بدرجہ رسید کہ آزا غایت و نہایت نہ بود
و دیگر بدان ہم محتاج نہ بودند۔ و اُنچہ ایشان در خاطر می گذشت همان بدام ایشان در می آمد
و ہم چنانکہ حضرت رسالت صلی اللہ علیہ وسلم فرمودہ اند مَنْ كَانَ لِلَّهِ كَانَ اللَّهُ لَهُ
صِدْقِي رَسُولُ اللَّهِ الْمَلِكُ الْعَلِيّ، اعلام۔

نقل است کہ روزے جماعتے از مریدان حضرت امیر در ولایت کرمنیہ بودند و از بازار
ازل رباط می آمدند۔ ہر کسے از مرشد خویش سخنے نقل می کرد و ہر کسے مرشد خود را
تعلیف می کرد۔ مردے از مریدان حضرت امیر کلاا یہ الرحمۃ گفت شما خود ہر چہ می گوئید

نیک می گویند و لیکن هیچ کس به مرتبه و منزلت به حضرت سید امیر کلال نمی رسد که ایشان به سید
اندوهم دلی۔ یکے اذان جماعت سر بالا کرد و همان زمان یک چند قانسے برہوا می گذاشتند
آن مردمان گفتند کہ اگر حضرت امیر کلال را ولایت بودہ باشد ازین قانہ ان می باید کہ یکے
میفتد۔ آن مرید حضرت امیر گفت یا امیر کلال ازین قانہ ان یکے را بیندازید۔ در ہمارا زمان
اذان قانہ ان یکے در پیش ہمان مردمان بیفتاد۔ آن ہمہ مردمان آن قانہ را بگرفتند و ہمہ
بہ کمال حال ایشان معترف شدند۔

اقل بہت کہ روزے بسیارے در ولایت کرمنہ دام بہاد و نذر کرد کہ اگر این قانہ ان
را بگیرم دو قانہ نذر امیر باشد۔ چون دام بہاد قانہ ان را گرفت واران جملہ دو قانہ
را نذر حضرت امیر گذاشت و بعد از چند گاہے یکے از حاکمان آن ولایت بہ خانہ آن شخص
فرود آمدن قانہ ان را دیدہ فرمود کہ این قانہ ان را بکشید کہ بسیار فریہ شدہ اند و ہزار
گوشتنڈا گشتہ اند۔ آن مرد گفت کہ این قانہ ان بہ نذر حضرت امیر کلال است و مرا زہرہ آن
نیست کہ اینہارا تو انیم کشت۔ آں حاکم فرمود ہر چہ بادا بادیکے نذر امیر را مای خوریم و
بہ فرزندان ایشان بگوئیم و از ایشان عندی خواہیم۔ چون قانہ ان را بکشند و بختند و بہ نزد
آن حاکم آوردند و چون نفس گرمی آن قانہ ان بر رو آورد رسید ہر دو چشم اوئی الحال
پوشیدہ شد و بیچ چیزے را نمی دید۔ و چون این حال واقع شد فی الحال یک اسے نذر حضرت
امیر کرد۔ و بعد از چند روز دیگر چٹان او باز بہمان حالت اصلی رسید تا بدلت کہ بہ دلیار آند
ہرگز گستاخی نمی باید کرد۔ و از خواجہ کلان خواجہ عبدالخالق محمد وانی رحمۃ اللہ علیہ کہ ایشان

چنین فرمودہ اند کہ چون نردبان را وقت موختن می شود بر دیوار درویشان می نهند
 باد در لباز چون دولے تو منم و کس منکر کہ آشنائے تو منم
 در کشتہ شوی بر ہر کوئے عشقم شکرانہ بدہ کہ خون بہائے تو منم

نقل است کہ روزے حضرت امیر کلال علیہ الرحمۃ مر خواجہ بہار الدین را فرمودند کہ لے بہار الدین
 برو کہ دیگر مارا بنی خواہی خواجہ را ازین سخن در خاطر غبار سے واقع شد۔ قدم در راہ نہاد
 دپارہ راہ رفتہ بودند کہ بخاطرشان اقتاد کہ برگردم ویر در خدمت یا شتم کہ با سیکے از
 در راندن از چنین در بر نہ گردم۔ و چون بیامدند حضرت امیر باز فرمودند کہ کار تو برین در
 بر نیاید برو و جلسے دیگر پیدا ساز۔ خواجہ گفت اکنون بروم و دیگر بر نہ گردم۔ بعد ازان
 خواجہ در راہ درآمدند و روے بشہر بخارا آوردند۔ و گذر الیشان بہ قمار خانہ اقتاد۔
 د کس با یک دیگر قمار می کردند یکے تمام خیر ہائے خود را پاسے دادہ بودند و ہنوز از تو و ام غلبہ
 دست از کار خود کوتاہ نمی کرد۔ واد مر این دیگر را فرمود بگو ایچ نہ داری سر دپا بافتہ۔ اکنون
 چہ چیز داری کہ در بازی۔ آن بر بہنہ گفت مر یا بخود را۔ اکنون جان خود را در می باز م
 اسے دادہ رُج تو ماہ زیبائی خاک قدم تو دیدہ را بیٹائی
 در خدمت تو جان و دل و دیدہ دین می در باز م اگر قبول بہنائی

و چون خواجہ این جواب ازو بشنیدند چون ماہی در زمین افتادند و پییدن گرفتند و گفتند
 اسے بہار الدین از پیامبری درین راہ کمتر آمدی و تنگ بادت لے بہار الدین۔ اکنون برگرد
 و روے خود را ازان آستانہ مگردان۔

تا جان دارم در غمت آذریم تا اشک بود بر سر کویت ریزم
چون صبح قیامت بیدار باشی از خاک درت نعره زنم بر خیزم

بعد از آن چون بہار الدین باز روئے بہ آستانہ حضرت امیر نہادند خواجہ را عادت آن بود کہ آب طہارت حضرت امیر را ایشان نگاہ می داشتند۔ خواجہ بہمان عادت آب طہارت را اندر دین بغل خود گرفتند و سر را آستانہ نہادند۔ و آن شب ہمچنان برف آمدہ بود کہ خواجہ در زیر برف پنهان شدہ بودند۔ چون صبح صادق ہمید صبح سعادت خواجہ نیز بیدار شد حضرت امیر پائے در بیرون نہادند۔ پائے امیر بر سر خواجہ آمد۔ بعد از آن حضرت امیر فرمودند کہ کز فرزند بہار الدین بر خیز ہمچنانکہ قدم ما بر سر تست ہر تہہ خلق بر قدم تو آید۔ خواجہ بہار الدین در ہمان شب بکمال رسیدند۔

بکوش تا یکف آرمی کلبہ گنج وجود کہ بطلب نتوان یافت گوہر مقصود
بر آستان سعادت کہ سر نہاد شبے کہ لطف دوست بر ویش در یکہ بگشود
نقل است کہ چون بن حضرت امیر علیہ الرحمہ ضعیف شدہ بود مرا صاحب را گفتند کہ اسے یاران وصیت می کنم شمارا کہ یک قلم از طلاب عالم در بیاشید و از متابعت شریعت محمد علیہ السلام پائے بیرون نہ کنید کہ ہمہ عادات و دولہا و اسطواناتین است کہ حضرت رسالت صلی اللہ علیہ وسلم چنین فرمودہ اند کہ کَلْبُ الْعِلْمِ فَرِيضَةٌ عَلَىٰ كُلِّ بَنِي سَبِيْمٍ وَصِيْلَةٌ. یعنی طلب کردن علم فریضہ است بر ہمہ مردان و زنان۔ ما و علمایمان است۔ و دوم علم نماز است۔ سویم علم فر است۔ چہایم علم زکوٰۃ است۔ پنجم علم حج۔ اگر دست رس باشد ششم ملازمت مادر و پدر۔

اگر می خواهید که خدا تعالی از شما راضی باشد چنانکه حضرت رسول علیه السلام فرموده اند که
 رَضَاَ اللَّهُ تَعَالَى فِي رَضَاِ الْوَالِدَيْنِ پس رعایت کردن ایشان از اہم مہمات بہت و ہستم
 صلہ رحم و رعایت ہمسایہ و علم خرید و فروخت اگر احتیاج باشد و علم حلال و حرام دانستن کہ بسیار
 از آدمیان باشند کہ بواسطہ بے علمی و بے علم در ورطہ ہلاکت می افتند و افتادہ اند

دنیا طلبان ز حرص مستند ہمہ از بہر درم جہایہ شکستند ہمہ

آن عہد کہ با فدائے بستند ہمہ موسی کش ز فرعون پرستند ہمہ

یعنی بدانید کہ دنیا و دوستی دنیا و اہل دنیا شمار مانع قوی بہت در راہ حق تعالی و می باید کہ
 ہمہ خدا دان باشند و ہم خدا خوان باشند و دائم الاوقات بایادوی می باشند تا دین شما
 در بر دنیا نہ رود و در ہمہ لال از خدا سے ترسان و لرزان باشند کہ ہیچ و ہادتے بہتر از خدا
 تر می نیست۔ و حضرت امیر می فرمودند کہ لے یاران بہر سید از ان کسی کہ از خدا سے تعالی می تر
 و تر سید از کسی کہ از خدا سے تعالی نمی ترسد۔ و ہم فرمودند کہ یعنی او را مر بخانید تا نہایہ کہ
 از دعا سے بہرہ رنجانید و شویید

اے بسا نیزہ مرد شکانان محنت محنت از دعا پیر زمان

آہ یک پیر زن کند یہ شجر نہ کند صد ہزار تسیر و تیر

در دریافت دہما سعی بلیغ نہایت چنانکہ گفتہ اند

در راہ خدا دو کعبہ آمد منزل یک کعبہ صورت است و یک کعبہ دل

تا بتوانی زیارت دہما کن کافر و ن زہر از کعبہ بود یک دل

دو دیگر اسے یاران نامی تو انید یہ ذکر خدائے تعالیٰ مشغول یا شدید در محل ذکر چنان باشد
 کہ ہر چیز کے ماسوائے حق است بلکہ لافنی کنید یعنی پنج نیست غیر خدائے تعالیٰ لافن معبود
 و ہزار و سجدی و بلکہ لا الہ الا اللہ اثبات ذات اللہ کنید مگر آن خدائے مستغنی است از والہ
 و ولد و موت و مدد چون این را دانستید از گویندگان ذکر باشد۔ و بعضے گفتہ اند کہ معنی
 این کلمہ ہمین است کہ کوئی پذیر ختم دین مسلمانی و آنچه دردی است و باز بعضے گفتہ اند کہ گرویدیم
 آنچه محمد رسول اللہ گرویدہ اند و بیزارم از آنچه محمد رسول اللہ بیزار اند۔ و این کلمہ را معانی
 بسیار است کہ در تحت عدد نمی آید۔ و باز بعضے چنین گفتہ اند کہ معنی این کلمہ قبول حکمها است
 و رد ہمہ باطلها است و چون شمایہ معنی این کلمہ عمل کنید شما ذکر باشد و شمارا صوفی می توان گفت
 دیدانید کہ جامہ را آب پاک می کند و زبان را ذکر خدائے خود جل پاک می کند و تن شمارا نماز دائم
 گذاردن پاک می کند و مال شمارا زکوٰۃ دادن پاک می کند و راہ شمارا رضا مندی و خوشنودی
 خلقان پاک می کند و بعضے گفتہ اند تن شمارا ترک تا آوردن پاک می کند۔

قومے بگذاخت نہ غرور افتادند و اندر طلب غرور و قصور افتادند
 معلوم شود چو پردہ ہایر گیرند کہ کسے تو دور دور افتادند

و حضرت امیر یاران را می فرمودند کہ اخلاص و زید تا اخلاصی یا بید و ترسکاری و زید تا
 رستگار باشد۔

میا زار مور و نیازار کس رہ رستگاری ہمین است و بس

و دیگر بدانید کہ پاکی دل و زبان و تن الائمہ حلال است از بر اسے آنکہ معدۃ آدمی جوئی انید

کہ در سے آپ پاک جمع شدہ است و در جو یہاں سے ہے آپ پاک روان بہت دہر گل دیوہ کہ
 از ان آب پیدای شود آن پاک بود و یا منفعت باشد۔ و چنانکہ حضرت رسالت صلی اللہ علیہ وسلم
 فرمودہ اند کہ ہر کہ چل روز لقمہ حلال بخورد حق تعالیٰ چشمہاں سے علم و حکمت را بر دل و زبان سے
 کشادہ گرداند و دلش روشن می سازد و این وقتے میسر شود کہ او تقویٰ را شمار روزگار خود
 بنام گرداند۔

آقوی و خوف و ترس و اخلاص و زہد و علم صبر و یقین و طاعت و خیرات بردوام
 عہد و وفا و صدق و سخا و صفا و حلم مردی و مردمی و نکوئی بہ خاص و عام
 اینہا ہمہ صفات کمال اند در روشش مرد آن زمان شوی کہ شوی در روش تمام
 و دیگر می باید کہ تائب باشید یعنی یا ادب باشید و توبہ کنید کہ توبہ ہر ہمہ طاعتها است و توبہ آن نیت
 کہ بزبان توبہ کنید۔ توبہ آن است کہ اہل بدلیشیمان شوید و از گناہان کردہ نیت کنید کہ بعد ازین
 بربر آن گناہ نہ روید و دایم از حضرت خداوند ترسان باشید و گناہان خود را آمرزش بخواہید و
 خصمان خود را خوشنود گردانید و نالہ و زاری کنید چندانکہ اثر توبہ را در خود مشاہدہ کنید تا نام
 تائبی بر شمار است شود۔ باید کہ غم روزی را از دل خود بردارید و بد و غم آخرت بخرید و در
 اداسے بندگی بکوشید کہ اصل در ہمہ کار ہا این است۔ دہم امیر علیہ الرحمۃ فرمودند کہ ارادت
 چیست۔ جواب ارادت خواست حق تعالیٰ است و ترک عادت ذمیمہ است و دنا سے عہد است
 و اداسے امانت است و ترک خیانت است و دیدن تعصیر خود است و نادیدن عمل خود است و دیم
 الاوقات بذکر حق تعالیٰ مشغول باشید و بیجا کار سے را بے نام و آغاز نہ کنید تا شمار از ان

در قیامت شرمندگی نہ باشد۔ و چون خواہید کہ کارے آغاز کنید اولاً بنید لشیہ بعد ازان
کار آغاز کنید

سخن دانستہ گو خیرے کہ گوئی بدل دانستہ بہتر گو مگوئی
بمیدان فصاحت گو گرانی مران بس کرم تا در سر ندانی
دور فرما نہاے خداے تعالی متواضع باشید و ہر کجا باشید دست از طلب علم و عمل دور مدارید
و اگر شمارا از دریاے آب و آتش باید گذشتن بگذرید و علم و عمل بدست آرید
در بادئے علم دویدن چه خوش است در عالم دین سخن شنیدن چه خوش است
صد بار یا تفاق بادل گفتم از صحبت تا اہل بریدن چه خوش است
و در احوال امر معروف و نہی منکر بجا آرید و دائم منکر نام شروع و بدعت باشید و این آیت
يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنْفُسَكُمْ فَإِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ أَنَّهَا لَظُنُّوا قُوا أَنْفُسَكُمْ فَإِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ أَنَّهَا لَظُنُّوا قُوا أَنْفُسَكُمْ
در نمایند۔ و آورده اند کہ فضیل عباس رحمۃ اللہ علیہ می گوید کہ روزے ہوائے سرد بود۔
کہ عبد اللہ لام با جامہ تنگ استادہ بود و عرق از جبین مبارکش می ریخت۔ فضیل می گوید پرسیدم
کہ اے شیخ بزرگوار این عرق شما از چیست گفت ازان است کہ روزے درین جا نہی منکر
بود و می توانستم کہ منع آن بکنم نکردم۔ مرا این اضطراب ازان است کہ من بقیامت ازین
گناہ بچہ نوع خلاص یابم و تدبیر این کار چگونہ سازم۔ اکنون شما با خود اندیشید بکنید کہ
از شما ہر روز چہ قدر امر معروف و نہی منکر می شود ہم در خود ہم در حق دیگرے
اے ہر نفسے صد گناہ از من دیدہ و انگ پردہ من بکرم نہ دریدہ

اسے من بترحم ہرچہ لجام بترہمت لے لطف تو از من بتر آمرزیدہ

و دیگر آنکہ اعمال خود را بر محکم شریعت حضرت محمد مصطفیٰ صلی اللہ علیہ وسلم می باید زد۔
اگر نیک آید قبول کنند و اگر نه رد کنند ترا زوگر نداری ترا اذان نہ زند ہر کس ہیکہ تدبیر
بیا لایڈ تو پنداری کہ زندارد۔ و اصل در ہمہ کار ہانگا ہداشت شریعت ہست و در حدودے
کہ حضرت باری تعالیٰ فرمودہ ہست اما عاقل می باید کہ با خود اندیشہ یکند کہ حدودے کہ در میان
بندگان ہست و چندین وعید نازل شدہ ہست۔ پس حدے کہ در میان بندہ و خدا تعالیٰ
باشد و آن حدود در زمان باشد و در مکان بود و در نظر بود و در گفت و شنود بود و رفتن و
آمدن بود و در خوردن و آشامیدن بود۔ و درین کار ہمارعایت می باید کرد کہ جائے علم ہست
و فرصت را فہمیت باید شمرد و کارے کہ سبب نجات بودی باید کرد۔

دلا امر وز کاسے کن کہ فریادت رسید فردا نہ باشی غالب چیزے کہ او شورش دہد سرا
بخوان از علم دین چیزے کہ عالم بہتر از جاں یہ بین امر از اہ حق را ہے کہ بینا بہ زنا بینا
دلا امر وز کاسے کن کہ کارت می شود آسنا نہ باشی غالب کارے کہ دشواری شود آسنا
و دیگر آنکہ روے یکسب آرید و روزی را از کسب حلال حاصل سازید بطریق عفاف و کفایت
نہ از ہر اسے لاف و اسراف و روے تہفہ آرید و وجہ شرع نہ بطریق اسراف و نہ بطریق بخل
کہ میانہ اختیار باید کرد کہ قول حضرت رسالت ہست صلی اللہ علیہ وسلم کہ خیر الامور اوسطہا
و از وجہ حلال بخورید۔

دہ بہ مقبلی از بہ حلال بود دل بہا بخا بود کہ مال بود

ہر چیز تجا بری نگہ دارند بہ قیامت ہمانت پیش آئند

دی باید چیزے کہ بخوری از درزیدہ خود بخوری ۔ سہ

خورد پوشش و بخشای راحت رسان نگہ می گذاری ز ہمسر کسان

نگہ دار ولے اعتقاد بر آن کن بلکہ اعتقاد بر خزانہ کرم ادکن ۔ و اگر خواب آید پان مقدار

بخوابید کہ طاعت شمارا قوت پیدا شود و لیکن بے یاد حق تعالی بہ خواب روی کہ حضرت

رسالت چنین فرمودہ اند کہ **قَوْمُ الْعَالَمِ خَيْرٌ مِّنْ عِبَادَةِ الْجَاهِلِ** سہ

خواب بیدارست چون یادانش است دلے بیداری کہ یادانش است

در حفظ حدود این قدر پسندیدہ است ۔ حفظ حدود روزہ داین در سلسلے یکبار است

بشرطیکہ از وقت صبح تا شبانگاہ از خوردن و آشامیدن با حلال خود نزدیک گردید برویہ

مشرور داین نگاہداشت ظاہر روزہ است ۔ اما نگاہداشت باطن روزہ آن است کہ چشم

خود را از حرام دیدن نگاہدار و گوش خود را از حرام شنیدن نگاہدار و دست خود را از

حرام گرفتن نگاہدار و پایے خود را از حرام رفتن نگاہدار و اینانگاہداشت باطن روزہ

است ۔ و حقیقت روزہ آن است کہ دل خود را از کبر و حسد و طمع و ریافتفاق و کینہ و عجب

در جمیع احوال پاک دارد و خاصہ در وقت روزہ داشتن ۔ سہ

کبر و حسد و بغل و لغتاق و کینہ اوصاف بشرط طبیعت دیرینہ

ہرگز بہ مقام ہیچ مردے نہ رسی تازین ہا پاک نہ داری سینہ

و دیگر می باید کہ در دادن زکوٰۃ سعی بلیغ نمائی کہ یکے از حفظ حد و انست کہ

حضرت رسالت صلی اللہ علیہ وسلم فرمودہ اند کہ ہر کہ زکوٰۃ مال نہ دے نہ نماز و روزہ و حج و جہاد
 ہی و بیچ کا روئے مقبول نہ گردد۔ و دیگر فرمودہ اند کہ بخیل دور بہت از رحمت خدا تعالیٰ
 و دور بہت از دہائے بندگان و دور بہت از بہشت و نزدیک بہت بہ دوزخ۔ و سخاوت
 نزدیک بہت بہ رحمت خدا تعالیٰ و نزدیک بہت بہ دہائے بندگان و دور بہت از دوزخ
 و دیگر بدانید کہ دین آدمی را بیچ چیز چنان بہ صلاح نہ می آرد کہ خلق نیکو و بواخردی۔ و
 حضرت امیر کلال علیہ الرحمہ می فرمودند و می گفتند کہ ختم کار ما و یاران ما برداشت این
 وصیتہا باشد۔ و اکثر مشائخ ما تقدم مر مریدان خود را چنین فرمودہ اند و ایشان بجائے
 می آوردند و من نیز امید می دارم کہ حق سبحانہ و تعالیٰ توفیق را رفیق یاران ما گرداند
 و باز حضرت امیر علیہ الرحمہ می فرمودہ اند کہ اسے یاران من مردمان از وصول بدان سبب
 دور می مانند کہ وصول را بہ آخرت را فرو گذاشتہ اند و بید نیلے دون قانع شدہ اند
 و لے صوفی می باید کہ اعتقاد خود را در معرفت باری تعالیٰ درست دارد و از ضلالت
 و بدعت دور باشد و ہر حرفے را دلیلے دیر ہائے آمادہ دارد۔ و وقتے کہ دے را حاجت آید
 از عمدہ آن بقدر وسع و امکان بیرون آید۔ و اسے یاران اچھ چیزے زشت تر از ان
 نیست کہ شمارا سخن از مذہب بہر سندی دشمنانند انید۔ و این دلیل غفلت شماست۔ از برا
 آنکہ ہر چہ دیگران را غیب بہت این طائفہ را کشف بہت۔ و آنچه از حرفت دیگران مقصود
 بہت ایشان را از حق تعالیٰ موجود بہت۔ چو کہ اگر دیگران اہل استدلال اند این طائفہ
 اہل وصال از چہ قیاس باشد مقابلہ این طائفہ را بہ آن طائفہ۔ و بدانید اسے یاران کہ در

پنج عصرے نیست کہ حضرت بلال خداوند سبحان و تعالیٰ در میان این طائفہ دوستی
از دوستان خود پیدای گرداند کہ بہ برکت از خداے تعالیٰ ہمہ را از نکبات نگاہ
میدارد و زہنہارے یاران شہا طالب این چنین مرد باشند کہ تا دولت ہر دو جہان
شمارا باشد۔ می باید کہ خدمت علماء را ملازمت و تقرب بہ ایشان مکنید از برائے
ایشان کہ چراغ این امت محمد اند علیہ الصلوٰۃ والسلام و وارہاں حضرت رسالت اند۔
چرا کہ حضرت رسول علیہ السلام در حق ایشان این فرمودہ اند اَلْعُلَمَاءُ وَرَفِئَةُ
الْاَنْبِيَاءِ۔ و زہنہارے یاران دوستی علم و علماء را از دل خود بیرون مکنید تا از
رستگاران ہر دو سرا باشند۔ از برائے آنکہ حضرت نبی علیہ السلام این چنین در حق
این طائفہ فرمودہ اند۔ مَنْ أَحَبَّ الْعِلْمَ وَالْعُلَمَاءَ كَمْ تَكْسِبُ خَطِيئَةً خَيْرًا مِنْ

زندانائی دے ارزد جہانے	نیرزد صد ہر نادان بہ ناسے
گو کہ صحبت دانا زیان بہت	و گریابی ز عمرت حال آن بہت
دران کن جہد تا دانش پذیری	نکو باشی اگر دانا بہ میری

و باہل دنیا صحبت مدارید و از جاہلان دور بگریزید۔

۔ ہر از جاہل ارچہ خویش باشد کہ رنج او ز راحت بیش باشد

یدان صحبت تادان آدمی را از حق تعالیٰ دُرسی اندازد۔ و می باید کہ در مجلس سماع
یعنی رفاصان حاضر نہ شوید و بہ ایشان غشینید کہ صحبت این طائفہ دل را می میراند
از برائے آنکہ این طائفہ را حال نمی باشد۔ و صاحب حال آن را می گویند کہ اگر در

حالت سماع کارد در و بختانند ادر ا خبر نہ باشد و چون این چنین واقع باشد ادر ا
صاحب حال می توان گفت ۔

سماع آسان بود مرصوفی گرم چو آتش هست پوشیدن چه کار است

و از رخصتها دور باشید تا می توانید به غزمت عمل کنید۔ و به رخصت عمل کردن کار ضعیفان
است۔ و اگر زیاده ازین می طلبید در رضا باد قطب العارفین برہان المحققین و مرشد
السالکین خواجہ عبدالحق عجدوانی رحمۃ اللہ علیہ نظر کنید کہ روندہ راہ را ہمیں قدر
کفایت می باشد۔ چنانچہ فرمودہ اند لِلْعَاقِلِ يَكْفِيهِ الْإِشَارَةُ ۔
تو مردی زیرکی اے چنانکہ یک اشارت بس باشد

و ازین بہ نصیحت نہ گوید کسے و گر عاقلی یک اشارت بس است

د چون امیر این وصیتها بکردند در حالتی کہ اکثر اصحاب ایشان حاضر بودند و اکثر ایشان
بہ مقتداے رسیدہ بودند۔ و حضرت امیر را چہار پسر بودند چوں خلفائے اربعہ فرزند
کلان خود را امیر برہان نام کردہ بودند۔ ایشان را بہ خواجہ بہار الدین سفارش نمودہ
بودند۔ و فرزند دوم ایشان را امیر شاہ نام بود۔ ایشان را بہ شیخ یادگار سفارش نمودہ
بودند۔ و فرزند سوم را امیر حمزہ نام بود و ایشان را بہ مولانا عارف دہ دیگرانی سفارش
نمودہ بودند۔ فرزند چہارم ایشان را امیر عمر نام بود و ایشان را بہ مولانا جمال الدین دہ
آسیانی سفارش نمودند۔

ولا یارے طلب کن گر توانی چنان یارے کہ بر و جان نشانی

چو یابی دوستے بخش نگہ دار یہ سستی داشت از دست مگذار
ترا گرفت شد مارا خبر کن و گرنہ این حکایت مختصر کن

بعد از ان حضرت امیر فرمودند کہ اے فرزندان کدام از شما خدمت را قبول می فرمایند و خدمت
بندگان خدا را غرض قبول خواهید کرد۔ ہر چہ از فرزندان امیر علیہ الرحمۃ فرمودند کہ اے بندگان
و اے راہ نما اے راہ یقین مارا طاقت این کار نیست۔ اما ہر کہ این کار قبول می کند ما ہمہ
خدمت گاری او می کنیم۔

خدمت بجان کنیم اگر باشد قبول اے دولت و سعادت ما اگر قبول است

چون فرزندان این بگفتند حضرت امیر علیہ الرحمۃ سر بچہ پ مراقبہ فرمودند و بعد از سائے
سر بر آوردند و اشارت بخدمت امیر حمزہ کردند علیہ الرحمۃ۔ و چنین فرمودند کہ اردوے مشائخ
علیہم الرحمۃ ہم اشارت با شما کردہ اند۔ سید امیر حمزہ عذرش آوردند کہ اے مخدوم من طاقت
این بار ندارم و خوشی را قابل این کار نمی بینم۔ حضرت امیر علیہ الرحمۃ فرمودند کہ اے فرزند
این معنی را در شما بدعت و دلالت نہادہ اند۔ اگر شما قبول کنید و گرنہ کنید انکار بہ اختیار
نمی باشد۔ آن زمان کہ وقت آید شما را با خود اختیار سے نمی ماند۔ بعد از ان حضرت امیر
فرمودند اختیار سے نیست مارا کہ تو می گوی کہ بہت۔

ما بدست یار و ادم اختیار خویش را

بعد از ان حضرت امیر علیہ الرحمۃ اجازت و اشارت بہ ایشان کردند و آن زمان در
نادیہ خلوت درآمدند بہ شبانہ روز۔ و بعد از ان سر بر آوردند۔ خدا تعالیٰ را

حد بسیار گفتند۔ حضور مجلس سوال کردند کہ اسے مخدوم درین سہ شبانہ روز سبب
تایر آمدن چه بود حضرت امیر علیہ الرحمۃ فرمودند کہ درین سہ شبانہ روز درین اندیشہ بودم
کہ حق سبحانہ و تعالیٰ فرداے قیامت حال فقیر و حال یاران فقیر چه خواهد شد ہاتھ غیبی در گوش
ما این ندا فرمود کہ اے امیر کلال فرداے قیامت ما بر تو و یاران تو و دستداران تو و بر آن کسان
کہ گمیں مطیع تو بر ایشان نشستہ باشند بر ہمہ ایشان رحمت کر دیم سہ

شادم کہ زمین بردل کس بایست نیست کس راز من و کار من آزار سے نیست
گزینک شمارند اگر بد گویند بانیک و بدم بیج کسے کار سے نیست
و خداے تعالیٰ فضل و کرم خود رحمت خواهد کرد و از شما خواهد گذشت بمنہ و کرمہ۔
و ہمان روز بجا رحمت حق خرامیدند و این واقعہ فی وقت الفجر الصادق فی
یوم الخميس الثامن من شهر جمادی الاول سنہ اثنی و سبعین و سبع مائۃ
بود ہست۔ قالوا قالہ و اذنا الیہ راجعون۔ سہ

این مزرعہ را بیش کس کا شستہ اند تا کام گذشتند و بگذاشتہ اند
فستدیکان یگانہ کنون میدروند ہرنیک بدی کہ در جہا کا شستہ اند
چون حضرت خواجہ بہار الدین از خانہ کعبہ آمدند حضرت مولانا عارف قاصد بے نزدیک
خواجہ بہار الدین فرستادند کہ بروید و خواجہ را بگوئید کہ ایشان بر اسے مای آیند یا ما بر اسے
ایشان برویم و از کلمات خواجہ پیرے بہ نزد ما بیارید تا بہ بینیم۔ چون قاصد بہ نزدیک خواجہ
آمد ہست خواجہ فرمودند کہ مارا حجابے نماید ہست چون قاصد این سخن بہ شنید بیج توفیق کرد

چون باد صحر بہ نزدیک مولانا عارف الحق والدین آمدہ است و فرمودہ است کہ اسے مخدوم
 من از زبان خواجہ ابن سخن شنیدم۔ مولانا عارف فرمودند این شام آن دورسپ کہ از
 ولایت عرب خواجہ آوردہ اند آن ہر دورسپ را دزدی برد و در ہمسائیگی خواجہ ہنسان
 می کنند و صبح بچاہ خواجہ بہ نزدیک ما می آیند۔ چون شب درآمد این چنین حال واقع شدہ
 بود و چون سحر شد اخوندی بیامد و خواجہ عرض کرد کہ اسپ کشید کہ از برائے مولانا عارف
 می رود کہ خلعت یا شیدن نصبت و چون نزدیک مولانا عارف بیامدند می خواستیم کہ برائے
 ایشان رویم ایشان این چنین فرمودند پس رسپاے کہ آتھا آوردہ اند کجا اندسہ
 گئے در طاہر اعلیٰ الشیم گئے بر پشت پاے خود نہ بینم
 مولانا عارف فرمودند کہ اسپان در خانہ نفلان کس است آنکہ در ہمسایہ خواجہ بود
 بعد از ان حضرت مولانا فرمودند کہ اسے خواجہ بہار الدین چون است کہ حضرت امیر علیہ الرحمہ نقل
 فرمودند ازین دنیا شاغل شستہ اید و محل آن کہ توقع نمایند خواجہ و مولانا ہر دو بیرون
 آمدند و خواجہ بہ مولانا اسپے بہ پیش کشیدند کہ اولاً شما سوار شوید مولانا سوار نہ شدند
 و فرمودند کہ ہیج توقع نہ کنید کہ ما ہم بقدم شما خواہیم آمد۔ چون روان شدند حضرت مولانا
 پیشتر از خواجہ بہار الدین بہ سوخاری رسیدند در محلی کہ جنازہ حضرت امیر را بیرون آوردہ
 بودند مولانا فرمودند کہ اگر یک زمان توقع فرمایند خواجہ بہار الدین نیز بہ این دولت مشرف
 گردند۔ چون زمانے بگذشت خواجہ ہم حاضر گردیدند و بجا کہ سپاہش نمودند مولانا عارف
 و خواجہ بہار الدین بپانکہ نصبت حضرت امیر این لودہ است سہ

در عالم خاک پاک نشیدم و رفت صد شمن دوست بر تراشیدم و رفت

بانیک بد زمانه ام کار نیست دارند چنانکه داشت پاشیدم و رفت

نقل است

که چون حضرت امیر کلال بجوار رحمت حق تعالی خوا میسرند حضرت امیر حمزه یا خود
اجازت و اشارت در ملازمان برادر خود بودند تا وقتیکه ایشان در عالم حیات بودند بعد از آن
همراه صاحب جمع شدند حضرت امیر حمزه را فرمودند که حضرت امیر بزرگ اجازت و اشارت بشما
کرده بودند دشمارا بر در خدمت ملازمت می باید نمود. حضرت امیر حمزه گفتند که ای یاران
امشب هر کس متوجه به ارواح خواجگان بشود تا به صبح که چه اجازت و اشارت می شود
و چون اصحاب متوجه شدند از ان میان چهار مرد معتمد القول چنین مشاهد می کنند که چهار
پیارگو سفند گرفته به مبارک بادی حضرت امیر حمزه می آیند و چنین می گویند که ما را حضرت
خواجہ کلال خواجہ عبدالحق غجدوانی با جمیع خلفائے خود تا به حضرت سید امیر کلال رحمۃ اللہ
تعالی علیہم اجمعین آمدند و می گویند که برخیزید و هر یک از شما گو سفندے گرفته به مبارک
بادی امیر حمزه بروید که بر خدمت اجلاس کردیم هر شایخ را نظر کلی به ایشان است
و چون این چهار مرد آمدند آنچه مشاهده کرده بودند تقریر کردند حضرت امیر حمزه فرمودند که
اگر راست باشد و این نوع ظاہر گردد مانع قبول کنیم۔ ایشان در ہی مقالات بودند که
این چهار کس با چهار گو سفند پیدا شدند به استعداد تمام و پیش حضرت امیر آمدند و نیاز مندی
کردند۔ و چون این حال را مشاهده کردند همه را یقین شد که اجازت کلی به ایشان بوده است
و بعد از ان هیچ کس را اشتباهی نمانده بود۔ و بعد از ان ازین چهار کس سوال کردند که

منزل شہا ہا در کجا است یکے فرمود کہ منزل من در خیر ابات است۔ دیگرے گفت کہ منزل من درہ
 آسیاست و آن دیگر گفت کہ منزل من در طرابلس است و آن دیگر فرمود کہ منزل من در خواجہ کلان
 است از ایشان پرسیدند کہ پس شہا ہا چہ نوع جمع شدید گفتند کہ چون نزدیک امین قریہ رسیدیم
 ما یکدیگر را ہمین جادیدیم و جمع یکدیگر جمع شدیم و از روان شدن یک دیگر خبر نہ داریم۔
 این بود کہ بہ محبت شمار رسیدیم و بہ امین دولت و اصل شقیمہ سے

دولت ہمہ از خدا سے بچون آید تا در حق ہر بندہ نظر چون آید
 آن را کہ خدا سے دولتی خواہد داد ناگاہ ز سنگ خار ابرون آید

بعد ازین واقعہ حضرت امیر بر در خدمت ملازم شدند۔ چنانکہ ہمہ عالمان و عارفان از محبت
 ایشان بہرہ مندی بودند و اگر ہر یکے از فرزندان حضرت امیر کلان بہ اوصاف ہر یکے مشغول
 می گردیم ہر یکے را مجلسی می باید و ہنوز غنتی نمی گردد و اما شمرہ از اوصاف ہر یکے در فرسے
 از ایشان بیان کنیم بر سبیل اختصار کہ تا از حال ایشان مر اصحاب را معلوم باشد انشاء اللہ
 سے اجازت یافت از لطف الہی کزین اسرار بگزین آنچه خواہی

نقل است کہ امیر بہان کہ فرزند کلان تر حضرت سید امیر کلان بودند و ایشان را وظیفہ آن بود
 کہ ہرگز با خلق اختلاط نمی کردند و ایشان را اُتسے یا کسے نمی بود و دائم الوقت تنہای بودند
 ذوق معنی یافت با دنیا نیار اندیشم جان جمالش دید با عقبی نیار اندیشم
 و حضرت امیر کلان علیہ الرحمہ بارہا در حق ایشان امین تشریف می فرمودند کہ این فرزند
 بہان من است سے

دلیاے کہ بنیایان را ہند سریر سلطنت را پادشاہند

دو کون ار در نظر شاہ صندہ دارند نظر از جانب حق بر مدارند

نہادہ نام خود ہر یک گداے دو عالم را زردہ بر پشت پاے

از کمالات فرزند دوم ایشان حضرت امیر شاہ علیہ الرحمۃ آست کہ کسب حلال می کردند و بخدمت
بندگان خداے تعالیٰ صرف می کردند..... و از بیچ احمد ثمر
نمی کردند می فرمودند کہ ہر گرفتاری را باز دادنی است سہ

قناعت کن بنیان خشکی قولش چو کردی از بروت سفید پندش

و دائم الاوقات ایشان در کفایت مہمات درویشان سعی بسیار می نمودند تا غایتی کہ اگر
حاجتمندے حاجت خود را عرض می کرد بے تاخیر در مہمات ادسی کفایت می نمودند تا کفایت
نمی شدے تسکین نہ بودے سہ

بکار افتادہ کار آموز می باش بہر دل سوختہ دل سوز می باش

علیہ درد مندان کن بہر درد کہہ کس کو جراحت کردید کرد

چو مرہم خستہ را راحت رسان باش بہ سختی چارہ بے چارگان باش

این ہمہ سعی ایشان از براے رضاے حق سبحانہ و تعالیٰ می بود و مستد بر جان خود می نہاد
و دائم الوقت در دریانت دہاے بندگان خداے تعالیٰ سعی می نمودند کہ سبب ایشان
این بودہ کہ نمک آورندے و بآنک خداے تعالیٰ را غرضی خدمت کردند و بنابرین ہمہ
کار ہاے ایشان نکین بودہ است سہ

اے آنکہ بخوبی دلفانت نمکی بربرگ گئے تازہ نفاقت نمکی

تو شیرزپستان ملاحمت نمکی بے غم بری لادریس بھارت نمکی

واذکمالات جدین قیر سید امیر حمزہ علیہ الرحمہ کیے آن بود کہ ہرگز امیر بزرگ ایشان را
بنام نہ خواندہ بودند بجهت آنکہ ایشان را نام والد خود کردہ بودند۔ ازبراسے این معنی
دائم الاوقات ایشان را پدر می گفتند بجهت رعایت پدر خود و ایشان را بہ صیادی امر
کردہ بودند۔ روز سہ از روز ہایہ نزدیک والد خود آمدہ بودند گفتند کہ اے مخدوم در دام ما
پیش صید سے نمی در آید صیبت چیست۔ حضرت امیر علیہ الرحمۃ فرمودند کہ اگر شما را باید کہ جانور را
در دام شما آئند و چون پروانہ گرد سر شما جانما سے خود ندا سازند در ہر کارہ غافل نہ باید
کہتا ہر دوش و طیور بدام شما آئند۔ و چون بہ این امور اقدام نمودند ہمان مقدار صید
بدام ایشان آمد سے کہ آنرا نہایت نہ بود۔ ہمہ بندگان خدا سے را غر و جل یہیں صید و
صیادی خدمت کردند و از ہمہ زیادت آمد سے دہر جانور سے کہ ہمان را بایستے
ہمان جانور بدام گرفتار شد سے۔ آ رہے ہر کہ کار خدا سے را غر و جل چنان بکند
کہ خدا سے تعالیٰ بخواہد۔ خدا سے تعالیٰ ہم کار ہا او چنان کند کہ او بخواہد سے

تراگر برد گیتی برگزیدہ است ہم آخو بہر کار سے آفریدہ است

ز تو جز بندگی کردن نہ شاید کز دہم جز خداوندی نہ شاید

حدیث دوزخ و جنت رہا کن پرستش خاص از بہر خدا کن

نقل بہت کہ رونے مولانا شمس الدین خلیفہ کیے کے از خلفائے حضرت امیر کمال اند

علیہ الرحمۃ در قریہ تمراق بودند کہ یکے از قریہ بخارا است و در اثناے معرفت خود چنین فرمودند کہ درین زمانہ کسانے هستند کہ ہر جا باشند و در ہر کار کہ باشند و ہر چند در باشند بجز و توجہ کردن بایشان ایشان حاضر شوند و آن حضرت امیر حمزہ اند علیہ الرحمۃ شیخ زادہ این دعا گو اور جماعتے از ہم سخنان گفتند کہ این دعوی را معنی بخوایم و در ہا زمان حضرت مولانا فرمودند کہ یا امیر حمزہ۔ سہ بار بخینین بگفتند بار سوم ہم تمام نہ گفتہ بودند کہ حضرت امیر حمزہ لبیک گفتند و آمدند و فرمودند کہ اسے مولانا ہمان یکبار پسندے نہ بود کہ سہ بار فرمودید۔ و چون اصحاب ارباب آن جماعت ممتحنان این حال را مشاہدہ کردند بکمال حال ایشان حرقہ شدند۔ و حضرت امیر حمزہ دامن مبارک خود را در میان زدہ بودند و یکے قیشہ در میان غلانیدہ حضرت مولانا فرمودند کہ اے محمد و مہ شما کیا بودید و یکے کار مشغول دیدہ حضرت امیر فرمودند کہ ما بدان طرف کوراک صیادی مشغول بودیم کہ بنا گاہ حضرت خداوند تعالیٰ آواز شمارا بہ صبح مار سانید و ما خود را در پیش شامی بینیم۔ آری ایشان اہل نظر اند چون کبریت احر کہ اگر بر مس وجود شامی رسد زہر خالصی می گردد۔ البتہ کارے بکنید و خوشن را بہ صحبت اہل اللہ جاسے سازید کہ فائدہ وجود شما باشد۔ ع

دل ہر چہ یافت از نظر رحمت قریافت

نقل است کہ روزے حضرت امیر حمزہ را در خانہ ایچہ چہرے نہ بودہ و جماعتے انبواہ از اطراف بیدار ایشان آمدہ بودند از نوبت خاطر مبارک امیر پریشان شد۔ از برائے آنکہ روز پگاہ بود ع زحمت بود در دلش را آنکہ چو مہمانی در مد

واذ غایت بے مھنوری بسوئے خانہ روان شدند می بینند کہ اہل خانہ ایشان نماز می کنند و چون از نماز فارغ شدند حضرت امیر را مقبوض یافتند و گفتند کہ یا امیر چرا تیرہ اید۔ ایشان فرمودند کہ جمعے مہمانان آمدہ اند و مادر فکر ما حقیر ایشانم۔ حرم ایشان فرمودند کہ لے امیر خدمت درون خانہ را ما قبول کردہ ایم و خدمت بیرون خانہ را شما قبول کردہ اید اقدام نمایند

عیسیٰ نقشے دے بسیارام شوریدہ مسباش ہچو ایام

بسیار دودیدہ درین کوئے آخر چہ شنیدہ فروگوئے

این بادیہ را کجاست منزل کین رفتن و آمدن چہ حاصل

و چون امیر بیرون رفتند و ساعتی توقف کردند باز متعجب خانہ آمدند دیدند کہ نان و آش و گوشت بسیار پختہ اند و ایشان بر جاتے نماز سجدہ کردند و فرمودے را غر و جل مناجات می کردند و چون ہر از سجدہ بر آوردند حضرت امیر خواستند کہ از ایشان سوال کنند آن صالحہ این عبارت در میان آورد کہ اے امیر امت محمد رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم را امتانے می باشند کہ بسبب دوستی و متابعت او بجایے می رسد کما کریم نمی شوند و بے صفات حرمی ایشان حاصل می شود۔

کہ چندین پردہ ہا از ہر سازست خدا را در دل ہر بندہ رازست

اذان روید گل و خارا ندین باغ کہ ہم طوطیش می باید و ہم زارغ

اگر بینی بد و نیکی زن دم کہ ہم ابلیس می باید ہم آدم

و این قصہ ہم در کلام حق تعالی مذکور است و مشہور است۔ چون آن خادمتہ الفقراء و المساکین این عبارت در میان آوردند سید امیر حمزہ فرمودند کہ از بہان زمان حق سبحانہ و تعالی غم ریزی

را از من برداشت

از لطف تو هیچ بنده ندمید شد
مقبول تو بر مقبل جا دید شد
مهرت یکدم ذره پیوست دے
کای ذره به از هزار فرسید شد

و هر آئینه هر که کار خود را بخدای تعالی می کند بیشک همه کار و بار او را قدری تعلل
کفایت می کند چنانکه مشهور است و معروف که بکوشیدن روزی زیاد نمی شود و امکان
زیاده شدن هم نیست و بارها حضرت امیر حمزه می فرمودند این حدیث حضرت رسالت
صلی الله علیه و سلم را که مَنْ كَانَتْ لَهُ كُنْهٌ كَانَتْ لَهُ نَهْهٌ

ز راه پنهانی گفت بوالعقولی دی
مرا چو دید که جز میل در و نماند
چه گفت گفت که چون روزگار می گذرد
ترا که وجه معاشی ز ما چو حبا نبود
جواب دادم و گفتم که این پیرس از من
ازان پیرس که او بنده خدا نبود
ترا که خدمت مخلوق می کنی نالی است
مرا که خدمت خالق کنم جزا نبود

دکے کہ او را خدا سے تعالیٰ بہ بندگی قبول فرماید ہمہ دنیا و آنچه در دنیا است در جنبہ این معنی
گم می کند و ہر کہ خدمت خدا سے را چنان کند کہ خودی را از میان بردارد حق سبحانہ و تعالیٰ
ہمہ چیز ہا را طفیل او می گرداند

ہر بادہ کہ از حضرت الہ دہند
بے منت ساقی بہ سکر گاہ دہند
خواہی کہ کمال معرفت دریابی
از خود بگذر تا بخدا راہ دہند

نقل است کہ روزی از اکابر بخارا و جماعتی از اکابر و مکنی زیارت حضرت امیر حمزه

علیہ الرحمہ آمدہ بودند ہر یکے از خاطر خود چیزے مشخص کرده بودند کہ اگر امیر حمزہ را دل سنج
 باشد ارا ما ہی بریان و گوشت بریان و برنج در پیش با حاضر سازند۔ حضرت خواجہ محمد پارسا
 ہم در آنجا حاضر بودند و خاندن شاہ و ابوالقاسم و مولانا جلال الدین و ابکتوی فرمودہ کہ ما ما
 گرنج بریان می باید خواجہ محمد پارسا فرمودند کہ اسے فریزان دل خود را از مینا پاک دارید
 و ازین نیت در گذرید کہ نیک می باشد ایشان در نہ گذشتند و چون بکفرت امیر حمزہ رسیدند
 و منزل ایشان قرار گرفتند حضرت امیر حمزہ ما ہی بسیار و گرنج پختہ بہ پیش اکابر حاضر آمدند
 و در پیش ہر یکے طبعے نہادند و خواجہ پارسا فرمودند کہ اسے براہیکہ شما ازین مخورید کہ لغیبت
 شما در راہ راست است۔ بعد از ان حضرت امیر حمزہ گوسفندے در نظر اکابر آوردند و
 خواجہ محمد پارسا را فرمودند کہ اسے برادر شما خاندن شاہ را بفرمائید و مولانا جلال الدین
 را بگوئید کہ تا بجهت خود بریان سازند کہ ما بریان کردن و کشتن نمی دایم و چون این حال
 را مشاہدہ کردند ہمہ غمگشتند۔ و چون آن ما ہی را بخوردند ہمہ را در اندرون در دے
 پیدا شد چنانکہ بے تحمل گشتند۔ و خواجہ پارسا از امیر سوال کردند کہ اہل این ہر گاہ این
 نوع گشتہ است۔ حضرت امیر فرمودند کہ چون ابادست انچہ میان تو و ماست سے

چونکہ اباد شد کہ انچہ میان تو و ماست
 بعد از ان خواجہ پارسا فرمودند کہ

انچہ از کرم تو من گوگدا می خواہم
 ہر کس بہ در تو عاصبتے می خواہد
 افزون ز ہزار بادشاہ می خواہم
 من آمدہ ام از تو تو ترا می خواہم

این جماعت نزدیک آمدند کہ در معرض تلف افتادند بہ کرم عظیم خود ازین جماعت این گناہ را در گزرا نید۔ بعد ازان حضرت امیر فرمودند۔

طبع در جملہ سستی پاسے سستی چو دست از جملہ سستی راہ سستی
ہمیشہ نیک خواہ دوستان باش بہ نیکی کوش و انگہ در امان باش
چو بدخواہی یکس از غم بجاہی بہر کس نیک خواہ از نیک خواہی

بعد ازان حضرت امیر فرمودند کہ ہر کہ دستی فترامی کند و از ایشان غیر رضاے حق تعالی چیز دیگری خواہند بہان چیز را اندازے تعالی بلاے اوی گرداند تا بعد ازین مانند این کار نہ کنند و در ایشان را نہ رنجاند۔ ولکن تا مادامے کہ بریائی نمی پزند در نمی گذریم۔ بعد ازان خواجہ پارسا فرمودند کہ اکنون بر خیزید و بہ بریان کچن مشغول شوید کہ خاطر ایشان ہم چنین می خواہد۔ خاوند شاہ در خاطر گذرا نیدند کہ ریخار دستا است۔ و استعداد بریان کچن حاصل نمی شود۔ حضرت امیر در آمدند و فرمودند کہ اسے برادرے

عقل امسال بار با سیتے فکر ما نیز راہ با سیتے
دلے ازین کار شمارا چارہ نیست۔ مشغول می باید شد۔ بعد ازان خاوند شاہ عاجز گشتند و گفتند کہ اسے مخدوم دیگر باین مانند کار نہ کنیم و توبہ کہ دیم شما عفو فرمایند حضرت امیر فرمود
سوے درویشان نیائی سست سست تانہ کو بند آنچہ در رگما سے سست
بعد ازان حضرت امیر فاتحہ بخواندند و در بہان ساعت ازان بے حضوری خلاص یافتند و ہم امیر فرمودند اسے برادران ہمچنین محلہا درویشان را بہ امتحان مر بجا نید تانہ رنجید

و اگر چه اینجا نوآئید مارا برنج و مرغیان سے

مرغیان و مخواہش عسدر از لیس
 کہ بدکاری بود آذر دین کس
 بر بخانیدن کس بہت آسان
 بدست آوردنش نبود از ان سان
 سنان صبر بر درویش کم زن
 چو مرہم می نسازی نیش کم زن
 از برائے آنکہ شاید کہ درویش را خاطر بہ جائے دیگر باشد وہ آن امور اقدم نتواند
 نمود۔ وہ این سبب شمایے اعتقاد شوید۔ وہیے اعتقادی در حق درویشان ملا بہت
 وز ہمار در حق درویشان بے اعتقاد میباشید و بر کار ہائے ایشان اعتراض مکنید
 مگر نام شروع باشد کہ در کوشش شرع اورا حجتے و برہائے باشد۔ بعد از ان اگر
 اقرار من کنی شاید بل تمت بر خود نہی بہتر باشد کہ بر حال ایشان اقرار من کنی سے
 انچہ بر طبع تو نیاید راست چون ندانستہ مگو کہ خطا بہت

باشد کہ در ضمن آن کار دے چیزے باشد کہ لفظ ہر معلوم شمانہ باشد۔

نقل است کہ روزے جماعتے از میدان حضرت امیر حمزہ علیہ الرحمہ بہ سفرے رقتہ بودند
 بہ حبیب تجارت۔ دزدان بیامند و ایشان را غارت کردند۔ آن جماعت بہ حضرت امیر
 متوجہ شدند و چون ساعتے بگذشت آن دزدان بیامند و ہمہ چیز ہائے ایشان را یادند
 و بالیشان تسلیم نمودند و ازین جماعت پرسیدند کہ شمارا شیخے و مرشدے بہت۔ آن
 جماعت فرمودند کہ آری بہت۔ آن دزدان گفتند کہ شیخ شمارا صورت چہن و چہان
 است۔ آن میدان گفتند بہت۔ آن دزدان گفتند کہ شما گواہ باشید کہ ما ہمہ

یہ شیخ شہابیت کردہ ایم و ماہمہ مریدان ایشان شدہ ایم۔ و ازین کلمہ توبہ کردہ ایم۔
 شہانہ سلامت یروید۔ شمارا برادر خود خواندہ ایم۔ و چون ایشان از ان سفر مراجعت نمودند
 بہ حضرت امیر حمزہ آمدند۔ ایشان پرسیدند کہ شمارا دندان در راہ تشویش نہ دادہ باشند۔
 ایشان گفتند کہ اسے مخدوم وقتے کہ بہت عالی شہابا ما باشد ہیچ دندے و بیکہ برناظر نمی باید
 چہ غم دیوار امت را کہ باشد چو توشتیا چہ پاک از موج بحر آن را کہ باشد فوج کشتیا
 حضرت امیر فرمودند کہ آن دندان ہمہ توبہ کردند از معتقدان ایشانہ دان شدند۔
 نقل است کہ جماعتی از مریدان حضرت امیر حمزہ علیہ الرحمہ یہ سفرے رفقہ بودند و برب دریا
 رسیدہ کشتی دہاند و چون بہ میانہ رسیدند کہ ناگاہ باد مخالفت پیدا شد و نزدیک آمد کہ
 کشتی غرق شود۔ ناگاہ این مردمان توجہ بہ حضرت امیر کردند و پارہ صابون نذر امیر کردند
 در همان زمان باد ساکت شد و کشتی بہ کفہ رسید و مردم سلامت از دریا بیرون آمدند
 چون آن مردمان باز گشتند و بہ بخارا رسیدند و بہ حضرت امیر علیہ الرحمہ آمدند ناچہ گفتہ
 بودند ہمہ را نیاوردہ بودند حضرت امیر دوش مبارک خود را کشادہ باین مردم نمودند و گفتند
 اسے یاران ما مفت نمی خوریم شہابان بینید کہ هنوز کفہ ہلے طناب از کف مانہ رفقہ است
 آن جماعت برخواستند و اچہ گفتہ بودند بہ تمام و کمال بیاوردند و توبہ کردند۔ بعد از ان حضرت
 امیر فرمودند کہ سہ

چو بارے قنادی نگہ دار پائے
 کہ یک بار دیگر نہ نرزد جلتے

.....
 فرشتہ بہت دست دمانگہ دار

مرد با میر رشتہ یار دیگر مبادا کہ دیگر کند رشتہ سر.....
 از انجملہ دامن مہیشاند گفت حق از ہر باطل نشاید نہفت

بعد ازان حضرت امیر فرمودند کہ اسے غزنیان مارا مقصود آن بہت کہ فردا سے قیامت
 شاہ در قبیلہ بد فعلان نہ برانگیزائند و از دروغ گویان نہ گردانند۔
 لقل بہت کہ روزے از مریدان سید امیر حمزہ علیہ الرحمۃ بہ سفر رفتہ بودند و در میان
 کوہسار فرود آمدند۔ مرکبان و یکے غلام ایشان را دزدان بردند و ہر چند طلبیدند نیافتند
 فی الحال متوجہ بہ میر حمزہ شدند و پارہ از گرنج تدا میر کردند۔ چون ساعتی بگذشت
 ہمہ را بیاقتند مرکب را با بار نیافتند۔ چون بھار رسیدند در کاروان سرائے
 قرار گرفتند و امید منقطع کردند۔ چون شب شد و دشت درآمد۔ چون پارہ از شب
 بگذشت آواز مرکب بگوش ایشان درآمد و چون برخاستند دیدند کہ مرکب سلامت
 با بار آمدہ است و هیچ چیز از دے غایب نہ شدہ۔ چون بدر کاروان سرائے رسیدند،
 دیدند کہ سرائے بان گریان شدہ است باز پرسیدند کہ سبب گریہ چیست سرائے بان گفت
 چنین مردے رسید و دست بردارزد فی الحال کشادہ گردید من بر ایشان سلام کردم
 مرا جواب دادند و گفتند زہنار با کس گو۔ و بان بانی بود برداروان سرائے او نیز
 تقریری کرد کہ چنین مردے خوش قد سے یہ این نوع و بہ این صفت بیامند من نیز دیدہ
 بودم۔ آن مریدان گفتند کہ بہ این صفت کہ شامی گوئید ایشان حضرت امیر حمزہ اند۔
 کہ شیخ مایند و ما بہیت بہ ایشان داریم۔ و چون از انجا باز گشتند بکاروان سرائے

رسیدند۔ میرا سے بان و نان یہ الیشان آمدند و حضرت امیر را دریا فتنه و معیت بہ امیر
کردند و چون آن تذریا کہ بودند بہ نزدیک امیر بہنادند امیر علیہ الرحمۃ فرمودند کہ یک
شیانہ روزہ پا در بانی الیشان کردہ ایم تا این فرد ما را زادہ اند و ما مردمان محنت خواہ
نہ ایم۔ ما را محنت نمی دہند۔ و ہم حضرت امیر می فرمودند کہ از شریعت بہ رخصت عمل کنند
اورا بہ بازار برند و بفروشند کہ از دسے ہیج کارے نیاید سہ

تا بردر مصطفیٰ سیائی ہرگز بہ در صفا سیائی

و امثال این بسیار گفتمہ اند اگر بہ شرح آن مشغول می شوم بہ طول می انجامد۔
نقل است کہ روزے مردے پریشان کارے بحضرت امیر علیہ الرحمۃ بیعت کردہ بود۔
بعد از مدتے آن مرقواست کہ بہ آن کارے تا مشروع اشتغال نماید ناگاہ آوازے شود کہ ہی
باین کار دست مکن۔ و چون برخاست ہر چند تفحص کرد ہیچ کس را نیافت و باز بہمان کار
تا مشروع خواست کہ عمل نماید باز بہمان محنت آوازے شنید کہ اگر بہین تا مشروع دست
می کنی الم بیانی برخاست ہر چند احتیاط کرد ہیچ ذاتے را نیافت۔ یا خود اندیشہ کرد کہ
نہ کنم۔ و چون سلاطے بگذشت باز بہمان کار تا مشروع شروع نمود۔ بعد از آن آواز پیدا شد
دستے پیدا شد و برگردن او چنان زد کہ آن مرد مدت سہ ماہ صاحب زراش گشتہ بود۔
و حال آنکہ این مرد در کرمنہ بود و حضرت امیر در بخارا۔ چون صحت یافت بحضرت امیر
آمد۔ حضرت امیر فرمودند کہ اگر بہ این مابعد کاری کردے ہلاک می گشتے سہ
میان بخدمت شریعت زجائی دل در بند بدوش مگر از دوزخ نجات بود

نقل بہت کہ روزے حضرت سید امیر حمزہ علیہ الرحمۃ در موضع سماسی بودند بجا آئے از سالکان و ساکنان آن دیار در نظر امیر جمع شدہ بودند و حضرت امیر علیہ الرحمۃ بمعرفت مشغول بودند و در آن میان معرفت حضرت امیر کی غضب کردند بسبب عصای خود اشارت فرمودند حاضران ازین غضب تعجب کردند۔ حضرت امیر فرمودند کہ لے یاران یکے از نسبت ، دران دیار گرگ دیوانہ می خواست کہ بگیرد او را نہ گذاشتم و یکشتم بجنایت پروردگار خود۔ یکے از مردمان بے اعتقاد دران میان بود گفت کہ زہے مجال کارے کہ کسے در سماسی بخار یا شد سخن از سوخارے بگوید۔ امیر فرمودند سہ

از پے صاحب نظران بہت کار بے خیران را چہ غم روزگار
دہین کہ این شخص در خاطر خود این سخن را گذرانید فی الحال شکم ادا کاسید و نزدیک
بہ ہلاکت رسید سہ

این سخن بادلت نہ باقالب وین سخن باسرت نہ بادستار
و چون آن بے اعتبار بر میر حروف خود بر رسید دانست کہ بدگفتہ ام کہ اولیائے خدا تعالی
ازین حال خالی نہ باشند و گفت کہ مرا بہ نزدیک سید امیر حمزہ میرید حضرت امیر حمزہ در مراقبہ
بودند سر بر آوردند و گفتند سہ

دل نگہ دارید اسے بے حاصل
ہاں لے نادان بدانکہ دانند
در دے زمین..... تری
در حضور حضرت صاحب دلان
بدی کئی و لطیف می خوانند
تا زیر زمین رو نگردانند

اے نادان دانشمند آگاہ یا شن کہ خدایے خود جل را بندگانی باشند کہ از شرق تا بحر
عالم بہ یک چشم زدن میری کنند توجہ گمانی بری کہ این بساط خالی است۔ اکنون تو برو
دیکے گوسفندے بمزار متبرک حضرت خواجہ محمد بابا ساسوی دعوتے بساز تا ازین بیمار
خلاص یابی کہ ترا بروج ایشان حوالہ کردیم۔ ہاں زمان گوسفندے بیاورد۔ و چنانکہ
فرمودہ بودند بکہ حق سبحانہ و تعالیٰ ہاں زمانش صحت کرامت فرمود۔ ہاں روز بہ
سو خارسے آمدند و آن شخص ہم بہ ایشان آمدہ بود و آن قصہ گرگ ہم چنان واقع
بودہ کہ امیر فرمودہ بودند و ہاں ساعت گرگ را کشتہ بودند۔ و چون آن مرد آن
حال را بدید تو بہ کرد و از مردان را بہ حق تعالیٰ گردیدہ

اے بے تو حوام زندگانی خود بے تو کدام زندگانی

ہر زندگی کہ بے تو باشد مرگیت بنام زندگانی

نقل است کہ روزے حضرت امیر حمزہ علیہ الرحمہ گذرا ایشان قشلاق غذا فادہ
بود کہ یکے از قریہ بخارا است و مردمان آنجا از معتقدان ایشان بودند۔ چون خبر یافتند کہ
حضرت امیر ازین رہہ می گذرند ہمہ مردم بہ پیشوائی امیر علیہ الرحمہ بیرون آمدند بہ لمح آنکہ
حضرت امیر فرود آیند کہ زمستان بودہ است۔ و ہوا بغایت سرد بود۔ چون نزدیک حضرت
امیر رسیدند درخواست کردند کہ اگر حضرت فرود آیند غایت لطف خواہد بود۔ حضرت امیر فرمود
اگر ہیزم خشک یافت می شود فرود آییم۔ و اگر یافت نمی شود نمی فرود آییم۔ آن مردمان
فرمودند کہ ہیزم خشک یافت نمی شود بجز آنکہ بر سر مزار یک درخت کوت خشک است۔

لیکن سچ کس ازان درخت مجال ندارد کہ یکے دندان کاہ آہی بگیرد۔ حضرت امیر فرمودند کہ زود بروید و تمام شاخہا سے دے را بشکنید کہ دے دربارہ منبری شود۔ چون اجلہ یافتند تمام شاخہا سے دے را بشکستند و بیاوردند و آن درخت درہمان ہزار چنان ہنر شد کہ گویا ہرگز خشک بودہ است۔ بہ فرمان خدا سے خود جل نیز ہم ہنر است۔

درخت ہنر داند قدر باران تو خشکی قدر باران را چہ دانی

نقل است کہ وقتے ہم چنین واقع شدہ بود کہ مدت سہ شبانہ روز باران آمدہ بود و ہنوز می آمد و جماعتی از مردمان ہمان دیار ایشان بہ نزدیک حضرت آمدند و التماس کردند کہ لے مخدوم سہ شبانہ روز بہت کہ باران می آید و سچ ساکن نمی شود۔ اگر شافعیات فرمائید و دعا کنید یا شد کہ بہرکت شامانان ساکن شود و مارالیقین است کہ دعا سے شام نزدیک خدا سے تعالیٰ روئی بخیر حضرت امیر حمزہ علیہ الرحمہ فرمودند کہ لے عزیزان وقتیکہ وقت البستان باران می شود خود بہ خود بخوابد البتہ۔ آن مردمان فرمودند لے مخدوم ما ہمہ مردمان فقرا و اوائیم و در تشویشیم اگر شما این عنایت فرمائید ما ہمہ ازین تشویش خلاص یابیم و چون بسے مبالغہ کردند حضرت امیر فرمودند مریکے خادم خود را کہ بیرون شو و باران را بگو کہ تا ساکن نشود۔ چون خادم بیرون شد ہوا یکشاد و روشن گشت بسہ لے مقصد بہت بلندمان مقصود دل نیاز مندان

و ہم چنین است ہر کہ کار خدا سے را خود جل بظاہر و بباطن می کند او در خاطر دارد و ہمچنانکہ حضرت رسالت صلی اللہ علیہ وسلم فرمودند مَنْ كَانَ لِشَيْءٍ كَانَ اللَّهُ رَاضٍ بِهِ رَسُوْلُ اللَّهِ ﷺ

نقل بہت کہ روزے حضرت امیر حمزہ علیہ الرحمۃ میز می رفتند و چون بر کوہ بابائے دینی
رسیدند کہ بہ ناگاہ ابرے بغایت سنگین از طرف قبلہ بیرون آمد چنانکہ ہوا تا ریک شد و
یاران بیدار گشت و بعد برق صبحن آغاز کرد و ہمہ مردمان در ہم شدند کہ مگر قیامت
خواہد شد

سار پہ ہوا شد و زنجاری گشت لے دوست بیا و یگذا لان ہر چہ گشت
گر عزیم و قادیاری اینک دل دجان در غم جفا داری اینک سر و طشت
و چون حضرت امیر دیدند کہ احوال مردمان دیگر گون شد و رے خود را بسوی قبلہ گردانید
و بدعا مشغول شدند و یہ انگشت اشارت کردند ہمان زمان ابرہہ دو پارہ شد بعضی
بہ طرف شمال و بعضی بہ طرف جنوب رواں شد و ہوا بکشد و روشن گشت۔ بعد ازاں حضرت
امیر فرمودند کہ اے یاران کہ اگر شامی خواہید کہ ہمہ کار شمار است شودی باید کہ یک
قدم بلکہ یک دم بے فرمان خداے تعالی نہامید۔ و یک قدم از شریعت محمدی بیرون
نہنید و ترک نفس و ہوا بکنید و رضاے خود را فرو گذارید و رضاے حق تعالی را طلب
کنید تا دولبت آخوت بیا بید۔ چنانکہ در قرآن مذکور بہت قولہ تعالی وَاَمَّا مَنْ خَافَ
مَقَامَ رَبِّهِ وَتَتَّي النَّفْسَ عَنِ الْهَوٰی فَاِنَّ الْجَنَّةَ هِيَ الْمَأْوٰی۔

تا کم نہ شوی و کمتر از کمتر نہ شوی در مجلس عاشقان تو محرم نہ شوی

تا زو شدہ جملہ مسالم نہ شوی اندر صفت خاصان تو محرم نہ شوی

نقل بہت کہ روزے خواجہ محمد پارسا با جماعتی بیدار حضرت امیر حمزہ آمدہ بودند و چون

شام در دشت درآمدہ خواجہ را در خاطر آمد کہ اگر کی از مریدان امیر بودے تا یا وے صحبت داشتے چه خوش بویے و چون خواجہ محمد را این در خاطر بگذشت حضرت امیر زاویہ خلوت بودند مرکی خادم خود را فرمودند کہ زود بیرون شو محمد خواجہ قشلاق غازی را طلب کن۔ خادم بیرون رفت و مسہ بار محمد خواجہ گفت ہنوز در خانہ نہ نشستہ بود کہ محمد خواجہ از در درآمد و سلام کردند حضرت امیر فرمودند کہ اسے خواجہ در جماعت خانہ خواجہ محمد پارسا آمدہ اند بروید و بالیشان صحبت دارید و چون بہ نزدیک خواجہ درآمد خواجہ فرمودند کہ شہ از قشلاق عذرا چه وقت بیرون آمدہ اید محمد خواجہ فرمودند کہ ہمین زمان بود کہ آواز آمد کہ اسے محمد خواجہ ترا امیر می طلبد و طلب می کنند چون چشم خود را فراز کردم و یکشادم نشین را درین مقام می بینم۔ و چون خواجہ این حال را مشاہدہ کردند بہ کمال حال ایشان مہرمت شدند تا بدانی کہ مریدان را و معتقدان این خاندان را این مقدار قرب منزلت بہت در نہار بے اعتقاد نباشی تا خود را در ورطہ ہلاکت و ولالت نمیدانسی۔

نقل بہت کہ روزے مولانا کمال الدین پد رمیدانی رحمۃ اللہ علیہ بیدین حضرت امیر حمزہ آمدہ بودند و ایشان را کیے فرزند بودہ دآن فرزند شاد محمد نام بود با خود آورد و بودند و چون در جماعت خانہ حضرت امیر حمزہ درآمد پاسبے این فرزند بلغریہ و معنیاً در نشوے جماعت خانہ۔ مولانا فرمودند زود بر خیزید حضرت امیر فرمودند کہ اسے مولانا این فرزند شاد در خانہ دان ما افتاد و در خاندان در و ایشان افتاد و مبارک می باشد و نشان نیک بختی بہت۔

آزاد بندہ کہ قبول دے شود خرم تنے کہ خاک رہ گامے شود

ناچلہ ہر کہ خط فرمان اکاٹے آئے ہیں کہ محبت او کاٹے شود

وبعد ازان کہ مولانا زادقات رسیدند خدمت شاہ محمد اذوق آن شد کہ بربار خانہ کعبہ
بروند و چون بہ ولایت ہری رسیدند ایشان را ملاقات بحفرت شیخ زین الدین حسانی
افتاد قدس الشہداء و صید دلی ایشان بہ کمند محبت شیخ گرفتار شد و مدتے بہ ملازمت
حفرت شیخ می بودند و ہفت بار بطوات خانہ کعبہ رفتہ بودند و درین مدت چند بار
حفرت شیخ فرمودند مرا این شیخ شاہ را کہ اے شیخ شاہ شمارا کہ خدامی یابید شد و چند بار
کار کہ خدائی ایشان بجای رسیدہ بود کہ موقوف بہ خطبہ کجارج ماندہ بود بے واسطہ آن کار
بر طرف گشت تا وقتے کہ شیخ شاہ را ذوق بخاراد را افتاد از حفرت شیخ اجازت حاصل کرد
و بہ بخارا آمدند و از بنیر ہاے امیر کلاں کہ فرزند برہان بودند نسبت افتاد بہ ہمان نفس امیر علیہ الرحمۃ
نقل بہت کہ روزے یکے از مریدان حضرت امیر حمزہ را اشترے در لاسے افتادہ بود
ہر چند ہمد کردند بیرون نہ توانستند آورد تا وقتے کہ ما جو گشتند نزدیک آمد کہ شتر
ہلاک شود۔ متوجہ بہ حضرت امیر علیہ الرحمۃ گشتند و زمانے در فکر رفتہ کہ بنا گاہ بے واسطہ
شتر از لاسے بیرون افتاد و آن زمان حضرت امیر در جماعت خانہ با جماعتے در معرفت
بودند کہ بنا گاہ بہ سر عصاے خود اشارتے عملہ کردند حاضران متحیر بماندند حضرت امیر
فرمودند کہ فلان کس مارا اشتر در لاسے ماندہ بود بعنایت حق سبحانہ تعالیٰ اکن را از لاسے
بیرون آوردیم۔ ہمان زمان بتوشتند و چون اکن مرد آمد ہمان زمان این چنین واقع شدہ بود

اسرار ازل را نہ تو دانی و نہ من این حجت معما نہ تو خوانی و نہ من

باشد پس پرده گفتگو سے من تو چون پرده برفتہ تو مانی و نہ من

نقل بہت کہ روز سے حضرت سید امیر حمزہؑ را ذوق آن شد کہ بہ لایت کر مینہ برودند قضا
گذر بہ موضع طوالیس افتاد و یکے از معتقدان ایشان بر سر راہ پالیز کشتہ بود و پالیز را
جو سے می کشید کہ حضرت امیر رسیدند۔ چون حضرت امیر را دید بہ قدمہا سے ایشان افتاد
و عرض نمود کہ اے مخدوم من این خالیز را بہ آن نیت کاشتہ ام کہ خرپہ کہ بہ نزد بہ حضرت شما
بیرم و اے کاش کہ خرپہ پختہ بود سے تا بہ پیش شما آوردے۔ امیر فرمودند کہ مالفتہ را
نسبہ نمی سازم می باید کہ تو در آئی و ازین خرپہ پختہ بیرون آری۔ آن مرد گفت کہ اے
مخدوم این پالیز ہنوز سہمہ میدارد خرپہ از کجا یافت شود۔ حضرت امیر فرمودند کہ ترا
ایچ چارہ نیست می باید کہ در آئی و خرپہ بیرون آری۔ آن مرد قدم بہ پالیز در نہاد و
دید کہ بہ فرمان حق سبحانہ تعالیٰ ہمان مقدار خرپہ زرد شدہ بود کہ ایچ نہایت نہ دارد حضرت
امیر فرمودند کہ خرپہ ہارا بیرون آرید کہ مارا فرصت ایستادن نیست۔ آن مرد را تا مجالش بود
خرپہ بیرون آورد و حضرت امیر علیہ الرحمہ و جماعتہ کہ بالیشان بودند از ان خرپہ سیر خوردند
و خرپہ ہمان نوع بجا سے خود ایستادہ و آن مرد پالیزیان می گوید کہ ما مردمان فقرا احوال بودیم
ہمانی نفس حضرت امیر ہماں مقدار برکت دیدیم کہ آن را غایت و نہایت نبود و ما نیز چنان خوش قسمت
گشتیم کہ از طرب دنیا بدگی سے محتاج نہ ماندیم۔

ہر جا قدم اہل سعادت درون شود آید صفا و درد و کدورت برداشد

نقل است کہ روزے کے شیخ بہ نزدیک حضرت امیر حمزہ آمد و اذانیٹان سوال کر دے کہ چون بہت کہ
 در خانہ ان شمار ہم خلوت نشستن نمی باشد۔ حضرت امیر علیہ الرحمہ فرمودند کہ خلوت را ہم صحبت می باید
 کہ تا ما دی بشنیم۔ آن عزیز فرمود کہ اسے امیر اگر خلوت می نشیند من نیز با شامی نشینم۔ حضرت امیر
 فرمودند شاہ نوع می نشیند۔ آن عزیز فرمود کہ یکے کوزہ آہے می در آریم و چیل موزی می گیریم و چیل
 روز بہ این آب و باین موزی اوقات می گذاریم۔ حضرت امیر فرمودند کہ خلوت خانہ ان ما نوع
 دیگر است۔ آن عزیز فرمود کہ خلوت شما بچہ نوع می باشد۔ حضرت امیر فرمودند کہ اولاً طہارت می
 سازیم و ہر روز یکے گو سفند سے بہ تمام و کمال می خوریم و بہمان طہارت روزی ادا چیل روز
 نماز می کنیم و بہ طہارت دیگر احتیاط نمی باشد۔ آن مرد گفت کہ بد سے دعویٰ را بہ ہم کہ
 معنی بہت یاسے۔ آن عزیز فرمود کہ ما ہم برین نوع می تو انیم نشست۔ حضرت امیر فرمود
 دو گو سفند مسیامی ساخته باشند و بہ خلوت در آمدند و گو سفند را بخوردند و گو سفند دیگر
 بہ نزدیک آن شیخ بماندند۔ چون آن عزیز ریلے اذان گو سفند بخورد در شکم او چنان درد
 پیدا شد کہ از خود بیخود گشت و بیوش شد۔ چون بعد از زمانے بیوش آمد بقدمہا
 حضرت افتاد و توبہ کرد۔ و حضرت امیر بہمان صفت مدت ہفت شبانہ روز نشست
 بودند و آن شیخ و بعضے مردان بہمان دیار آمدند و از حضرت امیر درخواست کردند کہ بہر
 آیند۔ پتہ کس را قوت این ملازمت نیست۔ بعد اذان حضرت فرمودند کہ اسے یاران ما
 می خواستیم کہ یک چلہ براریم شما ما نہ گذاشتید و ہمدخواست تمام بیرون آمدند۔ و کمال
 ایشان را نہایت بودہ۔

و از کمالات سید امیر عمر رضی اللہ عنہ کہ برادر خود و ترا میر حمزہ بودند آن است
 کہ وقتی در ولایت نسف پالیز کاشته بودند و پالیز را بچتن نزدیک شده بود و آب
 در آن ولایت کم می باشد تا وقتی کہ خداوند تبارک و تعالیٰ دہد مردمان آن دیار
 ہمد اتفاق کردند۔ اول آب را پالیز حضرت امیر عمر می مانیم و پالیز ایشان را آب
 می دہم و بعد از آن در میان خود قسمت می کنم مگر کہ یک شخص بہ آن رضائے داد۔ چون
 آن مردمان آب را پالیز حضرت امیر رسانیدند آن شخص آمد و گفت کہ برآمدن آب
 اعتماد نیست و آب را از پالیز امیر عمر برداشت۔ آن مردمان می خواستند کہ اورا منع فرمایند
 حضرت امیر عمر فرمودند کہ اسے یا ران شما خاطر ہائے خود را ازین سبب مشغول نہ دارید کہ این
 آب آتشی بہت می کند و چون نمی ماند بمانید کہ بسوزد۔ چون آن مردمان این نفس امارت
 بشنیدند ہمہ بر خود بلرزیدند و چند مرد را درخواست کردند آن مرد گفت ہر چہ بادا بآدمین
 این آب را نمی گذارم دہمہ مردمان ازین حال پریشان گشتند۔ حضرت امیر علیہ الرحمۃ ہمہ
 مردمان را اجازت دادند کہ مانع نہ شوید۔ و چون مردمان می رفتند حضرت امیر گذاشتند و
 ایشان ہم بر رفتند۔

ہمہ آزادگان از رختہ جہتند	زبان خویش و سود خلق جہتند
ہمزمندے کہ راہ پا و سر دید	ز خود عیب زبگیا نہ ہنر دید
حکما نے کہ دورانہش گشتند	دوائے خلق و در خویش جہتند
درخت بارکش چون بیخ و برکت	سعادت مالکجا ہر بے خبر یافت

و چون شب در دست درآمد غلام آن شخص به حیت کچن طعام لطلب آتش بیرون
 آمده بود و چون آتش به نزدیک در خانه رسانید بر در خانه او سیاتے بوده و آتش
 به سیات رسید و چون سیاط آتش در گرفت و خانه آد سوخته شد تمام و کمال۔ و چون
 این حال واقع شد این مرد در خانه نبود۔ چون بیامد و این حال را مشاهده کرد بر کرده
 خود پشیمان شد و بر سر حوت خود رسید۔ اکنون دانست که بد کرده است در پائے مردمان
 افتاد و گفت که اے یاران اگر شما تدارک این کار نمی کنید کار من ازین خواب تر شود۔
 و آن مرد مع مردمان به طلب حضرت امیر علیہ الرحمہ روان شدند۔ امیر عمر را در سفلہ کہنہ یافتند
 که در یک ویرانہ مستغرق گشته اند و متوجہ قبلہ شده اند۔ چون این جماعت آمدند حضرت
 روسے بالیشان کردند و گفتند کہ اے یاران مای خود استیم کہ این پاییز قوت طاعت مطیعان
 گردد چون راضی نہ شدید فدای شما باد و لیکن این قدر باید دانست کہ دل بدست آمدن
 کار آسان نیست و ہمیں کہ تا از خود گزشتے و بہ مراد خود مشغول نہ شدے بہ مقصود کسر رسیدے

تا دل دوستان بدست آری بوستان پدر فروختہ بہ

در دمند ہزار آن مشوید کہ یکے راز خود بر خبانید

و چون بر بخانیدن و بے رصدا دای خود را رنجیدہ می گردانی چنانکہ حق تعالی در کلام
 مجید خود فرمودہ است۔ وَلَا يَحِثُّ الْمَكْرُ السَّيِّئُ إِلَّا بِأَذْنِہ۔ و قطب ہروی جابر
 بن عبد اللہ انصاری درین معنی ہم اشارتے فرمودہ است کہ چون گا در وقت سر بریدن
 می شود بر خرمین این طائفہ می گذارند و چون نردبان را وقت سوختن می شود بر دیوار این

طائفہ می تہند چون یکے را می اندازید بر این طائفہ می در اندازید و ہر کرا دیدہ باطن بینا
بود یہ این طائفہ معترض نمی شود

نابینا را بہ چشم باطن چہ خبر وز عیبہ دہر دگر
داندر ہمہ عمر خود بخوردی کاہے گز لذت لوزینہ نداشتے چہ خبر
و این واسطہ آن است کہ چشم دل اورا کور گردانیدہ اند۔ و لے بدانید کہ اگر ہمہ اولیاء اللہ
در حیات خود ولایت و کرامت نمودہ اند و از ایشان ظاہر شدہ است۔ اما این فقیر را در خاطر
بعد از وفات خود کرامت و ولایت ننماید از برے آنکہ کرامت نمودن روا نیست۔ بلکہ پوشیدہ
دشمن آن واجب است و اگر بے اختیار در وجود آید روا باشد بلکہ پوشیدہ دشمن بہتر باشد
نقل است کہ یکے مردے از مریدان سید عمر رحمت اللہ علیہ در موضع

کثر تہ بود۔ حال آنکہ آن مرد دعوتے عظیم ساختہ بود و حضرت امیر را طلب کردہ بود
و مردمان موضع خود را ہم طلب کردہ یکے ازان مردمان پیش زبان گفت مرا این صاحب
دعوت را کہ تو چہ مقدار از براسے امیر عمر رنج بری ہیج یا راز ایشان دلایتے دیدہ یا
آن مرد گفت مرا حد این است کہ از ایشان بدین نوع چیزے طلب کنم و مرا ہیج در خاطر
نمی آید و مرا بخدمت خود کار است

انکم چہ قبول می کتد یا ر لے مردی دیدہ مردی کن
آن مرد گفت اگر تو نمی خواہی مرا می باید کہ از براسے ما انگور عسلی کاکی تازہ بیارند
تا ازان بخوریم و بعد ازان بہ نزدیک امیر عمر آمد و بنیشت۔ حال آنکہ زمستان بود

و ہوا بے نیت سرد بود امیر عمر مر این خداوند خانہ را فرمودند کہ زود دریاغ شود از
 دو قطار ریاغ بگذرد و بر سر قطار بسویم شود آن آتش کہ بر قطار بہت بردارد و آن
 مقدار کہ می توان آورد انگور بیارد تا این مردمان بخورند۔ و چون آن مرد بہ آن امر
 اقدام نمود و بہمان نشانے رفت بہمان مقدار انگور آورد کہ حاضران متحیر ماندند۔ امیر
 فرمودند کہ شما انگور بخورید و خود از خانہ بیرون آمدند و بہانے بسوختے رسیدند۔
 و بعد ازان ہر چند امیر را طلبیدند نیاقتند و چون بسوختے پہنچیدند دیدند کہ امیر
 آنجا نشسته اند۔ آن مرد صاحب دعوت فرمود کہ اے محترم دعوت مہیا گشتہ است
 و ہمہ مردمان منتظر بقدم شما ہستند۔ حضرت امیر فرمودند کہ بروید آن دعوتہارا نگاہ
 دارید کہ ما فردا آنجا خواہم رفت و چون مردمان برفتند آن مرد بہمان شب ببرد و چون
 روز شد صاحبش ہم ببرد۔ بعد ازان امیر رفتند و نماز جنازہ او بگذاروند۔ باید کہ نزد
 اولیاء اللہ دل خود را نگاہ دارید۔ اے بے حاصلان در صورتی حضرت صاحب دلان
 مؤدب باشید۔ نیز استاد می گوید سہ

اے آنکہ ز مشک نافہ بر خورداری می کوش ز خود کہ خاطرے نہ آزاری
 گل قاصد آزار دلِ لعل بود از عمر ازان نیاقت بر خورداری
 نقل بہت کہ روزے حضرت امیر رحمۃ اللہ علیہ در شہر کیش بودند کہ یکے مردے بہ نزد
 حضرت امیر آمد و گفت اے محترم انا تراک از مریدان اسماعیل اتا جمع شدہ اند
 و انواع نامشرکات و میان ایشان دو وجود می آید۔ شما ایشان را منع بفرمائید

و حال آنکہ این خبر کبندہ از ان قوم بودہ۔ و آن جماعت اتفاق کردہ بودند کہ اگر سید عمر بہ نزدیک مائی آیند ما ایشان را شہید میکنیم و خون بہائے ایشان را ہم میدہیم۔ و چون حضرت امیر عمر علیہ الرحمہ خبر نامشروع شنیدند بے توقف روان شدند و پہنچ کس دیگر با ایشان ہمراہ نہ بود۔ مگر یک کس آواز دہ شہاب الدین بود۔ ادرا امیر نیک بخت می گفتند دآن دیہ را ہم دہ جاوز داران می گفتند۔ آن نیک بخت فرمود کہ اے مخدوم آن مردمان اگر چہ در ولایت مسلمانند لیکن مسلمانی را نیک نمی دانند۔ و بغایت انبوه اند تباشند کہ شمارا الہی رسانند۔ حضرت امیر فرمودند کہ ایشان چند کس باشند۔ آن مرد فرمود کہ اگر جمع شوند ہزار کس بیشتر باشند واللہ اعلم۔ حضرت امیر فرمودند سہ

گر با تو بود عنایت حق از خیم ہزار صد میندیش
یا پنجہ شیر عجبہ می زن در کام ننگ و مار زن لیش

اے عرب اگر عنایت خداے تعالی بامایار بہت از انبوهے ایشان پہنچ باک ندایم چنانکہ آن قطب ہروی خواجہ عبداللہ الفزاری رحمۃ اللہ علیہ فرمودہ اند کہ چون راہ پاک از مدعی چہ باک۔ و چون سید عمر در میان آن مبتدعان درآمدند آن جماعت ہمہ متوجہ امیر شدند و رئیس ایشان خواست کہ تادست در گریان امیر نہند امیر دست او را بہ سوسے پشت او بردند و گفتند کہ اے نامرد ہر دو دست تو خشک بود تا پیش ازین چنین عمل نہ کنی فی الحال ہر دو دست او بر پشت چسبیدہ شد و آن

بتدعان متحیر بماندند و در قدمای حضرت افتادند و دیگر خاک قدم امیر می مالیدند۔
و توبہ و توبہ می کردند و از راه ضلالت باز گشتند۔ بعد ازان امیر فرمودند کہ دستہا بعد
از سہ روز دیگر نیک می شود اگر شما بہ اخلاص توبہ می کنید۔ بعد از گذشتن سہ روز حضرت
امیر علیہ الرحمہ دعا کردند خدا سے تبارک و تعالیٰ دستہا سے اورا چنان گردانید کہ اول بود۔

اگر تیغ عالم بہ جنبہ زجلیں دیرد کسے تا نخواہد خدائے

تا بدانی کہ ہر کہ فرمان خدا سے را غرذ جل بہ اخلاص می کند و متابعت رسول اللہ را علیہ
الصلوٰۃ و السلام بہ طریقہ اخلاص می کند از ہمہ مہالک خلاص می یابد و دعای او ہرگز
رد نمی شود۔ ہمہ کارہا سے اورا خدا سے تعالیٰ چنان کفایت می کند کہ او می خواہد چنانکہ
حضرت رسالت صلی اللہ علیہ وسلم فرمودہ اند۔ من کان باللہ کان اللہ لہ۔

نقل است کہ حضرت امیر محمد در دہ آیین بجوار رحمت حق تعالیٰ خرامیدہ بودند بسال شہید
و سہ از ہجرت نبوی علیہ السلام و بعد از یک سال و اللہ علم ایشان را بہ بخارا آورد و بودند
دبجوار حضرت امیر بزرگ تسلیم نمودند و آن قومے کہ ایشان را آوردہ بودند ہمان چوب
بر سر قبر ایشان علی نہادہ بودند۔ آن چوب ہمز شدہ و شاخہا بر آوردہ بود۔ ہمہ مردم
بہ نظارہ آن چوب می آمدند۔ یکے ازان مردمان در تک آن درخت پناہ ساخت
و آب ریخت در ہمان وقت خشک گشت و آب ریزندہ نیز کور شد۔ و یک عزیزے حضرت
قمر را رحمۃ اللہ علیہ در خواب دید ایشان فرمودند کہ چرا گذاشتید کہ در تک آن درخت
آب ریزد۔ اگر آب نہ ریختے ہرگز خشک نمی شدے۔ اگر از ہمہ اوصاف ایشان را تقریر

کنیم و بکمال حال ایشان مشغول شویم عشرے از عشران نہ کردہ باشیم۔ بار این مقدار
اکتفا کردہ شد تا یادگار ماند مرقدان را۔ و معلوم گردد کہ کاتب این مسودہ مولانا
وسیدنا حضرت شہاب الدین بودہ اندر رحمتہ اللہ علیہ کہ نبیرہ حضرت سید امیر حمزہ بودند
رحمتہ اللہ علیہ۔ و بہ حقیقت فرزندان کسے می باشد کہ در ہمہ احوال و اعمال بہ متابعت
ایشان باشد۔

نقل است کہ یکے از فرزندان کوک اتابا روزے با جماعتے بہ رباط حضرت امیر کلال
علیہ الرحمۃ آمدند و آن عزیز یکے از روزے خورد بود۔ چون حضرت امیر این جماعت را در
مہمان خانہ قرار دادہ بودند۔ بعد ازان برخاستہ فرمودند کہ زود طعام مہیا سازید کہ روز
بیکجاہ است۔ چون طعام مہیا گشت خادم مر حضرت را فرمود کہ چہ اجازت می دہید تا طعام
بیاریم۔ حضرت امیر فرمودند کہ یک زمان توقف بکنید تا من بروم و یہ بینم۔
امیر بہ طرف مطبخ روان شدند آن فرزند خورد اتابا با امیر مطبخ امیر یکے دیکے
در غایت خوردی نہادند۔ آن فرزند با خود گفت ایچہ درین دیک است مرا و
پدیر مرا بس نمی آید و این مردمان دیگر ہر یک گرسنہ خواہد ماند۔ بعد ازان حضرت
امیر فرمودند کہ خادم را کہ اولاً یکے کاسہ آش مای کشیم بعد ازان دیگر شہا
بدانید۔ و چون امیر بسم اللہ الرحمن الرحیم گفتند و یکے کاسہ آش بکشیدند
دسفرہ را روان ساختند آن سپہر حضرت امیر را فرمودند کہ شمارا چنان کہ می باید
طعام بخورید۔ همان مقدار نان و آش آمدہ است کہ ہیچ کمی نبودہ است۔ و

اذان یک دیک ہیچ کم نہ مشدہ بود۔ و تموز نان چنان پڑ بود گویا از دسے
 نیم تاسے بیرون نیاوردہ بودند۔ چون پسر آن چنان بدید برخاست و بہ
 نزدیک پدر خود آمد و گفت اسے اتا بی دیک چنان خورد ہست کہ اگر کسے آن
 دیک را بہ بنید و کس طعام آن دیک را بہزار سعی اگر میر شونہ۔ و این مقدار
 طعام کہ در نزد شما آوردہ اند اذان دیک گویا یکے کاسہ آتش بیرون نیاوردہ اند
 و این مقدار نان کہ بہ نزدیک شما آوردہ اند ہنوز آن تموز پرازانان اسادہ است۔
 و معلوم نیست کہ ازین تموز یکے تانان بیرون آوردہ باشند یا نہ۔ چون اتا این سخن
 راشتیدند بہ این جماعت برخاستند و بہ مطیع حضرت امیر علیہ الرحمۃ آمدند و از حضرت
 امیر التماس کردند کہ می خواہیم کہ ما بہ مطیع خود را ہدیہ دستور آن ہست کہ اجازت
 باشد۔ امیر فرمودند کہ در آیند۔ و چون اتا با جماعت خود آمدند آن حال را مشاہدہ
 کردند۔ حضرت امیر فرمودند کہ اسے اتا اذان روز باز کہ حضرت امیر حمزہ علیہ الرحمۃ بہ این فقر
 خدمت را اشارت و اجازت فرمودند۔ ہیچ نمی بینم کہ این آتش و این نان ازین جا
 خالی باشد۔ و ہر چیز کہ حضرت امیر ما را سپارش نمودند بہمان نوع ہست ہیچ نقصان درو
 نمی باشد۔ چون اتا این حال را مشاہدہ کردند فرمودند کہ می خواہیم کہ ما را بہ
 یاران ما را بخدمت گاہی خود قبول فرمایند کہ تا ما ازین جائزہ بہیہ باشد۔ حضرت امیر
 علیہ الرحمۃ فرمودند کہ چون در خاطر شما این خیال گذرد بارے این فرزند شما را بہ فرزند ی قبول
 کردیم۔ بعد اذان اتا شاگردان اذان بخوان شدند۔ و آن فرزند اتا را بہ شیخ

نام نهادند. بعد از آن حضرت امیر فرمودند که این به واسطه آن است که هر که حق سبحانه و تعالی را کار چنان کند که می فرماید حق سبحانه تعالی همه کاره او را چنان که بخواهد کفایت کند که او خواهد.

نقل است که روزی جماعتی از مردمان غد بود که آنه قرا می بخارا است بطواف
مزار امیر سید کلال علیه الرحمه آمده بودند در آن زمان خواجه بهاء الدین بود
اند آمدند و طواف کردند. خواجه فرمودند که ای یاران یک زمان در
سایه های درختان به استراحت مشغول شوید. تا ما از برای شما طعام مهیا
سازیم. آن جماعت برخاستند و زیر سایه های درختان آمدند و با یک
دیگر گفتند که در خواب رفتن چه حاصل می شود بر خیزید که تا بمزار پر الوار حضرت
امیر کلال علیه الرحمه طواف می کنیم و بعد از آن بیائیم تا وقت طعام بختن
آن جماعت برخاستند و بگرد حضرت امیر آمدند و طواف کردند و همان زمان
ردان شدند و باز همان سایه درختان که خواجه فرموده بودند آمدند و نشستند
و چون ساعتی بگذشت خواجه بهاء الدین آمدند و فرمودند که مگر شما با خواب نه
رفته آید. این جماعت فرمودند که به طواف مزار حضرت امیر کلال علیه الرحمه
رفته بودیم. خواجه فرمودند که به اولاد ایشان پیش آمدید گفتند نه توایستیم. خواجه
فرمودند که شما یان خام رفتید و خام باز آمدید. باز شمارا می باید رفت و به اولاد
ایشان پیش باید آمد و بعد از آن طواف می باید کرد. آن جماعت چون نزدیک

بمزار حضرت امیر علیہ الرحمہ رسیدند و بعد کہ امیر کلان علیہ الرحمۃ می آید۔ چون بہ نزدیک حضرت امیر رسیدند امیر فرمودند کہ اسے یاران شہاہارا خواجہ بہار الدین سرگردان سناست۔ و فی الحال دست درغل کردند و یک تانہ گرم بیرون آوردند۔ و بہ ایشان دادہ فرمودند کہ اکنون بہ طواف مزار حضرت امیر بروید کہ اکنون پختہ می وید و پختہ آئید۔ و چون این جماعت باز طواف کردند و مراجعت نمودند و بہ نزدیک خواجہ بہار الدین رسیدند۔ آن یک تانہ در پیش خواجہ نہادند۔ خواجہ فرمودند کہ اکنون پختہ آمدہ اید۔

یعنی نہ شود صفائی تادرنہ کشد جائے بسیار سفر باید تا پختہ شود خاصے لعل است کہ روزے حضرت امیر کلان بہ عمارت مشغول بودند و خلقے انہوہ در نزد عمارت آمدہ بودند و بکار عمارت مشغول بودند و روز پگاہ شدہ بنا گاہ حضرت امیر کلان بہ خانہ رفتند و جماعتے کہ در کار گل بودند در خاطر گذرانیدند کہ اگر امیر را ولایتے باشد ہر یکے مارا یکتاناں گرم می دہد کہ آتش بختن دیری شود۔ چون بعد از زمانے حضرت امیر آمدند بہ ایشان پیچ ما حضرتے ہمراہ نہ بود۔ و چون بہ میان مردمان رسیدند و بر جا نگاہ خود نشستند این جماعت کہ نان گرم طلبیدہ بودند باز با یک دیگر گفتند کہ اسے یاران ما اچھے از ولایت امیر چیزے طلب می کردیم درین ولایت نہ بودہ است کہ بنا گاہ حضرت امیر برخاستند و بہ نزدیک این جماعت آمدند و فرمودند کہ اسے بے تحلان اینک بگیرید اچھے می طلبید۔ و

دست در بغل کردند و تمام این خلق را تمام و کمال نان بدادند۔ ہمہ بہ کمال
 ایشان معترف شدند و بجز خود آمدند و توبہ کردند۔ و بعد ازان حضرت امیر فرمودند
 کہ اے یاران ما را در خاطر آن می گذرد کہ شما از ما آخرت طلبید و ترک ہواے نفس
 بکنید کہ شمار در آخرت شرمندگی نہ باشد۔ وے شکر گوئید شما خداے را عزوجل
 کہ شما ہر چہ می طلبید می یابد و ما چہ کہ ہم تا باشد کہ ما آنچه خواہم ہم بیاہم۔ و لیکن اے
 یاران دانستہ و آگاہ باشید کہ ہر چہ مرغ بہ دام ہر چہ صیاد دے گرفتار نمی شود تا وقتہ
 کہ نفس از ہوا و ہوس خالی نہ باشد۔ و اگر از ذکر خداے تعالی غافل می شود در
 بلا و گرفتاری در می ماند۔ لغو باشد۔ و بارہا حضرت امیر کلال می فرمودند اے
 دروغا کہ عمر بہ آخر رسید و یک کسے نیاز فزیدہ کہ بہ دنیا و بہ کار دنیا در ماند و
 بہ نفساے خود گرفتار شدند و راہ آخرت را فرود گذشتند

اے داد بیا د عمر در نادانی تو قیمت عمر فروش کے دانی
 فردا کہ زیر خاک تنہا مانی گوئی کہ کم توبہ وے توانی

آن بہت کہ کار خود را در خدمت حق سبحانہ و تعالی و در متابعت شریعت محمدی علیہ
 الصلوٰۃ والسلام بہ جاسے رساند کہ اورا ہر چہ مجاہد نہ ماند و در میان مشرق و مغرب
 ہر چہ باشد ازان اورا و فونے باشد کہ اگر دے دست نظر کند ہر چہ در مشرق
 باشد معائنہ بیند و اگر بر پشت دست نظر کند ہر چہ در مغرب باشد بہ بیند تاکہ اگر
 کارے بہ مریدے در ماندگی آرد و محتاج شیخ خود شود آن شیخ بہ عنایت حق سبحانہ

و قلے کفایت گردانند۔ وہم اور این ہمہ مرتبہ بہ برکت متابعت حضرت رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم عیسوی شود و لازم آن باشد کہ خود نمائی نہ کند۔ کارے بہ خلاف مصطفیٰ صلی اللہ علیہ وسلم نہ کند۔ با علم عمل کند۔ اگر علم خواند طاعت را بواسطہ دریائی نہ کند۔

نقل است کہ روزے حضرت سید امیر کلال علیہ الرحمۃ در ہمان موضع خود بعبادت رباط مشغول بودند۔ یکے را در خاطر چیزے گذشت کہ هیچ کس را جاے درد نمی کند تا یکے چیزے بیار د کہ حضرت امیر را هیچ پرواے آن نیست۔ ہنوز ساعتے نہ گذشتہ بود کہ یکے عزیز را درد دندان کردہ بود تا آن بسیار و مویز بسیار گرفتہ بہ نزدیک حضرت امیر آورد و عرض نمود کہ اسے مخدوم در شبانہ روز است کہ مراد درد دندان ہلاک کردہ است۔ بہ نزدیک شما آمدہ ام کہ شما دعا در حق من بکنید۔ باشد کہ بہ برکت شما حق تقا این درد از من ببرد کہ طاقت کشیدن این درد ندارم۔ حضرت امیر فرمودند کہ پیشتر بیایند تا من بہ منیم کہ کدام دندان شما دردی کند چون پیشتر آمد حضرت امیر علیہ الرحمۃ انگشت مبارک خود را میان دندان ہنادت و سورۃ اخلاص بخوانند و بدان دندان بد میدند ہمان زمان درد دندان چنانی برفت کہ گویا ہرگز نہ بودہ است۔ بعد از آن امیر فرمودند کہ اسے یاران اخلاص و رزید تا اخلاصی یا بید و بدامند کہ ہر علی کہ دروے اخلاص نہ باشد آن عمل درے را می ماند کہ بروے سکہ بادشاہی نہ باشد آن دم را هیچ کس قبول نمی کند چون سکہ اخلاص یا وی ہمراہ شد دے را دیگر کسے

رد مئی کند و قبول می کند - و دیگر دانسته باشید که هر چند عمل اندک است
و به اخلاص است آن عمل بسیار است بنزد حق سبحانه و تعالیٰ - و هر چند عمل بسیار
است که باده اخلاص نیست آن عمل هیچ قدر سے نہ دارد نزد حق سبحانه و تعالیٰ
کار خود را به اخلاص بکنید که شمارا در نزد حق تعالیٰ قریب و متزلی باشد - اسے عزیز
من اندیشہ آن کمن کہ این عمل از تو در وجودی آید - ترا در عالم آخرت آبرو سے
باشد در نزد آن تفکر می باید کرد - و اگر طمع نہ داری اندیشہ کمن کہ یہ کجا خواہی رفت
قرآن است کہ اول اندیشہ کند و بعد ازان کار آغاز کند تا ازان کار شرمندگی
نہ باشد -

اندیشہ زمرگ مصطفیٰ باید کرد شادی و طرب جگر رہا باید کرد

ایمان شرف کمال کرد جاہ تبدیل مارا طمع خام چرا باید کرد

نقل است کہ روزے حضرت امیر کلال علیہ الرحمۃ با جماعت از مریدان ہما دیار
خود بگذارون نماز جمعہ یہ بخارا آئند و حضرت امیر بہ معرفت فرمودند کہ لے یاران
شیخ محمد آغانی باز رگان در ولایت بلخ وفات یافت حاضران را ازین سخن تعجب
افتاد کہ امیر در ولایت بخارا و سخن از ولایت بلخ می گویند - بعد ازان حضرت امیر
فرمودند اسے یاران دانستہ و آگاہ باشید کہ خدا سے را غر و جل بندگان می
باشند کہ کار ایشان در بندگی و متابعت رسول او کہ محمد مصطفیٰ صلی اللہ علیہ وسلم
بجائے می رسد کہ ہر چہ در مشرق و در مغرب است بہ پیش نظر ایشان ظاہر است و بلخ

چہ مقدار راہ است۔ چون تاریخ نوشتند همان روز واقع شده بود۔
نقل است کہ سلطان اولوغ بیگ را روزے ذوق آن شد کہ نماز جمعہ را بہ سوخار
گذارند و مولانا شہاب الدین بہ نصیحت خلق مشغول می بودند۔ و چون سلطان
اولوغ بیگ بہ مسجد درآمد و نظر بہ سقف مسجد کردند حضرت مولانا قاضی سلیمان پیر
می گفتند۔ و چون مولانا دیدند کہ سلطان نظر جاے دیگر دارد حضرت مولانا شہاب
الدین فرمودند کہ حضرت سلیمان بہ آن عظمت استماع کلام مورچہ گوش می کردند۔ تو
ہر چند برتری از سلیمان برتر نہ دمن ہر چند ضعیفم از نورچہ کمتر نہ ایم تو یک زمان
گوش ہوش بہن دار۔ فی الحال برخاستند و زانے ادب پشتستند۔ و چون
نماز بگذاردند اشارت بخانہ امیر کلان کردند۔ چون بہ جماعت خانہ امیر آمدند
و ساکن شدند حضرت همان اش دلیفہ خود حاضر گردانیدند تا بہ مقدارے کہ
از تمام شکر زیادہ آمد۔ بعد ازان سلطان بخانہ خود رفتند بہ امیر بایزید کلان
مکی سیان تنکہ سفید فرستادند و یکے تنکہ سفید را نشان کردند و فرمودند کہ اگر
امیر را ولایتی باشد این تنکہ سفید را ازیراے ما بفرستند و چون امیر بایزید
این سیان ما بہ نزدیک بداشتند حضرت مولانا شہاب الدین را فرمودند کہ اے
فرزند اگر این را بگیرم مخالفت آبا کردہ باشم و اگر نہ گیرم پس مرد رنجیدہ شود و این
کار چیست۔ حضرت مولانا فرمودند کہ بگیرید و در صرف کار خود بکنید۔ بعد ازان
بگرفتند و بکشادند و طبلہ زر را سمن تنکہ را بگرفتند و بہ امیر بایزید تسلیم نمودند

و فرمودند کہ اسے بایزید این تنکہ را ببر و سلطان اولوغ بیگ مابده و بگو کہ این تنکہ
 را در خزانه خود اندازد تا خداے تعالیٰ در خزینہ دے برکت بکند۔ همان بود
 کہ در خانوادہ معاملہ بگرفتند و پیشتر حضرت امیر کلال علیہ الرحمہ خود فرمودہ بودند
 ہر کہ از برائے دینارے یا درے یا تار سوزنے بدہد خداے تعالیٰ مراد دے
 را بر آورد انشاء اللہ تعالیٰ حضرت امیر حمزہ علیہ الرحمہ دایم اللاتقات مرا صاحب
 خود را این وصیت ہائی کردند چنانکہ امیر بزرگ مریاران خود را فرمودہ اند و
 این فقیر نیز خواست کہ تا ختم بہ این وصیتہا و بیان سلسلہ این خاندان علیہم
 الرحمۃ باشد اکنون وصیتہاے کہ مرا صاحب خود را حضرت امیر حمزہ می فرمودہ اند
 این است کہ اے یاران اول قدمے کہ در راہ می کنید می باید کہ بہ صدق بہانید
 تا بنائے کار شما اصل باشد۔ چنانکہ حضرت والد ما فرمودہ اند و ہمہ اہل اللہ ہم
 برین اند کہ مردمان از وصول بدان سبب در مانند کہ وصول شرع را گذاشتہ اند
 و اول می باید کہ اعتقاد خود را درست گردانند و از شک و شبہ و بدعت و ضلالت
 دل خود را از جمیع نامشروعات خالی گردانند۔

تا پیچ حرص بر نہ کنی از زمین دل از شاخہاے دے نہ توانی کہ بر خوری
 و در اعتقاد خویش مقلد نباشید و ہر چیزے کہ تعلق بہ این راہ دارد آن ناحقی
 و ہر ہلے آمادہ دارید تا چون حاجت آید از عمدہ آن نتوانید بیرون آمدن
 داسے یا مان پیچ چیز زشت ترازان نیست کہ آدمی را سخن از مذہب و اختلاف

و اتفاق متقدمان گویند و آن رائے داند و آن علامت چهل ادب باشد
اگر فرزند سلطان حبشی چودا لش نیست کم تر از سگانی

چرا که این راه روشن ترین همه راه ها است و نزدیک تری باشد و دلائل ایشان
روشن ترین همه دلائلها است و مذہب ایشان درست تر و بہتر تری باشد و حضرت
امام نجم الدین عمر لسنفی رحمۃ اللہ تعالیٰ علیہ چنین فرمودہ اند لقصوف چیست
و اہل لقصوف کیست۔ و ایشان چند گروہ اند اولاً بدانکہ لقصوف پاکیزہ گردانیدن
دل است از غیر اللہ تعالیٰ و آراستن تن است بہ فریضہائے خداے تعالیٰ۔
و سنتہائے پیغمبر اعمی محمد رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم۔ اکنون بدانکہ اہل
لقصوف برگزیدگان خداے اند و خود جل و روندگان سنت مصطفیٰ اللہ علیہ
الصلوٰۃ والسلام۔ مگر در زمان ما کہ ایشان دوازہ فریق گشتہ اند و یازدہ فریق
در راہ بدعت و ضلالت افتادہ اند نامہائے ایشان این است اول محبثہ و
اولیائسمہ و تہراتسمہ و امامتسمہ و حاکمسمہ و علوئسمہ و ثوریہ و واقعہ و تجاہلیہ و تکاسلیہ
و الماتسمہ۔ اما بدانکہ ہر یک ازین ہا بر چہ مذہب بودہ اند و اعتقاد ہر یکے بر چہ
نوع است۔ اما مذہب حبشیہ آن است کہ ایشان می گویند کہ چون بندہ بہ درجہ محبت
رسد و خداے خود جل را بہ دوستی بگرفت او از دوستی دیگران بترسد۔ و قلم
تکلیف از دوسے بر خیزد و خطا و عبادت از دوسے بر قاستہ شود و حرام بروے
حلال گردد و مانند این کار ہا و روزہ بروے مباح باشد و ایشان سینہ عورت

خود را نہ پوشند و این کفر محض است و ایشان را نتوان شناخت مگر بہ انفعال۔
 و زہن را سے سالک را بہ صحبت از ایشان بریدہ دارد تا در ورطہ کفر نہ افتی۔
 امام مہب لیا سیدہ آن است کہ می گویند چون بندہ بدرجہ ولایت رسید خطاب امر
 وہنی از دہر خیزد۔ و ایشان می گویند کہ ولی ربی فاضل تر است و این نیز گمراہی
 است و کفر و ضلالت است لغو ذی بال شدن ذالک۔ امام مہب تمہاجیہ آن است کہ می
 گویند کہ چون صحبت قدیم شود امر وہنی از دہر خیزد و بہ آواز نئے دہر و دہل
 و سماع خوش دقت شود و ایشان زبان خود را مباح دارند و می گویند کہ زبان ما
 ریاضین است۔ ہیچون کہ بوشیدن گل مباح است و این قول عبداللہ تمہاجی است
 کہ بصورت سلاح در عالم می گردند و خون ریختن ایشان مباح است در شریعہ۔
 امام مہب اما حیہ آن است کہ می گویند کہ ما را ولایت بازداشتن خود نیست از معصیت
 و از دیگران چگونه باز داریم و ایشان امر معروف وہنی منکر را بجا نمی آرند و ایشان گویند
 امر معروف وہنی منکر کفر است و ایشان بدترین خلق اند۔ امام مہب حالیہ آنست
 کہ ایشان می گویند کہ رقص کردن و دست بردست زدن حلال است و در میان
 سماع بیہوش شوند و حال آرند در ایشان حرکت نماند و آنہا کہ مریدان ایشان
 می گویند کہ قبح ما حال آورد این خلاف سنت و بدعت و ضلالت است۔ اما
 مذہب حلویہ آن است کہ گویند نظر کردن بر دہر و شاہد وزن صاحب جمال
 و پیر امر د حلال است و در آن حال از شادی رقص کنند و می گویند کہ صفتی از

از صفات خداست تعالیٰ بیمار رسیده و ما را بدان صفت مقاصد حاصل آمد.
 و این نیز محض کفر است. امام مذهب توریه آن است که در حال بیهوشی وصال
 تورا بدماغ دهن حاصل آید و چون بیهوش آیند غسل آرند و این نیز باطل است
 امام مذهب واقعیه که خداست را غرض حق معرفت بمعرفت نتوان شناخت و
 بنده از شناخت صفت و عجز است و این می گویند که ترا تودانی و پس ترا
 نداند کس و این نیز گمراهی است. امام مذهب متجاهلیه آن است که ایشان لباس
 فاسقانه پوشند و می گویند که ما را دفع ریا است از تن خویش و این نیز ضلالت
 است. امام مذهب متکاسلیه آن است که ایشان ترک کسب کنند و روئے
 به زرهاست مردمان آرند و در لایزه دار زندگی به بندگی تن و شکم پر کردن و
 زکوة اموال در زند و از قرآن آموختن و علم آموختن روئے گردانیده باشند
 و متابعت کتب مبتدعان کنند و گویند که قرآن حجاب راه است و ابیات و
 اشعار جمله حکما را طریقت نام نهاده اند و غیر خود را به آموختن ابیات و اشعار
 گذارند و این هم ضلالت است و باطل. امام مذهب که بر حق است آنست
 که ایشان متابعت می کنند سنت رسول الله را یعنی سنتهای محمد مصطفیٰ صلی الله
 علیه و آله و فریضهای حق سبحانه و تعالی را در وقت گذارند و از شعور و سماع پرهیز
 کنند و از مشاهد بازای احتراز کنند و از لقمه حرام پرهیزند و بار خلق بکشند
 و بر کس بار خود نهانند و اگر ایشان را بشناسند ایشان از خلق گریزان باشند

در مسلمانان رحم کنند و با ایشان مدارا کنند یعنی رفق و نرمی کنند و دایم الاوقات
 از حق ترسان باشند و گناہان خود را از حق تعالی آرزویش خواہند و غیبت نہ کنند
 و بدنیاء و آرایش و آسایش و نیاکیہ نہ کنند و دل نہ بندند و بسیرت نیک مردان
 و صالحان و تابعان صحابہ روند و مشائخ گذشتہ انکار نہ کنند و اہل بدعت را
 متابعت نہ کنند و این قوم اہل سنت و جماعت بر حق اند و زہنہار دوستی ایشان
 را از دل خود بیرون نہ ہنند کہ دوستی ایشان رضاے حق تعالی است و رضاے
 رسول خدا است چنانکہ خداے تعالیٰ در کلام مجید خود فرمودہ است اُولَٰئِكَ لَیْسَ
 اَمْتَحَنَ اللّٰهُ قُلُوْبَهُمْ لَیْسَ فِیْہُمْ مَّعْفُوْرَةٌ وَاَجْرٌ عَظِیْمٌ۔ چون از حال
 این طائفہ مطلع گردی در متابعت ایشان یا ش و با ایشان صحبت دارے

زدانانی دے از دجہائے نیز دصد سر نادان بنائے

بیر از صحبت نادان کہ دانش کند تا شیر دو تو از زبانش

زدانان بر دران دانش پذیرند چو شمع کان ز شمعے بار گیرند

دوان کن جہت نادانش پذیری کہ نادان خیزی و نادان ہمیری

و ازان یازدہ فریق کہ اہل بدعت و ضلالت اند پرہیز کنی و با ایشان صحبت

نداری کہ بہ آخوت نہ درمانی۔

چہ خوش گفت آن خردمند بخندان کہ رو از صحبت نادان بگردان

درخت نفس نادان برستبارد صبور صحبتش درد سر آرد

کے چون عمر یا نادان بسربرد شود نادان و نادان خواهد او مرد

در اہانت ایشان سعی بلیغ نمایند کہ بہ وعدہ صاحب شریعت محمد مصطفیٰ صلی اللہ علیہ وسلم برسی کہ فرمودند مَنْ أَهَانَ صَاحِبَ الْهِدْيَةِ أَقْنَهُ اللَّهُ تَعَالَى مِنَ الْفَرْجِ الْكَبِيرِ وَاللَّهُ وَرِثَاكُمْ وَصَلَّى اللہُ عَلٰی مُحَمَّدٍ وَآلِہٖ اٰلِہٖ وَسَلَّمَ

حضرت امیر حمزہ علیہ الرحمۃ می فرمودند کہ اسے یاران دایم الاوقات شہا منظر آن باشند کہ وقت نماز شود کہ تا بہ ادا سے نماز مشغول گردید و اسے یاران طہارت رومی ہاید کہ پیشتر از وقت نماز سازید کہ تا اگر در وقت نماز طہارت سازید نباشد کہ در وقت نماز تقصیر سے واقع شود۔ نماز را با خشوع و با حضور بگذارید و از خدا سے تعالی ترسان باشید۔ و در وقت نماز گذاردن بہ هیچ کار سے مشغول مشوید۔ چنانکہ حضرت رسالت صلی اللہ علیہ وسلم می فرمایند عَجِّلُوا بِالصَّلَاةِ قَبْلَ الْمَوْتِ وَ عَجِّلُوا بِالتَّوْبَةِ قَبْلَ الْمَوْتِ و دایم الاوقات توبہ مشغول باشید چنانکہ حضرت رسالت علیہ الصلوٰۃ والسلام می فرمایند اَلتَّائِبُ مِنَ الذَّنْبِ كَمَنْ لَا ذَنْبَ لَهُ۔ و دیگر بدانید مرد آن بود کہ قوت خود را از فاقہ و گر سنگی بر اندازد و از خواب غفلت خود را دور دارد تا بتواند بیدار باشد۔ و از مخنثی کہ بے ضرورت بود تا بتواند نگہدارد۔ و نہ تہارت گوید و دایم الاوقات خوشی را بہ نماز و روزہ آراستہ دارد چنانکہ گفتہ اند

خود را بہ نماز و روزہ بگذاختہ گیر سجادہ بروے آب انداختہ گیر

چون حجرہ یا ملت صفا بگرفت بر نقش و نگار آب ساخته گیر
 دبار بار حضرت امیری فرمودند کہ اگر حاضرید بخسبید و اگر در خوابید با اہل
 حسرت و مصیبت مشغول باشید کہ مصیبت را خواب نمی باشد حاضران را
 بجا دہی است پاسے بہ حسرت و راز کردن۔ قاما اہل مجاہدہ را خواب نمی باشد
 خواب بیدارست چون یادانش است

و اسے بیداری کہ بانادانش است
 و تا بتوانید پیچ آفرید کا بہ چشم حقارت نظر نہ کنید شاید کہ اورا بہ نزدیک
 حق سبحانہ و تعالیٰ مرتبہ رازشما نزدیک تر باشد
 گر آفتاب ملک و اگر سایہ الہ در پیچ کس بہ چشم حقارت مکن نگاہ
 خواہی کہ چشم اہل دلے بر تو افتد افتادہ باش در رہ غمت چو خاک راہ
 بزرگے گفتہ است کہ حق سبحانہ و تعالیٰ سہ چیز را در سہ چیز پناہاں کردہ است غصب
 خود را در مصیبت پناہاں کردہ است و رخصتے خود را در طاعت پناہاں کردہ است و قدرت
 خود را در عجز پناہاں کردہ است۔ تا یک دیگر را دوست دارند بہ نسبت آنکہ
 باشد کہ آواز دوستان خداے تعالیٰ باشد۔ و شما بدانید کہ این عمل
 در راہ طریقت اصلے و بزرگی دارد و سے باید کہ بہ این معنی سعی بلیغ نما
 می باید کہ پیچ کس را بجہت دنیا تعلیم نہ کنند تا دین شما در سہ دنیا نہ رود
 کہ دنیا بہ نزدیک خداے تعالیٰ غیر معتبر است و دوستی دنیا حقیر است۔ و از ہمہ

حقیر تر است۔ دین خود را فدائے دنیا مکنید کہ جاہل تر از ان کس هیچ کس نیست
 کہ دین خود را برائے دنیا و دیگران بفروشد و بہین سبب از رحمت خدا تعالیٰ
 باز ماند۔ و این چنین کسے در ہر دوسراے خواری شود ہر کہ رخصائے خلق را طلب
 کند و فرمان خداے تعالیٰ را گذارد و ہم چنان باشد کہ خشم خداے را بخود جل
 اختیار کردہ باشد و خداے تعالیٰ خلق را از دوسے خشنکین گرداند ہر کہ از برائے رخصائے
 خداے تعالیٰ از خشم خلق پاک نہ دارد خداے تعالیٰ نیز از دوسے راضی باشد
 و خلق را نیز از دوسے خوشنود گرداند۔ و اگر کسے باشد شاخصے کند با دوسے مشغول مشوید
 کہ خصومت را پایانی نمی باشد و مبادا کہ دین شما بر سر خصومت برود و بدستی خلق
 نیز مغرور گردید کہ این دوستی ایشان پائدارے نمی باشد و طبع و فرہ از خلق بریدہ
 دارید و آنچه حق سبحانہ و تعالیٰ بہ شما ارزانی داشتہ است قانع باشید کہ طبع گن
 ہمیشہ غلگن است و قانع ہمیشہ شادمان است۔

مرا بجز قناعت خداے کرد عزیز
 از ان بہ خصم و طمع دامن دلم پاک است
 کا داک است طبع خلق بریدم از ان کہ می دانم کہ ہر سر حوت طبع را میانہ کا داک است
 و در طاعت عجب می آرد کہ در غیبت شما مشغول شوید۔ و نماز را چنان بگذارید
 کہ دایم بگذارسی در غلا و ملا یعنی در پیش مردمان آہستہ تر بگذارید کہ بہ چشم
 مردمان خود را نیک نہائی

طاعت از بہر ریاضت خفی است یا خدا را باش یا عقبی طلب

دی باید کہ طبع از مردمان و جاہ ایشان برداری و از مددگاری ایشان را برداری
کہ این چنین کسی نزد مردمان خواری گردد۔ و ہر کہ طبع از خلق بریدہ می دارد در
ہر دو جہان عزیز و مکرم و بہ نزد خداے تعالیٰ عزیز می گردد۔ و ہر کہ شمارا مددگاری
نہ کند شکر بگوئید۔ مددگاری از اللہ طلبید۔ و اگر فقیرے بکنند شکایت مکنید
و عذر دہنے از خوشتن بخواہید و دائم عذر خواہ باشید و هیچ کس را عیب جو
مباشید و منافقان را نصیحت مکنید تا آن گاہ کہ آنہا را قابل نصیحت نہ بینید۔
و اگر لافش کنید و تشنود و دشمن شما گردد۔

کے را کہ بنی ز حق برگران منہ بلوے اے خواجہ حق دریاں
چو درو نگیرد عدد و داندت بر خد بجان بر بخا ندست
نگین خصلتے وارے نیک بخت کہ در موم گیرد نہ در سنگ سخت
و اگر کے خطا گوید در مجلس ویرایج گوئید مگر در خلا ماند و اگر بداند کہ قابل نصیحت
است بگوئید۔ مگر آن کہ تعلق بہ گناہ دارد آن زمان ہم مہلطف بگوئید۔
گر نصیحت کنی بہ خلوت کن کہ جز این شیوہ نصیحت نیست
ہر نصیحت کہ بر ملا باشد آن نصیحت بجز نصیحت نیست
و اگر ربغے بہ شمار سدا از خلق عفو فرمایید و بجز آن سلی بنمائید۔ و اگر کسی شمارا
تعظیم نہ کند ز ہمار شمار در خاطر خود را نہ دہید چیزے کہ فلان کس مرا تعظیم نہ کرد
و ز ہمار خود را ازین نوع سخنان نگاہ دارید و اگر کسی شمارا تعظیم کند و شمارا نیک

گوید شما در خاطر آن را مدارید و خود را مغرور نہ گردانید کہ من مرد غریم یا چنین
دل دارم

عیب است بزرگ برکشیدن خود را و ز جملہ خلق برگزیدن خود را
از مرد یک دیدہ بیاید آموخت دیدن ہمہ کس را و نہ دیدن خود را
و ز ہمارہ مدح مردمان و بہ ذم الشیان خود را یکسان دارید تا در ورطہ ہلاک
نہ افتید و اگر بر شما لے رسد یا بیماری آید ز ہمارہ بہ خدا لے تعالی را منی باشید
و شکر حق تعالی بجا آید و ہر چند بیمار باشید و نتوانید بر خاست شما نماز را
قضا نہ کنید و اگر لغو ذی اللہ قضا شود زود یاد آری آن مشغول شوید و بدانید
کہ آن بیماری گناہان شمارا کفارت شود کہ پیچ بلا لے کہ بر بندہ نازل می شود تا
بآن بلا صبر کنی و توبہ کنی ہمہ را دفع می کند و اگر در میان مردمان باشید ہر چہ از شرع
بگویند بشنوید و اگر باطل گویند مشنویید و اگر نیکی از خلق بہ شمارسد بہ آن تازہ رو
مشنویید و اگر شمارا بدگویند شما زبان خود را کوتاہ دارید و الصاف بدہید و
الصاف نخواہید کہ روزے مولانا عارف دیہ دیگرانی رحمتہ اللہ علیہ می فرمودند
کہ با ہمہ مردمان پیشانی را کشادہ دارید و رعایت بجا آید و پرہیزگار باشید و
زبان خود را از مردم نگاہ دارید و تکبر نہ کنید و فروتن باشید نہ چنانچہ نوار
باشید۔ در ہمہ کار ہا میانہ رو باشید کہ حضرت رسالت صلی اللہ علیہ وسلم فرمودہ
انہ خیر الامور اوسطہا و بحین بگریید و بہر جانب منگریید۔ و بہر جانب مردم

بسیار باشند به ایشان نہ ایستید و اگر باید بضرورت سخن گفتن آن را آہستہ گوئید
چنانکہ گفتہ اند

تا توانی ہر کجا باشی زبان خاموش دار زبان سخن سوڈے کہتر آن را گوش دار
دایچہ گوئی گوش کن دیوار خانہ نشود زانکہ مردیوار ہارا گوش باشد موش دار
و اگر کسی باشا سخن گوید نیکو شنوید و فرو گذار مکنید و سخن کہ مردم را از ان
خندہ آید زمینار گوئید و خوشی تن را میارائید و اگر ضرورت دارید چیزے
از مردم بخواہید در ان مبالغہ نہ کنید و ایچ ذاتے را بہ ظلم و گناہ دلالت مکنید
و در خانوادہ خوشی تن خوش خلق باشید و اگر باشا درستی کنند زبان خود را
نگاہ دارید و سخن را از سر اندیشہ گوئید و اگر از اہل حرمت شمارا نزدیک
خوانند بہ آن مفرور مشوید و از دنیا و اہل دنیا گریزان باشید و دنیا را
از خود و بر خود غریب مدارید و تا بتوانید صحبت با عالمان عامل و زید و یک قدم
از طلب علم دور مباشید کہ علم بے عمل دست مال شیطان ہست اگر علم اندک بود و بہ آن
عمل کنند آن بسیار باشد و ہم امیر فرمودند کہ جاہل بہچو فردوسیت کہ ہمہ روز کاری کند
بہ خود و فردمی دہندش و عالم بے عمل بہچو ہندسہ ہست کہ خطے بر جائے می کشد مبالغے
کہ جاہل می آید و نمی دہندش پس بدانید کہ علم و معرفت ہر چند بیشتر می شود درج کمتری شود
و ثواب بیشتر پس معلوم شد کہ عمل ہمہ کار ہا علم ہست و بے علم ایچ جائے نمی رسد
گنجیت سیم و زر چو ہنر ہست گو مباحث بر خوان فضل زہر خوری بہ بود بے

بدانید کہ اصل دہمہ کار ہا علم ہست و پر میز گاری ہست و بدانید کہ پہنچ لغتے بہتر از ایمان نیست
و پہنچ کارے بہتر از خدا پرستی نیست و پہنچ عبرتے بہتر از مرگ نیست و بدانید کہ دنیا کشت زار
آخوت ہست در دنیا جمل آخوت بکنید تار سنگار باشد و چنانکہ حضرت رسالت صلی اللہ علیہ وسلم
فرمودہ اند **لَا تَبْذُرُوا مَرْيَعَةَ الْآخِرَةِ** سے

کنوت کہ دستے ہست تخمے سنگن دگر کے بر آری تو دست از کفن
نہاید دگر ماہ و پر دین و زور کہ سر بر نہ داری ز بالین گور
ومی باید کہ خود را از عجب و ریاد تکبر و حسد و عیبت و بخل و کینہ و عداوت و نفاق بگا ہداری
کہ اینہا در آدمی علامت بدی ہست لغوہ باللہ منہا سے

بیار و عجب کوہ آتشین ہست نمی انی کہ کوہ دوزخ این ہست
و علم از برائے جاہ و قبول خلق نیاموزند کہ حضرت پیغمبر فرمودہ اند **مَنْ تَعَلَّمَ الْعِلْمَ يَخْرُجَ
الَّذِي يَنْتَهِى بِحَدِّ رَحْمَةِ الْجَنَّةِ** صدق رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم کہ علم را از برائے آن طلب کنید تا گمانگی
خداے را غر و جل بدانید و در بندگی کردن عالم باشد جاہل نباشید چنانکہ رسول علیہ الصلوٰۃ
و السلام فرمودہ اند **طَلَبُ الْعِلْمِ فَرِيضَةٌ عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ** و مسئلہ صدق رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم
کہ ایمان لا اوقات بطہارت دل مشغول باشد و تا باطن خود را از پلید ہیا پاک نہ کنید بہ مقصود حقیقی
نمی رسید و بدانید کہ اصل ہمہ نیکیہا زکّ نیاست و اصل ہمہ بدیہا محبت دنیا ہست سے
دنیا مطلب کہ این دانت باید دنیا طلبی نہ این دانت باید
و با این ہمہ حضرت رسالت علیہ الصلوٰۃ والسلام دنیا را کشت زار آخوت فرمودہ اند و می باید کہ

در دنیا کار آخرت بکنی و بدنیاد به نعیم دنیا دل نه بندی و دنیا جلے راحت نیست بلکه عبادت
و محبتیں بہت کہ حضرت رسالت علیہ السلام فرمودہ اند **الدُّنْيَا دَارُ الْغَيْبَةِ وَلَا لِلْعَمَارَةِ**

دنیا چو بباطل مادر و مہمانیم تا ملن نہ بری کہ مادر دمی مانیم

در ہر دو ہمان یکے خدا ماند و بس باقی ہمہ کل من علیہا فانیم

دی باید کہ بقدر حاجت قناعت بکنی و باقی را بگذاری ہمان مقدار کہ شمارا در طاعت

قوتے حاصل شود از برائے آنکہ حضرت رسالت صلی اللہ علیہ وسلم فرمودہ اند **لَا بُدَّ مِنَ**

الْمَوْتِ كَمَا لَا بُدَّ مِنَ الْقَوْتِ و اگر زیادہ ازین بدنیاد و نعیم دنیا مشغول می گردی خود را در

ہلاکت می اندازی۔ و بر شتاباد کہ کم خورید و کم خوابید کہ مرگ در کمین بہت معلولن کہ چہ وقت

خواہد آمد ز ہزار ازین غافل مہاشید و بر شتاباد کہ از حرام دور گر نرید و با حرام خواران منشید

کہ صحبت با اہل دنیا دل را سیاہ می کند چنانکہ گفتہ اند

صحبت صالح ترا صالح کند صحبت طالح ترا طالح کند

پیر لوطع با بدان بہ نشست خاندان نبوتش گم شد

سگ اصحاب کعب روزے چند پئے نیکان گرفت مردم شد

یادان کم نشین کہ صحبت بد ہمہ پاکی ترا پدید کند

آفتابی بدین بزرگی را ذرہ ایر تا پدید کند

و گفتہ اند کہ ہر کہ یک لغزہ حرام بخورد تا چہل روز عبادت و سے در محاب می ماند و در

ہر خرقہ کہ یک رشتہ حرام می آید طاعات و سے قبول نمی شود تا مادامیکہ آن رشتہ در خرقہ او

می باشد تا مادامی که لغت و خرقه خود را پاک نمی دارید نماز روز و جهاد شما قبول
نمی شود و با کسی که در راه شریعت محرم شما نیست هم نشینی نکنید

باید نشین و باش بیگانه او در دام افتی اگر خوری دانه او
تیر از پئے راستی کمان را بگردید بنگر که چگونه حبت از خانه او

و چون این وصیت ها بفرمودند و در زاویه خلوت درآمدند و سه شبانروز سر در
جیب مراقبه فرو بردند و چون سر بر آوردند گفتند که الحمد للہ رب العلمین ہم چنانے کہ
والد بزرگوار ما را مرده رسیده بود ما را همان نوع نیز مرده رسید و ہم چنانکه ایشان
فرزندان خود را بهر کس سپرده بودند این فقیر را به مولانا سید حسام الدین شاهی سپار
نمودند و چون این معنی در میان آوردند و همان روز بجا رحمت حق سبحانه و تعالی
خرامیدند (تَاللّٰهِ وَ اِنَّ الْکَیۡتَہٗ رَاجِعُوۡنَ در تاریخ غزوة شوال سنہ ثمان مائتہ نور اللہ
مرقدہ - و حضرت امیر علیہ الرحمہ اجازت و اشارت بحضرت امیر کلان کہ فرزند امیر
برہان بودند کہ فرزند کلان ترا ایشان بودند بعد از ایشان در خدمت می بودند و اگر
بکمال حال ایشان مشغول شویم مطول می گردد و ایشان را دو پسر بودند اولاً اشارت
به امیر خود کرده بودند ایشان قبول نکردند بجهت آن کہ ایشان در زہد چنان بکوشیدند
کہ آن را نہایت نہ بود چنان کہ ہرگز در رویہ هیچ مردے نظر نمی کردند خصوصاً در رویہ
صنعفا خود چگونه کردند و دایم الاوقات بحسب می بودند با خلق انس نمی کردند
بعد از آن بہ امیر کلان اشارت فرمودند و ایشان در ملازمت بندگان خدا سے خود

می بوده اند لکن از حضرت امیر حمزه علیه الرحمه فرزند دخترینه مانده بود و ایشان را
 خاتون کلان نام نهاده بودند که والده مولانا شهاب الدین که کاتب این مسو بودند.
 و لکن در حق این خاتون کلان حضرت امیر حمزه علیه الرحمه فرمودند که ما آخوت با د
 دادیم و دنیا را با فرزندان دیگر و در حق ایشان محل آخوت فرمودند که هر که را می باید
 که ما را در یاد گوید که لازمت خاتون کلان بیاید که اگر همه مردمان بفرزندان پسرینه مخ
 می کنیم و لکن ایشان چنان بودند. دایم الاوقات بتلاوت کلام الله مشغول می بود
 و چون بخانه آمدند مشغول می شدند آن خانه ایشان چنان روشن می شده بود که محتاج به
 چراغ نه بوده و چون دوک می رشتند دوک بر می شد و در لیسان خود از دوک می
 افتاد و چون شام ایشان به نماز بر می خاستند چرخ ایشان خود می گردید و
 چون روز می شد یا غما می ایشان خود رفته می شد و این حال ایشان همان محران
 ایشان را وقوف بوده و لکن اگر از وقعات ایشان ذکر کرده شود آن را آداب نمی بینم.
 به جهت آنکه ضعیفا پوشیده اند و سخنان ایشان هر چند پوشیده بود بهتری باشد
 و لکن به یک از وقعات ایشان اختصار کنم چون در قلم آمد از آن یک آن بوده
 که خواجه محمد پارسا علیه الرحمه را بزیارت خانه کعبه بردند و اولاً بمزاره پیرانوار حضرت
 سید امیر علیه الرحمه و الرضوان آمدند و از حضرت امیر کلان را دریافت
 کردند و از ایشان اجازهت حاصل کردند و چون از پیش امیر کلان روان شدند
 خواجه فرمودند که اول می باید که به منزل سید امیر حمزه رفته و از دختر ایشان

اجازت طلبیدے کہ حضرت سید امیر حمزہ را در بارہ ایشان نظر بسیار بودہ و حضرت امیر حمزہ می فرمودند کہ اگر مردمان بہ سپہران خود فخر می کنند ما برین دختہ خود فخر می کنیم۔ اکنون برویم و این زمان از ایشان اجازت حاصل کنیم و چون بہ منزل حضرت امیر حمزہ رسیدند و در جماعت خانہ حضرت امیر حمزہ رسیدند و بہ نزدیک خواجہ محمد پارسا علیہ الرحمہ فرستادند بعد ازان خواجہ محمد پارسا خادم ایشان را فرمودند بروید ازان صالحہ مشورہ کردہ ما را اجازت حاصل سازید۔ آن خادم درآمد و این سخن را بہ نزد ایشان عرض کرد۔ ایشان فرمودند کہ یک طبق بیارید و دران پاغندہ پر ساختہ و بخادم دادہ فرمودند کہ خواجہ را بگوئید کہ اینہارا ہمراہ خود ببرند کہ آنجا کم است۔ و چون خادم بیرون آمد و این طبق پاغندہ را بہ پیش خواجہ بہناد جماعتی کہ خواجہ ہمراہ بودند ہر کسے بہ خاطر چیزے می گذشت کہ پاغندہ چہ مناسب خواجہ محمد پارسا است۔ خواجہ دین طبق پاغندہ را بیدیدند و بمراقبہ فرورفتند و بعد اہ سر بر آوردند و گفتند۔ اے یاران ما را این جواز خود خبر دادند و ما خبردار شدیم از احوال خود۔ اکنون این پاغندہ ہا را و یک جا نگاہ محکم بہ بندید و با خود دارید کہ می بریم۔ چون خواجہ بہ خانہ کعبہ رسیدند و طواف کردند بعد از طواف کاروان سالار آمد و خواجہ را گفت کہ اے مخدوم اکنون اجازت ہست کہ فردا روان شویم۔ خواجہ فرمودند کہ یک سہ روز دیگر صبر می باید کرد۔ چون ساکن شد کاروان و یک روز گذشت خواجہ فرمودند کہ

کہ بیارید پانچ روز ایسے بدست تہاہ کردند و تمام چیز ہائے خود را کہ در کار بود میا کردند
 و چون سیوم روز شد خواجہ بر حمت حق سبحانہ و تعالیٰ خرامیدند۔ و بارہا سید
 امیر حمزہ علیہ الرحمہ می فرمودند کہ اچھے حق سبحانہ و تعالیٰ بساعتیت کردہ بود ما
 بہ این دختر خود سپارش نمودیم۔ و اگر ہمہ اوصاف ایشان را ذکر کنیم مطول می گردد
 و اختصار برین کردیم بہ حمت ادب کہ ہر چند سخنان این طائفہ پوشیدہ می باشد بہتر
 است۔ و ایشان را فرزند سیت شہاب الدین نام۔ چون ایشان کلام شدند از
 مولانا حسام الدین سپارش کردند بہ حمت آن کہ در ادائل خوردی حضرت سید امیر
 حمزہ مولانا شہاب الدین را بہ مولانا حسام الدین سپارش کردہ بودند بہمان
 نفس حضرت امیر باز والدہ ہم بہ مولانا حسام الدین سپارش کردند و مولانا شہاب
 الدین مدت سہ سال در ملازمت حضرت مولانا بودند و درین مدت حق سبحانہ و تعالیٰ
 ایشان را چند ان علم روزی کردہ بود کہ حضرت مولانا حسام الدین فرمودند کہ اے
 مولانا شہاب الدین کہ اگر من بعد ما سبق می دہید اینجا با مشید و اگر نے دیگر
 قوت نماندہ است کہ شمارا سبق دہیم۔ بعد ازان مولانا فرمودند کہ شمارا بہ منزلت
 خودی باید رفت و ہمان جامی باید بود کہ خیریت شمار دین بہت۔ بعد ازان
 بہ نفس حضرت مولانا لبو خارے آمدند و یہ نصیحت خلق مشغول شدند و روز ہا
 جمعہ ہم نماز در ہمان موضع می گذاہند و ہر چہ گما ہے کہ از برائے خلق چیرے
 نصیحت تکرار می کردند و چون بر منبری شدند اد سخنانے کہ تکرار کردہ بودند

هیچ اذان گفته نمی شد و شاگردان و محرمان می گفتند که اے مخدوم اذان سخنان
 که تکرار کرده اید اذان هیچ نمی گوئید ایشان می گفتند که چون بر بنیر می شویم همان
 مقدار سخن بخاطر می آید که مرا با خود هیچ اختیار سے نمی ماند و دایم الوقت ایشان
 به علم و عالمان اوقات می کردند تا که روزی مخلق را نصیحت می فرمودند و بعد
 از نصیحت فرمودند که اے عزیزان می خواهم که شمارا وصیت کنم. شما آن را بکار
 دارید تا روز قیامت شمارا فائده اذان باشد چنانکه سرور کائنات خلاصه موجودات
 علیه افضل الصلوة و اکمل الخیات تلفظ در بارشکر نثار، خود چنین فرموده اند که عَجِّلُوا
 بِالْعَمَلِ قَبْلَ الْقَوْتِ وَ عَجِّلُوا بِالتَّوْبَةِ قَبْلَ الْمَوْتِ - و اے یاران دیگر
 شمارا وصیت می کنم که دو گزاردن فرمانهاے خداے تعالیٰ غرض عمل تقصیر نکنید - و
 ترک فرمانهاے خداے تعالیٰ نکنید چنانکه حضرت رسالت علیه الصلوة و السلام فرموده
 اند که الصَّلَاةُ عِمَادُ الدِّينِ فَمَنْ اَقَامَهَا اَقَامَ الدِّينَ وَ مَنْ تَوَكَّلَهَا فَقَدْ
 هَدَمَ الدِّينَ و چون اختصار به سلسله این خاندان کرده ایم اکنون بدانکه خاندان
 خواجگان بر سائر خاندان با فضل دارد از بر اے آنکه این خاندان کل هست چرا که
 طالبان را هر مشکل که می شود از شریعت و طریقت و حقیقت در اینجا حاصل هست - و
 دیگر هم بظاهر و هم بباطن بحضرت رسالت علیه الصلوة و السلام می رسند و مقصود
 همه طالبان متابعت نبی است علیه السلام در اقوال و هم در افعال و هم در رفتار
 متابعت رسول اند علیه السلام و منقول است از کبار مشائخ رحمت الله علیهم هر قدر در

کہ افراد در حرم ایمان محرم گشته است و داعیہ طلب و سے پیدا شدہ بہت و شاہد بہا
 شرف را پیر و از شدہ دانش محبت را در جان او انداختہ اند و جب بہت بروے کہ
 اسامی مشائخ را بداند بلکہ نزدیک محققان این را خاص الخاص حضرت پادشا فرض عین است
 خاصہ آن کسے را کہ ازین برگزیدگان دل آویزا محبتہ و ارادہ باشد در توجہات مراقبات
 و موصلات روحانی و فیض فضل ربانی از پر تو روحانی ایشان در نسبت خود شاہدہ می کند بابر
 خواہم کہ خاندان سلطان الطریق در بان الحقیقت قطب الحقیقین نسو السالکین صاحب مشاہدہ و جانہ
 و ملکات شفات جسمانیہ منبع رسول اللہ فی القول و العمل مرشد الخلق الی الحق و محبت الحق الی الخلق یعنی
 خواہ عبد الخالق محمد الی نور اللہ تعالیٰ مرقدہ ترا معلوم شود ہر کسے کہ دست در دامن سرور زدہ
 است اورا از دستن سلسلہ خاندان خود چارہ کنی باشد اکنون بداند کہ ارادت کاتب این مسوہ یعنی مولانا
 شہاب الدین کہ زبیر حضرت سید میر حمزہ بود ندبہ آن مجاہد الفقہ او المسالکین ارشاد البیاد المرسلین ناصر الملک
 و السلاطین یعنی مولانا دسیدنا و استادنا مولانا حسام الدین الثانی بودہ بہت طیب اللہ شہادہ و ارادت
 ایشان بہ قطب الاقطاب شیخ محمد سوہنجی بودہ بہت و بعد از او بہت و اجازہ و اشارہ از جدین فقر سید
 السادات منبع الغزو العبادہ یعنی سید میر حمزہ طیب اللہ شہادہ بودہ بہت ارادت ایشان بہ الد خود یعنی حضرت
 سید میر کلال علیہ الرحمہ بودہ بہت و لے ایشان را بایکے از یاران خود مولانا عارف دہ بکرانی حوالہ کردہ
 بودند بعد از فوت الد ایشان تربیت فرمودہ اند اما ارادہ مولانا عارف بہ آن برگزیدہ کمال بے زوال
 اعنی حضرت سید میر کلال رحمۃ اللہ علیہ بودہ است و ارادہ ایشان بہ آن رکن یمانی خواہ محمد بابا ساسوی
 بودہ است و ارادہ ایشان بہ آن سالک طریقت خواہ علی غزیرا بودہ بہت ارادہ ایشان بہ آن

مرشد عباد اللہ خواجہ محمود الخرقنویؒ ہوئے اور آذ ایشان بہ آن محرم امر را الٰہی خواجہ عارف
 ریوگریؒ ہوئے اور آذ ایشان بہ آن محرم امر را القرآن القدس بر حمان الرحیم خواجہ عبدالحق
 نجدانیؒ ہوئے اور آذ ایشان بہ آن کن یانی شیخ یوسف ہمدانیؒ ہوئے اور آذ ایشان
 بہ شیخ طریقت شیخ ابوعلی فارمدیؒ طوسیؒ ہوئے اور آذ ایشان بہ آن رئیس السالکین سرالشیخ
 فی الارض شیخ ابوالحسن خرقانیؒ ہوئے اور آذ ایشان بہ آن سلطان العارفین و قطب الواصلین
 شیخ ہامزید سیستانیؒ ہوئے اور آذ ایشان بہ آن امام المتقین و قطب الواصلین سلطان الطریقت
 برہان الحقیقت سادات العظام امام بن الامام محمد جعفر صادقؒ ہوئے اور آذ ایشان
 بہ قاسم ابن ابی بکر رضی اللہ عنہ ہوئے اور آذ ایشان بہ آن خادم خاص خاندان
 حضرت رسالت صلی اللہ علیہ وسلم ہوئے یعنی سلمان فارسی رضی اللہ عنہ اور آذ ایشان بہ آن یار
 فاربرگزید ملک جبار امیر المومنین ابابکر صدیق رضی اللہ عنہ ہوئے اور آذ ایشان بہ آن سید السادات
 عالم و سعادۃ بنی آدم محمد مصطفیٰ صلی اللہ علیہ وسلم ہوئے اور آذ ایشان بہ آن جعفر را انتساب باطن
 بہ دو طرف نسبت دیگر بہ پدر خود امام محمد باقرؒ و ایشان بہ پدر خود امام زین العابدین
 رضی اللہ تعالیٰ عنہم و ایشان بہ پدر خود سید الشہداء حسینؒ بن علیؒ و ایشان را بہ پدر خود
 امیر المومنین علیؒ کرم اللہ وجہہ و ایشان را بہ حضرت رسالت صلی اللہ علیہ وسلم۔ اور آذ ایشان
 ابوالحسن خرقانی یا سلطان العارفین بعد از فوت سلطان تادولیت و شصت سال ہوئے
 و آن چنان ہوئے کہ چنانچہ سلطان وقت بہ آخر رسید کبار اصحاب ایشان حاضر بودند
 لاسلطان در زاویہ خاص ست مسہ روز متکلف بودند و از جملہ اصحاب ایشان قریب

بہ ہزار کس در مقام مقتدائی بودند و ہر یکے را توقع اجازت و اشارت بود کہ بنا گاہ حضرت سلطان
 میرزا آوردند و فرمودند کہ اے یاران ہر چند جہد کردیم کہ خرقہ و عصا مابہ یکے از شما برسد
 فرمان نہ شد خرقہ و عصا مارا یا یکے در خرقہ خرقائی دادہ اند بعد از دو لیست شصت سال ظاہر
 خواہد شد چون وقایت سلطان در سنہ خمسہ و ستین و امانین بودہ است قول او صحیح است و
 در روایت شیخ ابوالحسن در سنہ ثمان و عشرین و اربعمائتہ بودہ است۔ و چنین منقول است کہ شیخ
 ابوالحسن در میانہ بسطام و خرقان راہ زنی می کردند کہ ناگاہ سحر گاہے ہاتفی آواز داد و
 بگوش شیخ ابوالحسن رسید کہ وقت شاہدی کہ آشتی کنی بر میر حرث آئی شیخ ابوالحسن جواب داد
 کہ آدم و ہمان ساعت توجہ بمرقد سلطان کردند۔ مدت دہ سال بر تربیت سلطان بیداری
 کہ ناگاہ وقت سحر گاہی آواز بگوش شیخ ابوالحسن از روضہ سلطان رسید کہ یا ابا الحسن ترا
 مقام مقتدائی دادیم۔ اکنون خلق را بہ خدای تعالی دعوتہ یکن شیخ ابوالحسن گفت من معنی
 دائم این آواز رحمانی سیت یانے ہماں زمان فکر حرکت آمد و بیشکاد صورت سلطان ظاہر شد
 بحکم ارواحا اشباحا و اشباحا ارواحا و دست ابوالحسن را گرفتند و خرقہ پہوشا نمودند
 و عصا کرامت کردند و اشارت و اجازت فرمودند۔ اما مشایخ آن عصر زبان طعن در از کردند کہ
 اکتفا بر روحانیت و انیسیت کا اگر و ابودیکر روحانیت رسول علیہ السلام پسندہ بود با وجودیکہ
 نظر ارجاع مشایخ روح از روح ایشان آد خواہد بود بنا برین معنی تجدید عندویت با شیخ
 ابوطی رود۔ اما بہ نزدیک محققان این را بیعت ہماں است کہ در اول بودہ است
 و این معین اشارت است و اجازت خداوند غفر و حل۔ اما خلفا شیخ یوسف ہمدانی

چهار بودند مقدم خواجه عبدالشکور قی و خواجه حسن اندقی و خواجه احمد بسوی و خواجه عبد
 الحاق مجدوانی رحمۃ اللہ علیہم اجمعین۔ اما خلفائے خواجه عبدالخالق مجدانی نیز چهار
 بودند۔ اول خواجه احمد صدیق مرقد ایشان در وایکنی است۔ دوم خواجه اولیائے کبیر
 سیوم خواجه عارف ریوگری۔ چهارم خواجه سلطان کثیر و مرقد ایشان در کریمیه است اما
 اول خلفائے خواجه عارف ریوگری۔ خواجه محمود الخیر فغنوی اند و مرقد ایشان در ران قریه
 اند۔ و خلیفہ خواجه محمود شیخ علی راستینی اند و مرقد ایشان در خوارزم است و خلیفہ دیگر به
 امیر حسن و امیر حسین وایکنی و مرقد ایشان در همانجا است۔ اما خلفائے شیخ علی راستینی اول
 محمد بابا ساسوی اند و مرقد ایشان در همانجا است و دیگر خواجه حاجی یحیی اند و مرقد ایشان در بلخ
 است و دیگر خواجه محمد بادری و اولی اند و دیگر خواجه محمد کالادوله که در خوارزم اند و خلیفہ دیگر خواجه
 ابراهیم غزوان که فرزند ایشان اند۔ اما خلفائے خواجه محمد ساسوی مقدم حضرت سید امیر کلال اند
 و دوم خواجه محمد باباے صوفی اند و مرقد ایشان در سوخاری است و دیگر مولانا دانشمند علی و دیگر
 پیر ایشان خواجه محمود ابن خواجه محمد ساسوی۔ اما خلفائے حضرت امیر کلال بسیار اند۔ منقول است از
 اصحاب کبار ایشان که صد چهار بودند مقدم مولانا عارف دین یگانی اند و خواجه بهارالدین
 نقشبند و خواجه جمال الدین ہراسانی و شیخ یادگار و شیخ درازونی و مولانا جمال الدین کشتی
 و شیخ شمس الدین کلان و دیگر این چهار فرزند ایشان امیر برہان و امیر شاہ و امیر حمزہ و مولانا
 طاہر و مولانا محمد خلیفہ مولانا بہار الدین جو اسی و پہلوان محمود صلاح مکر قندی و شیخ بدیع الدین
 عبدانی و خواجه محمد اسکوی و شیخ امین شاہ کریمکئی و مولانا سلیمان کریمکئی و غیر ایشان بسیار اند۔

اگر بہ تقریر پر یکی مشغول می شویم این مسودہ مطول می گردد و اکتفا بہ همین چند غریزہ کردہ شدتا معلوم باشد ما خلفائے جدا این فقیر یعنی سید امیر حمزہ علیہ الرحمہ نیز بسیار اند مقدم مولانا حسام الدین الشافعی و مولانا کمال الدین میدانی و امیر کلان و امیر خورد و فرزند ان برادر ایشان امیر برہان و دیگر شیخ مبارک بخاری و شیخ محمود سوزنی و شیخ علی کدکی و شیخ احمد خوارزمی و مولانا عطائی سمرقندی و مولانا مبارک کریمکی و مولانا حمید کریمکی و مولانا لونا الدین کریمکی و مولانا حسن کریمکی و شیخ احمد کریمکی و شیخ حسن بسفی و شیخ حسام الدین بسفی و شیخ علی خواجہ بسفی و خواجہ محمود حمونی و مولانا سیف الدین کریمکی و شیخ سید سما سوی و شیخ جلال پامانی و غیر ایشان بسیار اند اگر اسماے ہر یک ذکر کردہ شود این مسودہ تحمل آن ندارد و اختصار بہین کردہ شود بارہا امیر حمزہ علیہ السلام شراہ می فرمودند کہ سالکان قدس الشہادہ را ہم بر دو قسم اند یک قسم ظاہر اند در جمیع احوال حدود شرع را نگاہ می دارند و بقدر وسع و امکان در مخالفت آن می کوشند و از منہای اجتناب می نمایند و ہواے نفس را مخالفت می کنند و اعضا و جوارح خود از جمیع نامشروعات و مہنیات پاک می دارند و در صفائے باطن می کوشند کہ اصل در تصوف این است و اصل در ہمہ کار ہا بہین است۔ اما آن قسم دیگر سلوک باطن است و در محو صفات و ہمہ نفسانی سعی بلیغ می نمایند و ذکر دل بسیار می کوشند تا بچندانی کہ دل گویا شود۔

دل نہ ذکر دوست چون آگہ شود روح خدا را خوان کہ وقت خوش شود

تا دل ز بد و نیک جہاں آگاہ است دست ز بد و نیک جہاں کوتاہ است

زین پیش لے بود ہزار اندیشہ اکنون ہمہ لا الہ الا اللہ است

و چون دل کوہ شود بمرتبه لائمه یسیرم تجارده و لا یبغ عن ذکر الله رسید
 آنگاه ادرا دل می توان گفت - و بدانکه دله متعالی طعین از رسول علیه السلام دل بابکر
 صدیق رسید و از دل ایشان به دل امیر المومنین علی رسید و از دل ایشان به دل حسن بصری رسید
 و از دل ایشان به دل شیخ حبیب عجمی رسید و از دل ایشان به شیخ داود طائی رسید و از دل
 ایشان به شیخ معروف کرخی رسید و از دل ایشان به شیخ بزرگ سقلی رسید و از دل ایشان
 به شیخ جنید بغدادی رسید و از دل ایشان به شیخ محمد مرتضی رسید و از دل ایشان به شیخ
 حسن قصاب رسید و از دل ایشان به شیخ رحیم رسید و از دل ایشان به شیخ یوسف
 ہمدانی رسید و از دل ایشان به خواجہ عبدالحق غجدوانی رسید و از دل ایشان خواجہ
 عارف زرگری رسید و از دل ایشان خواجہ محمود انجیر فغنوی رسید و از دل ایشان
 خواجہ علی عزیزان را متنی رسید و از دل ایشان خواجہ محمد شراری رسید و از دل ایشان
 به دل حضرت سید امیر کلال رحمۃ اللہ علیہم الرضوان و از دل متبعین شد ہر حلقہ
 ایشان رسید قدم اللہ تعالیٰ ارواحہم -

تمام شد

فارسی پر اردو کا اثر { از جناب ڈاکٹر غلام مصطفیٰ خاں صاحب ایم اے،
ای ایل بی، پی ایچ ڈی، ڈی لٹ } یہ ایک تحقیقی مقالہ ہے

جس میں عہد غزنویہ سے عہد مغلیہ تک کی فارسی میں پاکستان و ہندوستان کی زبان وادب کے
اثرات بڑی تحقیق و کاوش سے بیان کئے گئے ہیں ایم اے کے نصاب میں داخل ہے۔ قیمت ۸

حالی کا ذہنی ارتقاء { از جناب پروفیسر ڈاکٹر غلام مصطفیٰ خاں صاحب ایم اے
ای ایل بی، پی ایچ ڈی، ڈی لٹ } یہ کتاب فاضل مصنف

کے ان تحقیقی اور علمی مقالوں کا مجموعہ ہے جس میں مولانا حالی کی ان تمام کیفیات و حالات کا

انزویا لیا ہے جو حالی کی مختلف تصانیف پر وقتاً فوقتاً اثر انداز ہوئے ہیں۔ اس میں چار مضامین

ہیں، حالی کا ذہنی ارتقاء، حالی کی باندو غزل، سرسید اور مقدمہ شعر و شاعری، اور حالی کی فارسی

شاعری۔ اس کے جملہ مضامین مصنف کی محنت، تلاش و جستجو اور وقت نظر کے شاہد ہیں۔ غرض

حالی پر ایسی جامع اور تحقیقی کتاب آج تک شائع نہیں ہوئی۔ غیر موجد للحد موجد

ملفوظات { حضرت خواجہ بہا الدین نقشبند بخاری قدس سرہ، خواجہ محمد یار شاہ، مولانا شمس الدین

رومی، مولانا عبدالرحمن جامی، مولانا سعد الدین کاشغری، مولانا علاء الدین او

عبید اللہ رحمہم اللہ کے نادرا و نایاب ملفوظات کا یہ مجموعہ ہے اسی کے آخر میں رسالہ مراتب ستہ

تحفہ مرسلہ اور توضیح مصطلحات صوفیہ جیسے اہم متصوفانہ رسالے بھی شامل ہیں۔ قیمت ۸

ارشاد رحیمہ { حضرت شاہ ولی اللہ محدث دہلوی کے والد ماجد حضرت شاہ عبدالرحیم

رحمۃ اللہ علیہ کا یہ فارسی رسالہ نقشبندیہ سلوک سے متعلق اذکار و مصطلحات

اور توجہ وغیرہ پر مشتمل ہے اور بہت نافع و جامع ہے اردو ترجمہ بھی ساتھ ہے۔ قیمت ۸

ضیاء القراءۃ { ضیاء القراءۃ مع سراج القراءۃ و تحفۃ المبتدی: تجوید و قراءت پر یہ ہر

سال کے کسی تعارف کے محتاج نہیں بہت مشہور اور نہایت مفید ہیں، عربی

بالکل نایاب تھے ضرور تفسیر حضرات کی خواہش پر نہایت اہتمام کے ساتھ شائع کئے گئے ہیں۔ قیمت ۸

چند بہترین کتابیں

عمدۃ السلوک، تصوف کے بیشتر مسائل کا یہ مستند و نادر مجموعہ راہ سلوک کے ہر مبتدی و منتہی اور خاص و عام کے لئے حریز جاں بنانے کے قابل ہے۔ حصہ اول میں مبتدیوں کے لئے اور دوم میں منتہیوں کے لئے بیشتر ضروری مسائل کا نہایت عمدہ حل اور مصطلحات تصوف و اسباب نقشبندیہ کی ترجمان اور اصلاح نفس کے طریقے نہایت خوبی سے درج کئے گئے ہیں۔ نیز مخصوص اوقات و حاجات کی مخصوص دعائیں، فضائل ذکر و کثرت آیات و احادیث کا مجموعہ، مختصر حالات حضرات عالیہ نقشبندیہ رحمہم اللہ اور ضروری تحوینات و عملیات کا بھی مزید اضافہ کیا گیا ہے جس کی وجہ سے جدید ایڈیشن کی اہمیت بہت بڑھ گئی ہے۔ حصہ اول دو روپے دوم ڈھائی روپے۔

حیات سعیدیہ، جس میں حضرت پیر و مرشدنا خواجہ محمد سعید صاحب قریشی ہاشمی نقشبندی احمد پوری قدس سرہ العزیز کی مکمل سوانح حیات اور تبلیغ کے مفصل حالات روز و شب کے معمولات کشف و کرامات، تقوی و طہارت، اولاد امجاد اور خلفائے عظام کے واقعات و حالات نہایت خوبی اور تفصیل سے درج کئے گئے ہیں۔ قیمت ڈیڑھ روپے۔

گلدستہ مناجات، حضرات بزرگان دین کی عربی، فارسی اور اردو کی مشہور مناجاتوں کا یہ مختصر مجموعہ ہے اور اہل دل حضرات کیلئے سرمایہ آخرت کا ذریعہ۔ قیمت ۴/-

ہدایت الطالبین، حضرت شاہ ابوسعید زکی القدر دہلوی (دم ۱۱۱۷ھ) کا یہ گراں قدر اور نادر رسالہ، نقشبندیہ مجددیہ سلوک سے متعلق نہایت جامع ہے۔ جناب ڈاکٹر غلام مصطفیٰ خاں صاحب فارسی متن کے ساتھ اردو ترجمہ بھی ترتیب دیا ہے۔ متن اور ترجمہ آٹھ سائے صفحات پر درج ہیں قیمت ۸/-

تحفہ زواریہ، حضرت شاہ احمد سعید دہلوی (دم ۱۱۷۷ھ) کے نایاب فارسی مکتوبات کا مجموعہ اور مسائل شریعت و طریقت کا پتھر ہے۔ پہلی اشاعت ہو رہی ہے۔ قیمت ۸/-

ملنے کا پتہ:-

مطبوعہ خواجہ پرنٹرز اینڈ پبلیشرز۔ کراچی
ٹیلیفون نمبر 6684363, 626776